

Η Κέρκυρα θυμάται... / Corfu remembers...

ΜΑΛΤΕΖΟΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

200 ΧΡΟΝΙΑ / 200 YEARS

MALTESE IN CORFU

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ALBERT COHEN ΚΕΡΚΥΡΑ
ALBERT COHEN CORFU ASSOCIATION

ΜΑΛΤΕΖΟΙ
ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
200 ΧΡΟΝΙΑ / 200 YEARS
MALTESE
IN CORFU

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ALBERT COHEN ΚΕΡΚΥΡΑ
ALBERT COHEN CORFU ASSOCIATION

Dr Σπύρος Γιούργας M.D., πρόεδρος
Dr Spiros Giourgas M.D., President

Κάτια Καλούδη, αντιπρόεδρος
Katia Kaloudi, Vice President

Βάσω Κολσουζιάν-Μεταλληνού, υπεύθυνη
εκδηλώσεων
Vaso Kolsouzian-Metallinou, Event manager

Ρωξάνη Πολίτη, τακτικό μέλος
Roxani Politi, regular member

Θεόδωρος Μεταλληνός, υπεύθυνος ιστορικής
έρευνας
Theodoros Metallinos, historical research manager

Έλενα Βραδή, γενική γραμματέας
Elena Vradi, General Secretary

Κρητικού Εύα, ταμίας
Eva Kritikou, treasurer

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ / SPONSOR OF THE EDITION
ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ / AEGEAS NPCC

ΚΕΙΜΕΝΑ / TEXTS
(*Με χρονολογική σειρά / By chronological order*)
Δέσποινα Ζερνιώτη / Despoina Zernioti
Σπύρος Γαούτσας / Spyros Gaoutsis
Κωνσταντίνος Σουέρεφ / Konstantinos Soueref
Κωνσταντίνος Καρδάμης / Konstantinos Kardamis

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ / TRANSLATION
LINGUA TECHNIS - Έλενα Χαβαλέ-Καλαϊτζόγλου /
Helena Chavalé- Kalaitzoglou

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ / ENGLISH TEXT
PROOFREADING
Laurence Pilfold

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ / GRAPHIC DESIGN
Φιλένη Λοράνδου / Fileni Lorandou

ΕΚΤΥΠΩΣΗ / PRINTING
Αλφάβητο ΑΕΒΕ

ISBN: 978-618-84482-4-7

Κέρκυρα 2025

© Σύλλογος Albert Cohen Κέρκυρα

Η παρούσα έκδοση παρουσιάστηκε κατά
την εκδήλωση της 7ης Ιουνίου 2025,
με θέμα «Μαλτέζοι της Κέρκυρας-200 χρόνια»,
που πραγματοποίησε ο σύλλογος
«Albert Cohen Κέρκυρα».

This publication was presented at the event
titled "Maltese in Corfu-200 years", organized
by the "Albert Cohen Corfu" Association.

Θερμά ευχαριστούμε τους:

Κα Δέσποινα Ζερνιώτη, Διευθύντρια
Μουσείου Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας, για την
παραχώρηση του χώρου.

Την Φιλαρμονική Εταιρεία Κέρκυρας για το
μουσικό πρόγραμμα.

We warmly thank :

Mrs Despina Zernioti, Director of the Corfu
Museum of Asian Art, for the granting of the
permission to hold our event at the peristyle
of the Museum.

The Corfu Philharmonic Society for the musical
programm.

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ / EVENT SPONSORS

Dr. ANTHONY STEVENS

**ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΕΡΓΟΥ / AIGEAS
NON-PROFIT CIVIL COMPANY**

**ΙΔΡΥΜΑ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ / BODOSSAKIS
FOUNDATION**

MARINA, LADY MARKS PHD ΟΜΚΜ,
Πρόεδρος Ιδρύματος Μάρκς /
Chairman, The Michael Marks
Charitable Trust

**JAQUELINE GEDDES -
ADRIAN GINSBERG**

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ /
EVENT SUPPORTERS

EVENT Supporters

**Μουσείο Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας /
Corfu Museum of Asian Art**

Η Κέρκυρα θυμάται... / Corfu remembers...

ΜΑΛΤΕΖΟΙ
ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
200 ΧΡΟΝΙΑ / 200 YEARS
MALTESE
IN CORFU

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ALBERT COHEN ΚΕΡΚΥΡΑ
ALBERT COHEN CORFU ASSOCIATION

Albert Cohen

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CONTENTS

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
INTRODUCTION	7
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, <i>Δέσποινα Ζερνιώτη CMG</i>	9
HISTORY OF THE PALACE OF ST. MICHAEL & ST. GEORGE, <i>Despina Zernioti CMG</i>	9
ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΛΤΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, <i>Σπύρος Π. Γαούτσης</i>	17
DISCOVERING THE MALTESE LEGACY: THE SETTLEMENT AND INFLUENCE IN CORFU, <i>Spyros P. Gaoutsis</i>	17
ΜΑΛΤΕΖΟΙ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ, <i>Κώστας Σουέρεφ</i>	67
THE MALTESE IN CORFU, AN APPROACH TO THE HISTORY OF DEPARTURES AND ARRIVALS, <i>Kostas Soueref</i>	67
ΟΙ ΜΑΛΤΕΖΟΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ, <i>Κώστας Καρδάμης</i>	89
MUSIC AND CORFU'S MALTESE COMMUNITY, <i>Kostas Kardamis</i>	89

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημερινή μας εκδήλωση σηματοδοτεί τα 15 χρόνια του συλλόγου μας, και είναι αφιερωμένη στους δύο αιώνες παρουσίας και συνύπαρξης των Μαλτέζων στην Κέρκυρα.

Ο Κερκυραίος Albert Cohen αφιέρωσε το περισσότερο του χρόνο εργαζόμενος στην Κοινωνία των Εθνών και μετέπειτα στα Ηνωμένα Έθνη στη Γενεύη για να υποστηρίξει τα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών. Αυτό έγινε τελικά Νόμος των Ηνωμένων Εθνών το 1952.

Η άφιξη των Μαλτέζων στη Κέρκυρα χρονολογείται από το 1815 κι ένθεν μια μεταφορά, η οποία έγινε με απόφαση του Βρετανού αρμοστή της εποχής.

Από τότε, οι Μαλτέζοι συνυπάρχουν με τους Κερκυραίους σαν ένας λαός. Κατά τη διάρκεια των δύο αιώνων προσέφεραν τις γνώσεις τους και την εργασία τους στην Κέρκυρα.

Η γνώσεις τους στην αρχιτεκτονική, μουσική, πολιτισμό και γεωργία συνέβαλαν τα μέγιστα σε αυτόν τον τόπο.

Το κτίριο στο οποίο πραγματοποιήθηκε η εκδήλωση «Μαλτέζοι της Κέρκυρας, 200 χρόνια» είναι αποτέλεσμα της Μαλτέζικης τεχνοτροπίας και τα υλικά με τα οποία κατασκευάστηκε μεταφέρθηκαν από τη Μάλτα.

Ο σύλλογος Albert Cohen Κέρκυρας ευχαριστεί από βάθος καρδιάς τους ανθρώπους, οι οποίοι μας βοήθησαν να δημιουργήσουμε αυτό το λεύκωμα και το οποίο θα παραμείνει ένα σίγουρο παράδειγμα της κερκυραϊκής – μαλτέζικης φιλίας.

Σύλλογος Albert Cohen Κέρκυρας, 7 Ιουνίου 2025

INTRODUCTION

Today's event marks the 15th anniversary of our association, and is dedicated to the two centuries of presence and coexistence of the Maltese in Corfu.

The Corfiot Albert Cohen spent most of his time working for the League of Nations and later the United Nations in Geneva to support the rights of refugees and migrants. This eventually became a resolution of the United Nations in 1952.

The arrival of the Maltese in Corfu dates back to 1815, a transfer which was made by decision of the British Commissioner of the time.

Since then, the Maltese have coexisted with the Corfiots as one people. Over these two centuries they have offered their knowledge and work to Corfu.

Their knowledge in architecture, music, culture and agriculture has contributed greatly to this place.

The building in which the event "Maltese of Corfu, 200 years" took place is a result of Maltese craftsmanship and the materials with which it was constructed were transported from Malta."

The Albert Cohen Association of Corfu wants to thank from the depths of our hearts the people who helped us to create this album which will remain a clear example of the Corfiot - Maltese friendship

The Albert Cohen Corfu Association, 7 June 2025

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Δέσποινα Ζερνιώτη CMG, Διευθύντρια Μουσείου Ασιατικής Τέχνης Κέρκυρας

HISTORY OF THE PALACE OF ST. MICHAEL & ST. GEORGE

Despina Zernioti CMG, Director of the Corfu Museum of Asian Art

Το ανάκτορο των Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της Σπιανάδας, της πλατείας που δεσπόζει στο ιστορικό κέντρο της παλαιάς πόλης της Κέρκυρας. Αποτελεί το μεγαλύτερο και σημαντικότερο οικοδόμημα της περιόδου του Ιονίου Κράτους και της Αγγλικής Αρμοστείας στα Επτάνησα, η οποία ξεκινά το 1815 και διαρκεί έως το 1864, όταν τα Ιόνια Νησιά ενώθηκαν με την υπόλοιπη Ελλάδα. Την εντολή για την ανέγερσή του έδωσε ο Βρετανός ύπατος αρμοστής Sir Thomas Maitland, με σκοπό να στεγαστεί εκεί τόσο η πολυτελής, προσωπική του κατοικία όσο και το διοικητικό κέντρο της Αρμοστείας, η οποία έως τότε έδρευε στο Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας. Στο ίδιο κτηριακό συγκρότημα επρόκειτο να συστεγαστούν η Ιόνιος Γερουσία και η Ιόνιος Βουλή, τα δύο θεσμικά όργανα που λειτουργούσαν στο πλαίσιο της αυτονομίας των Ιονίων Νήσων, ώστε να βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχό του. Παράλληλα, το ανάκτορο θα αποτελούσε και την έδρα του νέου Τάγματος των Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου, που ιδρύθηκε το 1818 με πρωτοβουλία του Maitland και στο οποίο οφείλεται η επίσημη ονομασία του κτηρίου: «Ανάκτορο των Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου».

The Palace of St. Michael and St. George is situated on the north side of Spianada, the square dominating the historic centre of Corfu town. The palace constitutes the largest and most important building of the Ionian State period and of the British Protectorate in the Ionian Islands, which started in 1815 and lasted until 1864, when the Ionian Islands were united with the rest of Greece. The order for the construction of the palace was given by the British High Commissioner Sir Thomas Maitland, to become his own luxurious residence and to house the High Commissioner's administrative headquarters, which were until then located in the Old Fortress. The same building complex would also house the Ionian Senate and the Ionian Parliament, the two institutional bodies which symbolized the Ionian Islands' autonomy, in order for the High Commissioner to keep them under his direct control. At the same time, the palace would serve as the seat of the newly founded Most Distinguished Order of St Michael & St George, which was established in 1818 at Maitland's initiative, after which the building was officially named "the Palace of St. Michael & St. George".

Το ανάκτορο κατά την περίοδο του Ιονίου Κράτους και της Αγγλικής Προστασίας (1815-1864)

Η δημιουργία αυτού του κτηριακού συγκροτήματος, που υπηρετούσε τη συγκεντρωτική διοίκηση της βρετανικής αυτοκρατορίας και συμβόλιζε την παντοδυναμία του αρμοστή, ανατέθηκε στον Sir George Whitmore. Ο Whitmore, μηχανικός του Βρετανικού Στρατού και αρχιτέκτονας, σχεδίασε ένα νεοκλασικό κτίσμα ρυθμού Αντιβασιλείας (*Regency style*). Ακολουθώντας τις αρχές του νεοπαλλαδισμού και της αναβίωσης της αρχαίας ελληνικής τέχνης, οι οποίες επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στην Αγγλία, εφάρμοσε έναν συγκερασμό στοιχείων της ρωμαϊκής και της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής.

Ο Whitmore περιγράφει λεπτομερώς την κατασκευή του ανακτόρου στα απομνημονεύματά του. Η θεμελίωση πραγματοποιήθηκε ανήμερα της εορτής του Αγίου Γεωργίου, το 1819. Ωστόσο, τα αρχικά αρχιτεκτονικά σχέδια υπέστησαν αλλαγές, με αποτέλεσμα να επανασχεδιαστεί το ισόγειο με μεγαλύτερες αίθουσες και να κατεδαφιστούν το ενετικό ενεχυροδανειστήριο και το στρατιωτικό νοσοκομείο που υπήρχαν στην περιοχή. Το κτήριο ανοικοδομήθηκε εξ ολοκλήρου από μαλτέζικο πωρόλιθο που μεταφέρθηκε, μαζί με τους εξειδικευμένους τεχνίτες, από τη Μάλτα. Στα παράθυρα χρησιμοποιήθηκε χυτοσίδηρος, ένα επαναστατικό για την εποχή δομικό υλικό, που επέτρεπε τη δημιουργία μεγάλων ανοιγμάτων εξαερίζοντας περισσότερο φυσικό φωτισμό στο εσωτερικό.

Το κεντρικό κτήριο, σε σχήμα ανεστραμμένου «Π», διαθέτει υπόγειο, ισόγειο και δύο ορόφους. Η κύρια όψη του ενώνεται με τις δύο πλευρικές πτέρυγες μέσω ενός δωρικού περιστυλίου και δύο αψίδων, που φέρουν τις χαρακτηριστικές ονομασίες «Πύλη Αρχαγγέλου Μιχαήλ» και «Πύλη Αγίου Γεωργίου». Το ισόγειο, που κοσμεύεται με ιωνικούς κίονες, φιλοξενούσε τις διοικητικές υπηρεσίες της Αρμοστείας καθώς και τις Αίθουσες Συνεδριάσεων της Ιονίου Γερουσίας και της Βουλής, των βασικών θεσμικών οργάνων του Ιονίου Κράτους. Μια εντυπωσιακή κεντρική κλίμακα οδηγεί στο κορινθιακού ρυθμού περιστύλιο του πρώτου ορόφου. Στο κεντρικό τμήμα δεσπόζουν οι επίσημες αίθουσες του Τάγματος, οι οποίες

The Palace during the Period of the Ionian State and the British Protectorate (1815-1864)

The construction of this building, which served the British Empire's centralized administration in the area and symbolized the Lord High Commissioner's omnipotence, was given as a commission to Sir George Whitmore. A British army engineer and an architect, he designed a neoclassical, Regency style building. Following the principles of neo-Palladianism and the revival of ancient Greek art, which were both prevalent in England at that time, he created an amalgam of Roman and Ancient Greek architecture.

Whitmore described the palace construction in great detail in his memoirs. Its foundation stone was laid in 1819, on St. George's Day. However, the architectural plans were altered, resulting in the ground floor being redesigned with larger halls and the demolition of the area's military hospital and the Venetian armoury. Maltese stone was used for the entire building; the material was transported, along with specialized craftsmen, from Malta. Cast iron was used on the windows, a then revolutionary building material which allowed the creation of large openings so as to ensure more natural lighting for the interior.

The central—inverted Π-shaped—building comprises a basement, a ground floor and two additional floors. The main façade is connected to two wings through a Doric colonnade and two arches, the gates of St. George and St. Michael. The ground floor, supported by Ionic columns, housed the High Commissioner's administrative services, as well as the halls for the Ionian Senate and Ionian Parliament, both fundamental institutions of the Ionian State. An impressive central staircase leads to the Corinthian-style first floor colonnade. The central part sports the official Order halls, which are still maintained: the circular Reception Hall (Rotunda), the Throne Room and the Banquet Room. To their left and right, in the wings, were situated the Lord High Commissioner's lounge, dining room and the rest of his chambers. Two spiral staircases provided

διατηρούνται μέχρι και σήμερα: η κυκλική Αίθουσα Υποδοχής (Ροτόντα), η Αίθουσα του Θρόνου και η Αίθουσα των Συμποσίων. Δεξιά και αριστερά αυτών, στις πτέρυγες του ορόφου, βρίσκονταν το σαλόνι, η τραπεζαρία και τα υπόλοιπα διαμερίσματα του αρμοστή. Από τις πτέρυγες μέσω δύο ελικοειδών κλιμάκων είναι δυνατή η πρόσβαση στον δεύτερο όροφο, όπου βρίσκονταν τα δωμάτια του πάσης φύσεως υπηρετικού προσωπικού του ανακτόρου.

Πολύτιμη υπήρξε η συνεργασία του αρχιτέκτονα Whitmore με τον αξιόλογο Κερκυραίο γλύπτη Παύλο Προσαλέντη για τη διακόσμηση του ανακτόρου. Εξωτερικά, το ανώτερο τμήμα της πρόσοψης κοσμήθηκε με ανάγλυφες μετόπες που παρουσιάζουν στο κέντρο τη Βρετανία προσωποποιημένη μέσα σε «απήδαλον ναυ» – αρχαίο σύμβολο της Κέρκυρας – και εκατέρωθεν τα εμβλήματα των υπόλοιπων Επτανήσων, όπως αυτά είχαν σχεδιαστεί από τον Κεφαλονίτη αρχιτέκτονα Γεράσιμο Πιτζαμάνο, το 1817. Επάνω από τις μετόπες, το κτήριο επιστεφόταν από ένα μνημειακό γλυπτό σύνολο με τη Βρετανία, έχοντας γυναικεία μορφή, να είναι καθισμένη στο αρχαίο κερκυραϊκό πλοίο και συνοδευόμενη από έναν λέοντα.

Στο εσωτερικό του κτηριακού συγκροτήματος, οι τοίχοι του οποίου ήταν καλυμμένοι στο μεγαλύτερο μέρος τους με τοιχογραφίες, ο διάκοσμος ήταν πολυτελής. Για την κεντρική κλίμακα ο Whitmore σχεδίασε ένα επιβλητικό γλυπτό-φωτιστικό· παρουσίαζε έναν Αιγύπτιο καθισμένο σε θρόνο με Σφίγγες, υιοθετώντας με τον τρόπο αυτόν τον ρυθμό αναβίωσης της αιγυπτιακής τέχνης (*Egyptian Revival*), μιας νέας τάσης στην ευρωπαϊκή τέχνη από το 1815 και μετά.

Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στις επίσημες αίθουσες του Τάγματος. Η κυκλική Αίθουσα Υποδοχής (Ροτόντα) διαθέτει θολωτή οροφή, ενώ στους τοίχους εναλλάσσονται μέσα σε κόγχες καθρέφτες και αγάλματα Εστιάδων, που είχαν κατασκευαστεί στη Ρώμη και χρησίμευαν ως λυχνοστάτες.

Η Αίθουσα του Θρόνου ήταν επενδυμένη με βαθυκόκκινο γενοβέζικο βελούδο και χρυσά αστέρια, ενώ συγχρόνως κουρτίνες από γαλλικό σατέν ακολουθούσαν το ίδιο μοτίβο. Η οροφολογία της Αίθουσας περιελάμβανε τα διάσημα και τα αρχικά του Τάγματος.

access to the second floor, where the staff rooms were located.

The architect's collaboration with the notable Corfiot sculptor Pavlos Prosalentis on the palace decoration was quite valuable. Externally, the upper part of the façade was adorned with relief metopes that depicted the female personification of Britain—Britannia—within the “rudderless ship” (the symbol of Corfu) and the emblems of the other Ionian Islands on either side. Over the metopes, the building was framed with a monumental sculpted ensemble depicting Britannia, accompanied by a lion, seated on the ancient Corcyrean ship.

In the building's interior, the walls of which were largely covered in frescoes, the decoration was luxurious. For the central staircase, Whitmore designed a grandiose lamp-sculpture in the shape of an Egyptian seated on a Sphinx throne in Egyptian Revival style, which had been a trend in European art since 1815.

Particular attention was paid to the official Order Halls. The circular Reception Hall (the Rotunda) has a domed roof, while on the walls mirrors alternate with niches containing statues of the Vestal Virgins created in Rome and used as candelabra.

The Throne Room was lined with purple Genovese velvet and gold stars and adorned with French satin drapery with the same motif. The Hall ceiling fresco included the Order's insignia and initials.

The Banquet Room was lined in Saxon blue French satin and silver floral designs. The furniture was designed by Whitmore himself, with crystal chandeliers and gold-plated mirrors, and relief fireplaces, created by Prosalentis and his workshop, complemented the décor.

Landscaping the palace's surrounding areas was also assigned to the architect. The main garden was situated to the east, while in 1821 a circular monument to Maitland was added to the south (in the upper part of Spianada Square), following the example of the gazebos that complemented the gardens of 19th-century English manor houses.

A magnificent ceremony was held for the inaugu-

Αντίστοιχα, η Αίθουσα των Συμποσίων είχε διακοσμηθεί με γαλλικό σατέν σε χρώμα μπλε της Σαξονίας και ασημένια λουλούδια. Η επίπλωση ήταν σχεδιασμένη επίσης από τον Whitmore. Κρυστάλλινοι πολυέλαιοι, επιχρυσωμένοι καθρέφτες και ανάγλυφα τζάκια, έργα του Προσαλέντη και του εργαστηρίου του, συμπλήρωναν τη διακόσμηση.

Η διαμόρφωση του ευρύτερου περιβάλλοντος χώρου του ανακτόρου συμπεριλαμβανόταν και αυτή στις αρμοδιότητες του αρχιτέκτονα. Το κύριο τμήμα του κήπου αναπτύχθηκε στα ανατολικά, ενώ στα νότια, στο άνω τμήμα της Σπιανάδας, προστέθηκε, το 1821, το κυκλικό μνημείο του Maitland, κατά το πρότυπο των περιπτέρων που συμπλήρωναν τον περίπατο στις αγγλικές επαύλεις της υπαίθρου, τον 19ο αιώνα.

Τα εγκαίνια πραγματοποιήθηκαν με μια υπέρλαμπρη τελετή, ενώ, σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα, το συνολικό κόστος για το κτήριο ανήλθε στο υπέρογκο ποσό των 45.000 παλαιών λιρών Αγγλίας.

Οι επόμενοι Βρετανοί διοικητές δεν μετέβαλαν ούτε κατ' ελάχιστον τη μορφή του κτηρίου. Μόνη εξαίρεση αποτελεί η τοποθέτηση του ανδριάντα του αρμοστή Sir Frederick Adam (1823-1832) μέσα σε καλαίσθητη υδατοδεξαμενή, μπροστά από την κεντρική είσοδο. Το ορειχάλκινο γλυπτό είναι και αυτό έργο του Προσαλέντη. Χρονολογείται το 1832 και εκλαμβάνεται ως φόρος τιμής στον αρμοστή και ιδρυτή του υδραγωγείου που μετέφερε στην πόλη της Κέρκυρας νερό από πηγή που υπήρχε στο χωριό Μπενίτσες.

Κάποιες προτομές και ένα τμήμα της επίπλωσης του ανακτόρου μεταφέρθηκαν στο νέο κτήριο της Ιονίου Βουλής (στην οδό Μουστοξύδη), που χτίστηκε το 1854 από τον Κερκυραίο αρχιτέκτονα Ιωάννη Χρόνη (1799-1879).

Με την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, στις 21 Μαΐου 1864, έληξε η περίοδος της Αγγλικής Προστασίας των νησιών. Η αποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων συνοδεύτηκε από την απόσπαση των γλυπτών της Βρετανίας και του λέοντα, που επέστεφαν την επίπεδη στέγη του κτηρίου, καθώς και από τη μεταφορά της έδρας του Τάγματος των Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου.

ration, while —according to the architect— the building's total cost amounted to the extravagant sum of £45,000.

Maitland's successors in the position of Lord High Commissioner did not alter the building's appearance, with the sole exception of adding a statue of Sir Frederick Adam, Lord High Commissioner from 1823 to 1832, within the decorative fountain before the main entrance. The bronze statue is also a work by Prosalentis, dating back to 1832 as a tribute to the creator of the aqueduct that connected Corfu town with the village of Benitses. Later, some busts and part of the palace furniture were moved to the new building of the Ionian Parliament (on Moustoxydi Street), created in 1854 by the architect Ioannis Chronis (1799-1879).

The reunification of the Ionian Islands with Greece, on the 21st of May 1864, signaled the end of the period of the Ionian State and British rule. The withdrawal of the British forces was accompanied by the removal of the sculpted ensembles depicting Britannia and the lion, as well as by the seat of the Most Distinguished Order of St Michael and St George being relocated.

The Palace from the Unification (1864) until Today

In 1864, when the Ionian Parliament voted for the union of the Ionian Islands with Greece, the Greek state appropriated a building, the size of which was surpassed only by King Otto's palace (currently housing the Greek Parliament in Athens). Until 1913, the palace was used as a residence of the then royal family whenever they visited the island.

An article by Michail Mitsakis entitled "Two Palaces (A Journey to Corfu)" (*Hestia* newspaper, 25-01-1887) is revealing. According to the author, suspension of the building's public function resulted in it remaining closed for the better part of the year. This condition only changed when the royal family stayed there, at which time "... its doors squeak on their hinges and the floor resounds with the thumps of footsteps. It is only

Το ανάκτορο από την Ένωση (1864) έως σήμερα

Το 1864, όταν η Ιόνιος Βουλή ψήφισε, στις 21 Μαΐου, την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, το ελληνικό κράτος προσέθεσε στην κυριότητά του ένα οικοδόμημα, το μέγεθος του οποίου το ξεπερνούσε μόνο το ανάκτορο του Όθωνα στην Αθήνα (η σημερινή Βουλή των Ελλήνων). Έως το 1913 το ανάκτορο της Κέρκυρας χρησιμοποιήθηκε ως κατοικία της τότε βασιλικής οικογένειας, κατά τις σποραδικές επισκέψεις της στο νησί.

Στο ενδιαφέρον άρθρο του Μιχαήλ Μητσάκη με τίτλο «Δύο Ανάκτορα (Κερκυραϊκά εντυπώσεις)» [εφημερίδα *Εστία*, 25.1.1887 και 1.2.1887], διαβάζουμε ότι η αναστολή της δημόσιας λειτουργίας του είχε ως αποτέλεσμα το κτήριο να παραμένει κλειστό κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια της χρονιάς. Η εικόνα αυτή μεταβαλλόταν μόνο κατά την έλευση των βασιλέων, οπότε «[...] αι θύραι αυτού τρίζουσιν επί των στροφιγγων των και το δάπεδον αυτού αντηχεί υπό τον δούπον των βημάτων [...]. Τότε επαναβλέπει εντός των αιθουσών του επισήμους στολάς και ιεραρχικάς παρελάσεις και αξιωματικάς υποδοχάς, ως αμυδράν ανάμνησιν των άλλοτε εν αυτώ πομπών. Οι νυσταλέοι φρουροί του παρουσιάζουν εν τη εισόδω όπλα. Η μουσική ανακρούει υπό τα παράθυρά του».

Την ίδια περίπου εποχή, περιγράφεται λεπτομερώς το εσωτερικό του ανακτόρου από τον Luigi C. Ippaviz, στο έργο του *Corcira antica e moderna* (1901). Στο ισόγειο, η ιστορικής σημασίας Αίθουσα της Ιονίου Γερουσίας είχε μετατραπεί σε αποθήκη παλαιών επίπλων, ενώ οι αίθουσες της ανατολικής πλευράς διαμορφώθηκαν σε βιβλιοθήκη και διαμερίσματα. Από εκεί, μία κλίμακα οδηγούσε στον κήπο και στην ελικοειδή σκάλα που κατέληγε στη θάλασσα. Στον πρώτο όροφο, ανατολικά και δυτικά από τις μνημειακές αίθουσες, αναπτύσσονταν τα κυρίως διαμερίσματα της βασίλισσας και του βασιλιά, αντίστοιχα. Εντυπωσιακά αγγλικά και γαλλικά έπιπλα, περίτεχνα φωτιστικά, ταπετσαρίες, πορσελάνες, αντικείμενα τέχνης και ανατολίτικα χαλιά συνθέταν την πολυτελή διακόσμηση του χώρου. Τα δώδεκα δωμάτια του δεύτερου ορόφου εξυπηρετούσαν τις ανάγκες της βασιλικής φρουράς, ενώ το υπόγειο κάλυπε τις ανάγκες του βοηθητικού προσωπικού.

Τα Ανάκτορα πριν το 1864. Διακρίνεται η αρχική επίστεψη με τη Βρετανία ως γυναικεία μορφή, καθισμένη σε αρχαίο κερκυραϊκό πλοίο και συνοδευόμενη από λέοντα.
Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Palace before 1864 with the sculpted ensemble depicting Britain as a female figure, seated in an ancient Corcyrean ship and accompanied by a lion.
Spyros P. Gaoutsis' collection, Corfu.

then that it sees again within its halls official uniforms and parades and officers saluting, a vague reminder of magnificent things that used to be. Its sleepy guards present arms and music sounds under its windows.”

At the same time, the palace interior was described in great detail by Luigi C. Ippaviz in his work *Corcira antica e moderna*. On the ground floor, the historically significant Ionian Senate Hall was reduced to an old furniture storeroom, while the east wing rooms became a

Τα Ανάκτορα μετά το 1864. Η επίστεψη έχει ήδη αφαιρεθεί. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Palace after 1864. The sculpted ensemble has already been removed. Spyros P. Gaoutsis' collection.

Η ταραχώδης ιστορική συγκυρία των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913) και του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918) επέφεραν την εκ νέου μεταβολή της χρήσης του κτηρίου. Το ανάκτορο υπέστη φθορές όταν χρησιμοποιήθηκε για να καλύψει έκτακτες ανάγκες κατά την εποχή του Μεσοπολέμου. Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα του 1928 στην τοπική εφημερίδα *Κέρκυρα*, «[...] μέσα εις το Ανάκτορον, εις τας ωραίας αιθούσας του, παρατάσσονται τα θρανία, οι πίνακες, αι έδραι των καθηγητών, ξύνονται οι τοίχοι, καταστρέφονται αι θαυμάσιαι θύραι από απόφιο μαόνι, καταρρέουν τα πατώματα [...]. Εις την χαριτωμένην μικρήν τραπεζαρίαν των Ανακτόρων, που είναι ζωγραφισμένη ολόκληρη σαν κήπος, διδάσκεται αυτήν την στιγμήν η Άλγεβρα. Ακόμη και [...] εις την αίθουσαν της Επτανησιακής Γερουσίας

library and chambers. From there, a staircase led to the garden and the spiral staircase that provided access to the sea.

On the first floor, to the east and the west of the monumental halls, were the King's and Queen's chambers respectively. Impressive English and French pieces of furniture, lamps, tapestries, china, works of art and Oriental carpets all comprised the palace's luxurious decoration. The 12 rooms of the second floor were intended for the royal guard, while the basement was for the domestic workers.

The tumultuous historical experience of the Balkan Wars (1912-1914) and World War I (1914-1918) brought a new change in the building's use. The palace was chosen to meet the urgent needs of the period

Μέλη της βασιλικής οικογένειας στην είσοδο των Ανακτόρων. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Members of the royal family in front of the Palace's entrance. Spyros P. Gaoutsis' collection.

[...] είχαν εγκατασταθεί το σχολικόν γραφείον της Εμπορικής Σχολής».

Ωστόσο, ήδη από το 1919, είχαν ξεκινήσει οι συζητήσεις για τη δημιουργία του πρώτου –και έως σήμερα μοναδικού στην Ελλάδα– μουσείου ασιατικής τέχνης. Το νέο αυτό μουσείο θα στεγαζόταν στο ανάκτορο της Κέρκυρας με πυρήνα τη συλλογή-δωρεά του διπλωμάτη Γρηγορίου Μάνου.

Ο Μάνος κατέφθασε στο νησί το 1924 και έως το 1927 ολοκλήρωσε την καταγραφή περίπου 9.500 αντικειμένων κινέζικης και ιαπωνικής τέχνης, που είχαν μεταφερθεί από το Παρίσι στην Κέρκυρα. Ως πρώτος διευθυντής του Μουσείου, οργάνωσε την έκθεσή τους στην ανατολική πτέρυγα του πρώτου ορόφου. Τα εγκαίνια του «Σινοϊαπωνικού Μουσείου» πραγματοποιήθηκαν

between the wars. According to a 1928 article in the local newspaper *Kerkyra* “...inside the palace, within its beautiful halls, one can now see students’ desks, blackboards, teachers’ desks, the walls being scratched down, the striking mahogany doors being destroyed, the floors collapsing ... In the lovely little dining room of the palace, algebra is currently being taught. Even the ... Ionian Island Senate Hall ... was used for the office of the School of Commerce”.

However, from as early as 1919, negotiations were underway for the creation of the first (and still the only) Museum of Asian Art in Greece. The new museum would be housed in the Corfu palace, based on the collection-donation of Gregorios Manos. He arrived on the island in 1924 and by 1927 he had recorded ap-

με κάθε επισημότητα το 1928 και έκτοτε είναι αδιάκοπη η λειτουργία του στον χώρο του ανακτόρου.

Για ένα διάστημα στο κτήριο συστεγάσθηκε η Δημόσια Βιβλιοθήκη, το Αρχαιολογικό Μουσείο και η Παλαιοχριστιανική Συλλογή, που σταδιακά απέκτησαν αυτόνομη στέγαση, λόγω της σπουδαιότητάς τους αλλά και λόγω της ανάγκης να αξιοποιηθεί στο Μουσείο μεγαλύτερο τμήμα της ασιατικής συλλογής.

Εκτεταμένες ήταν οι καταστροφές που υπέστη το κτήριο κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1939-1945) με τον βομβαρδισμό της στέγης και τη λεηλασία επίπλων και έργων τέχνης, καθώς και κατά τον Εμφύλιο Πόλεμο (1946-1949), όταν η Αίθουσα των Συμποσίων κάηκε ολοσχερώς. Τη δεκαετία του 1950 πραγματοποιήθηκαν μερικές επισκευές και κυρίως η αποκατάσταση των μνημειακών αιθουσών.

Επισκευές στην εξωτερική τοιχοποιία και στο εσωτερικό, και επίσης εκσυγχρονισμός των υποδομών υλοποιήθηκαν από το 1992 έως το 1994, καθώς το ανάκτορο αποτέλεσε την έδρα της Συνόδου Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πραγματοποιήθηκε στην Κέρκυρα το 1994. Έκτοτε, στο πλαίσιο της επανέκθεσης των συλλογών του, το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης φροντίζει για τη συντήρηση, την αποκατάσταση και την προβολή της ιστορίας του κτηρίου.

proximately 9,500 items of Chinese and Japanese art, which were transported to Corfu from Paris. As first director of the museum, he organized their display in the east wing of the first floor. The “Sino-Japanese Museum” was inaugurated with a grand ceremony in 1928 and it has been located therein ever since. The palace has also temporarily housed the Public Library, the Archaeological Museum and the Byzantine Collection, which gradually acquired their own buildings, worthy of their importance, but also because of the need for more space for the Asian art collection.

The building was extensively damaged during World War II (1939-1945), with the bombing of its roof and the looting of pieces of furniture and works of art, as well as during the Greek Civil War (1946-1949), when the Banquet Hall was burnt to a cinder. It was partially repaired in the 1950s, focusing mainly on the monumental halls.

From 1992 until 1994, the exterior masonry was repaired, as well as the interior and its infrastructure, as the palace would host the 1994 European Union Summit Meeting in Corfu. Since then, the Museum of Asian Art has been including in the re-exhibition of its collections the palace’s conservation, restoration and promotion of its history.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abela A. E., *The Order of St Michael and St George in Malta and Maltese Knights of the British Realm*, Progress Press Co. Ltd, Valetta 1988.
- Δημακόπουλος Ιορδάνης, *Ο George Whitmore στην Κέρκυρα. Το ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου και το μνημείο Maitland / Jordan Dimacopoulos, George Whitmore on Corfu: the Palace of St. Michael and St. George and the Maitland Monument*, Υπουργείο Πολιτισμού ICOM – Ελληνικό Τμήμα, Αθήνα 1994.
- Forte John, *The Palace of St. Michael and St. George: An anthology*, Δήμος Κερκυραίων – Αναπτυξιακή Επιχείρηση Δήμου Κερκυραίων, Κέρκυρα 1994.
- Galloway Peter, *The Order of St Michael and St George*, Third Millennium for the Central Chancery of the Orders of Knighthood, London 2000.
- Ippaviz Luigi C., *Corcira antica e moderna*, Tipografia Greca la Fenice, Venezia 1901.
- Johnson Joan (ed.), *The General: The travel memoirs of General Sir George Whitmore*, Sutton Pub. Ltd., Gloucester 1987.
- Μητσάκης Μιχαήλ, «Δύο Ανάκτορα (Κερκυραϊκά εντυπώσεις)», *Εστία*, έτος ΙΒ, τ. ΚΓ΄, αρ. 578 (25.1.1887), σ. 54-58 και αρ. 579 (1.2.1887), σ. 71-74.
- Χρήστου Θάνας Χ., *Η γλυπτική στα Ιόνια Νησιά*, Απόστροφος, Κέρκυρα 2001.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΛΤΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Σπύρος Π. Γαούτσης, *Επ/μος Πρόξενος της Δημοκρατίας της Μάλτας στην Κέρκυρα*

DISCOVERING THE MALTESE LEGACY: THE SETTLEMENT AND INFLUENCE IN CORFU

Spyros P. Gaoutsis, *Honorary Consul of the Republic of Malta in Corfu*

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ιστορίας του νησιωτικού συμπλέγματος της Μάλτας, είναι η ίδια η ιστορία των μετακινήσεων των κατοίκων του, μία ιστορία που χάνεται στην αχλή των χρόνων. Μία βραχύδης κουκίδα στην καρδιά της λεκάνης της Μεσογείου η Μάλτα, κατοικήθηκε, κατακτήθηκε ή αποικήθηκε, ήδη από τους πρώτους νεολιθικούς χρόνους: Φοίνικες, Καρχηδόνιοι, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Άραβες, Νορμανδοί, Σικελοί και το Κυρίαρχο Στρατιωτικό και Νοσοκομειακό Τάγμα του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ —όταν εγκατέλειψε τη Ρόδο μετά την πτώση της στους Οθωμανούς— όλοι αναζήτησαν στο μαλτέζικο αρχιπέλαγος ένα ασφαλές καταφύγιο. Κατά τη διάρκεια της παρουσίας των Ιπποτών ενισχύθηκε η άμυνα του νησιού, χτίστηκαν τα σπουδαία οχυρωματικά μνημεία που χαρακτηρίζουν έως σήμερα την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική φυσιογνωμία του τόπου, καλλιεργήθηκαν οι τέχνες, η εκπαίδευση, το

One of the main features of the history of the Maltese island group is the history of the movements of its inhabitants, a narrative that is lost in the mists of time. A rocky dot in the heart of the Mediterranean basin, Malta has been inhabited, conquered, or colonized since early Neolithic times. Phoenicians, Carthaginians, Romans, Byzantines, Arabs, Normans, Sicilians, and the Sovereign Military and Hospitaller Order of St. John of Jerusalem —after abandoning Rhodes following its fall to the Ottomans— all sought refuge in the Maltese archipelago. During the time of the Knights, the defence of the island was strengthened, and the great fortifications that characterize the unique architectural identity of the place were constructed. The arts, education, trade and navigation were cultivated, while their self-sacrifice and resistance, along with that of the local population, altered the course of European history in

Χάρτης των νησιών της Μεσογείου από το «Theatrum Orbis Terrarum» του Abraham Ortelius. Αμβέρσα 1574.
Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Map of the Mediterranean islands from Abraham Ortelius' Theatrum Orbis Terrarum. Antwerp 1574.
Spyros P. Gaoutsis' collection.

εμπόριο, η ναυσιπλοΐα, ενώ η αυτοθυσία και η αντίστασή τους, αλλά και των ντόπιων, το 1565, κατά τη διάρκεια της μεγάλης οθωμανικής πολιορκίας, άλλαξε τον ρου της ευρωπαϊκής ιστορίας. Η κυριαρχία του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη καταλύθηκε όταν οι Γάλλοι του Ναπολέοντα Βοναπάρτη κατέκτησαν το νησί το 1798, στο δρόμο τους για την εκστρατεία στην Αίγυπτο, ενώ οι Βρετανοί την κατέλαβαν δύο χρόνια αργότερα, μετατρέποντάς την σε προτεκτοράτο. Το 1814, βάσει της Συνθήκης των Πα-

1565 during the great Ottoman siege. The dominance of the Order of Saint John came to an end when the French forces of Napoleon Bonaparte conquered the island in 1798, on their way to the campaign in Egypt, while the British occupied it two years later, turning it into a protectorate. In 1814, under the Treaty of Paris, Malta became part of the British Empire, in which it remained until its national independence, some fifty years ago.²¹

ρισίων, η Μάλτα αποτέλεσε τμήμα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, στην οποία παρέμεινε μέχρι την εθνική της ανεξαρτησία, πενήντα περίπου, χρόνια νωρίτερα.¹

Στις αρχαιοελληνικές και ελληνοιστικές πηγές η αναφορά στη Μάλτα (στην αρχαία Μελίτη) είναι αρκετά διαδεδομένη. Γνωστές, επίσης, είναι οι μαρτυρίες για την εποίκηση της από τους Έλληνες και οι αναφορές στις σχέσεις της Μάλτας με την Κρήτη τον 8^ο αιώνα π. Χ. Γνώριμα στη βιβλιογραφία είναι τα χρονικά για την αποβίβαση των Βυζαντινών τον 6ο μ. Χ. αιώνα στο νησί και για τις συνθήκες που διαμορφώθηκαν, αλλά και οι ειδήσεις για την εγκατάσταση εκατοντάδων Ελλήνων, κυρίως Ροδίων, που ακολούθησαν το Τάγμα του Αγίου Ιωάννη στην περιπλάνησή του, μετά την πτώση της Ρόδου. Πλούσιες είναι οι πηγές για την άνθιση του ναυτικού εμπορίου των Ελλήνων στη Μάλτα, για τα εμπορικά προξενεία, αλλά και την πειρατεία που εξασκήθηκε και από τις δύο πλευρές. Πλούσια είναι και η βιβλιογραφία για τον κοινό αγώνα Μαλτέζων, Ελλήνων και Επτανησίων στις μεγάλες ευρωπαϊκές αναμετρήσεις: στη ναυμαχία της Ναυπάκτου το 1571 και στην άμυνα της πόλης της Κέρκυρας το 1716. Επίσης για την ίδρυση της ελληνικής παροικίας στη Valletta, την άνθιση της ελληνορθόδοξης κοινότητας και την παρουσία σημαντικών οικογενειών, επιχειρηματιών αλλά και ευεργετών από την Ελλάδα, όπως των Ηρακλείδη, Πλαταμόνα, Λάσκαρη, Παλαιολόγου, Αναστάζι, Δακούτρο και Παπάφη.

Ιδιαίτερη αναφορά οφείλεται στην εκτύπωση ελληνικών βιβλίων στα τυπογραφεία των αγγλοαμερικανικών ιεραποστολών της Μάλτας, αλλά και στην αγορά του πρώτου ελληνικού νομισματοκοπείου από τον Καποδίστρια, στο οποίο κόπηκαν οι πρώτοι φοίνικες, το πρώτο ελληνικό νόμισμα της ελεύθερης Ελλάδας.² Τέλος, στην τηλεγραφική σύνδεση των Ιονίων Νήσων και όχι μόνο, με τη *Mediterranean Extension Telegraph Company* και την *Anglo-Mediterranean Telegraph Company* από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως και τις αρχές του 20ου, αλλά και η ίδρυση το 1865, του Corfu Station της *Malta and Mediterranean Gaz Company* στην πόλη της Κέρκυρας.³

Η σύνθεση και η πυκνότητα του πληθυσμού στο αρχιπέλαγος της Μάλτας θεωρούνταν πάντοτε μία από

In ancient Greek and Hellenistic sources, references to Malta (ancient Meliti) are quite widespread. There are also mentions of the colonization of Malta by the Greeks, as well as references to Malta's relations with Crete in the 8th century BC. The chronicles of the Byzantine landing in the 6th century AD and the conditions that arose during that time are well known in the literature, as are the accounts of the settlement of hundreds of Greeks, mainly Rhodians, who followed the Order of St. John in its wanderings after the fall of Rhodes. Rich sources exist regarding the flourishing of naval trade on the part of Greeks in Malta, the establishment of commercial consulates, and the piracy practiced by both sides. There is also a substantial bibliography on the common struggle of the Maltese, Greeks and Ionians in significant European confrontations, such as the naval battle of Naupactus in 1571 and the defence of Corfu in 1716. Additionally, there is documentation on the establishment of the Greek community in Valletta, the flourishing of the Greek Orthodox community, and the presence of important families, businessmen and benefactors from Greece, such as Heraclides, Platamonas, Laskaris, Palaeologos, Anastagi, Dakoutro, and Papafis.

Special mention is warranted for the printing of Greek books in the printing houses of the Anglo-American missions in Malta, as well as for the purchase of the first Greek mint by Kapodistrias, where the first *phoenixes* —the first Greek coin of free Greece— were minted.²² Finally, the telegraphic connection of the Ionian Islands, and beyond, with the Mediterranean Extension Telegraph Company and the Anglo-Mediterranean Telegraph Company from the mid-19th century to the early 20th century, as well as the establishment in 1865 of the Corfu Station of the Malta and Mediterranean Gaz Company in the city of Corfu, are noteworthy developments.²³

The composition and density of the population in the Maltese archipelago have always been considered among the highest in the world, often creating survival challenges for the natives. Since the time of the Knights, there had been attempts to implement plans for controlled migration to Corsica and the West In-

τις υψηλότερες και αναπτυσσόμενες διεθνώς, δημιουργώντας πολλές φορές προβλήματα επιβίωσης στους γηγενείς. Ήδη από την εποχή των Ιπποτών, είχε επιχειρηθεί η εφαρμογή ενός σχεδίου ελεγχόμενης μετανάστευσης στην Κορσική και στις Δυτικές Ινδίες, το οποίο γρήγορα, εγκαταλείφθηκε. Από τα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα και τη ραγδαία όξυνση αυτού του φαινομένου, σε συνάρτηση με την οικονομική κρίση που έπληττε τον ευρωπαϊκό νότο, εξαιτίας του τέλους των πλεονεκτημάτων της πολεμικής οικονομίας, την κατάρρευση της καλλιέργειας και της εμπορίας βαμβακιού, την πτώση του όγκου εργασιών στη ναυπηγό-επισκευαστική ζώνη έξω από τη Valletta, καθώς και τις ασταθείς πολιτικές συνθήκες, θα υποκινηθεί στη νοτιοανατολική Μεσόγειο ένα ιδιότυπο μεταναστευτικό ρεύμα.⁴ Το 1838, σε φύλλο της εβδομαδιαίας, φιλοϊταλικής, εφημερίδας «*Mediterraneo*» – *Gazzetta di Malta*, αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Τα μέσα διαβίωσης είναι αναμφίβολα η βάση για την ευημερία του πληθυσμού. Τα μέσα ωστόσο, αυξάνονται πολύ πιο αργά από ότι ο πληθυσμός. Παρ' όλ' αυτά, δεν πρέπει να αλλάξουν τα πράγματα, γιατί χρειάζεται η διέγερση του ανθρώπου και η ασχολία του σε διάφορες δραστηριότητες, όπου και η εποίκηση του κενού χώρου της γης. Ως εκ τούτου, καθώς το νησί μας έχει φτάσει σαφώς σε κατάσταση υπερπληθυσμού, τώρα αναγνωρίζουμε την πιεστική ανάγκη για μετανάστευση».

Για το σκοπό αυτό, ήδη από τα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα, προτάθηκαν διάφοροι προορισμοί όπως η Σικελία, η Κυρηναϊκή, η Αίγυπτος, η Αυστραλία, η Κύπρος, η Γουιάνα και η Τζαμάικα, στις περισσότερες περιπτώσεις όμως, οι προσπάθειες μετανάστευσης ή αποικισμού απέτυχαν λόγω έλλειψης προγραμματισμού και οργάνωσης.⁵ Στα Επτάνησα, όμως, σε μία περίοδο που τόσο εκείνα όσο και η Μάλτα βρίσκονταν υπό την προστασία του Βρετανικού στέμματος, θα εξελιχθεί ένα πρωτοφανές ρεύμα υποδοχής εκατοντάδων μεταναστών, τόσο από την Μάλτα, όσο και από τη γειτονική, νότιο κυρίως Ιταλία και Σικελία. Από τα λιμάνια της Μάλτας και του Gozo ταξίδεψαν, αρχικά στην Κεφαλονιά και στη συνέχεια στην Κέρκυρα, εκατοντάδες μετανάστες, που έθεσαν την εμπειρία και την τεχνογνωσία τους στην υπηρεσία των βρετανικών δυνάμεων.

dies, which were quickly abandoned. From the early years of the 19th century, the rapid exacerbation of this phenomenon, in conjunction with the economic crisis that affected southern Europe due to the end of the war economy's advantages, the collapse of cotton cultivation and trade, the decline in the volume of work in the shipbuilding and repair sectors outside Valletta, and the unstable political conditions, stimulated a peculiar migratory current in the southeastern Mediterranean.²⁴ In 1838, the pro-Italian weekly newspaper *Mediterraneo-Gazzetta di Malta* stated, “The means of subsistence are undoubtedly the basis for the well-being of the population. However, these means are growing much slower than the population. Nevertheless, things must not change, because there is a need for stimulation and engagement in various activities, including the colonization of uninhabited areas of the earth. Therefore, as our island has clearly reached a state of overpopulation, we now recognize the pressing need for migration.”

For this purpose, as early as the beginning of the 19th century, various destinations such as Sicily, Cyrenaica, Egypt, Australia, Cyprus, Guyana and Jamaica were proposed. However, in most cases, migration or colonization efforts failed due to a lack of planning and organization.²⁵ In the Ionian Islands, while both they and Malta were under the protection of the British Crown, an unprecedented influx of hundreds of immigrants—both from Malta and from neighbouring regions, primarily southern Italy and Sicily—developed. From the ports of Malta and Gozo, hundreds of immigrants travelled initially to Cephalonia and then to Corfu, where they offered their experience and expertise to the British forces.

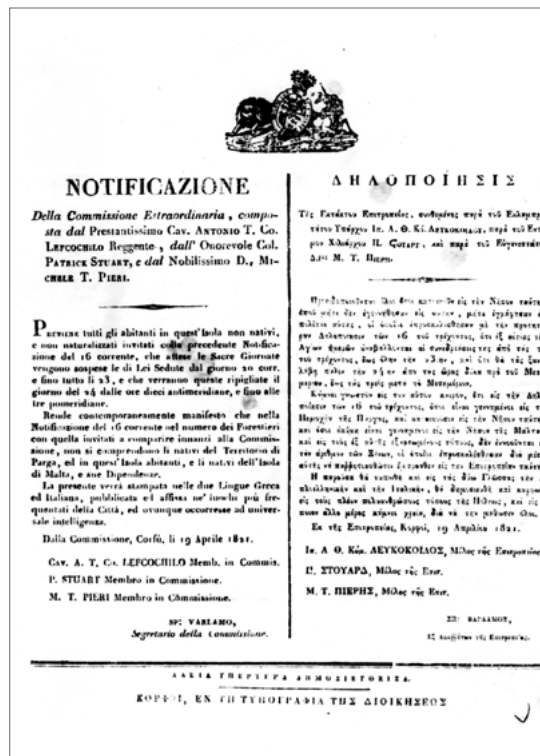
To these people, we dedicate the following lines.

Leaving or being forced to leave one's country and community in search of hope or a better life in a foreign land is neither easy nor pleasant. This complexity makes it challenging to approach the phenomenon of Maltese migration in just a few lines. The histories of the two island groups, Malta and the Ionian Islands, share many common features, including social and cultural experimentation, as well as the cultural exchanges

Και σ' αυτούς τους ανθρώπους, αφιερώνουμε τις γραμμές που ακολουθούν.

Το να εγκαταλείπει ή να εξαναγκάζεται να εγκαταλείψει κάποιος τον τόπο του και τους ανθρώπους του, αναζητώντας ελπίδα ή μία καλύτερη ζωή σε μία ξένη γη, δεν είναι ούτε εύκολο, ούτε ευχάριστο, γι' αυτό και δεν είναι εύκολη η προσέγγιση του φαινομένου της μαλτέζικης μετανάστευσης μέσα σε λίγες γραμμές. Η ιστορία των δύο νησιωτικών συμπλεγμάτων, της Μάλτας και των Ιονίων Νήσων, παρουσιάζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά και κάποια από αυτά υπήρξαν οι κοινωνικοί και πολιτισμικοί πειραματισμοί και οι πολιτισμικές συναλλαγές που επιχειρήσαν πάνω τους οι διάφορες δεσποτείες, προστασίες και στρατιωτικές καταλήψεις, μέχρι την εθνική τους αποκατάσταση.

Η μαλτέζικη μετανάστευση στην Ελλάδα (Ιόνια Νησιά, Ναύπλιο, Πειραιάς, Αθήνα, Πάτρα, Κρήτη, Σύρος, αλλά και Κύπρος, Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη), προκαλεί συνήθως τετριμμένους συνειρμούς. Όσον αφορά στην Κέρκυρα, ως ξεχωριστή περίπτωση μελέτης, στην αντίληψη μιας μεγάλης μερίδας ανθρώπων η μετανάστευση των Μαλτέζων δεν αφορούσε τίποτα περισσότερο παρά την υποκινούμενη μετακίνηση μιας οικονομικά ασθενούς και βιοτικά υποβαθμισμένης κοινότητας μεταναστών, αγροτικής απασχόλησης, που επί έναν περίπου αιώνα ζούσε ως απόβλητη στις παρυφές της πόλης της Κέρκυρας, μισθώνοντας κτήματα από το δημόσιο ή από ντόπιους μεγαλοκτηματίες. Η σύγχρονη ιστορική έρευνα όμως και τα ενθυμήματα των διαφόρων χρονικών περιόδων, που σώζονται σε διάφορες συλλογές και αρχεία, αποδεικνύουν ξεκάθαρα μία άλλη διάσταση και μία άλλη δυναμική: κατ' αρχήν, αυτήν της επιλεκτικής, οργανωμένης αν και όχι πάντοτε ευκαίαιας, αποστολής ανθρώπων εγνωσμένης ηθικής, παιδείας και τεχνολογικής εκπαίδευσης. Τις συστάσεις στα πρόσωπα που μετανάστευαν, κυρίως στις οικογένειες, τις προσκόμιζαν οι εφημέριοί τους ή κάποια αρμόδια εκκλησιαστική αρχή. Από την άλλη, έχει πλέον τεκμηριωθεί ο ρόλος, η συμβολή σε διάφορους κοινωνικούς τομείς, αλλά και οι διακρίσεις που πέτυχαν πολλά από τα μέλη αυτής της κοινότητας, μέχρι την επιθυμούμενη έως και αναπόφευκτη αφομοίωσή τους στο, όχι πάντοτε φιλόξενο, ελληνικό περιβάλλον.

Δηλοποίηση της Βρετανικής Διοίκησης προς τους ξένους που ζουν στην Κέρκυρα, 1821. ΓΑΚ. Αρχεία Ν. Κέρκυρας.

Declaration of the British Administration to foreigners living in Corfu, 1821. State Archives – Corfu Archives.

imposed upon them by various despotisms, protectorates and military occupations until their national restoration.

Maltese immigration to Greece (the Ionian Islands, Nafplio, Piraeus, Athens, Patras, Crete, Syros, as well as Cyprus, Constantinople and Izmir) often evokes simplistic associations. In the case of Corfu, many perceive the migration of the Maltese as merely the movement of an economically disadvantaged community of rural labourers, who lived for about a century on the fringes of Corfu, leasing land from the public or local landowners. However, modern historical research and the records from various periods, preserved in different collections and archives, clearly reveal another dimension and dynamic: specifically, that of a selective, organized, but not always welcomed, sending of individuals

Το πρόβλημα της αντικειμενικής και αξιόπιστης καταμέτρησης των Μαλτέζων μεταναστών έχει απασχολήσει αρκετά τους ερευνητές. Σημαντική πηγή πληροφόρησης για τις αφίξεις και αναχωρήσεις προσώπων και πλοίων προς και από το λιμάνι της Κέρκυρας, πέραν των μαλτέζικων αρχείων, προσφέρει η επίσημη κυβερνητική εφημερίδα της Αγγλικής Διοίκησης, η *Gazzetta*, που εκδιδόταν συνήθως τρίγλωσση (ελληνικά, αγγλικά και ιταλικά) από το 1815. Στις λίστες της εντοπίζονται δεκάδες ονόματα Μαλτέζων που μετανάστευσαν ή επέστρεψαν σπίτι τους από τα Επτάνησα, αιτήσεις πολιτογράφησης, αναλήψεις συμβάσεων έργων, συναλλαγές με το δημόσιο κ.ο.κ. Στα Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Κερκύρας, η σειρά του Υγειονομείου, του Εφορείου της Εκτελεστικής Αστυνομίας, η συλλογή των Διαβατηρίων, οι Αιτήσεις Πολιτογράφησης και οι Αιτήσεις στη Γερουσία, προσφέρουν ένα ιδιαίτερο υλικό μελέτης στους ερευνητές. Τέλος, το ληξιαρχικό αρχείο της Καθολικής Αρχιεπισκοπής στην Κέρκυρα, η μόνη αρχαιακή σειρά που διεσώθη από τους ιταλό-γερμανικούς βομβαρδισμούς του 1940-1943, προσφέρει πλούσιες γενεαλογικές πληροφορίες για τις οικογένειες που εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα.

Είναι γνωστό ότι η Μεγάλη Βρετανία, μία κατ'εξοχήν αποικιακή δύναμη, κυρίως μετά την διάλυση της Ναπολεόντειας Αυτοκρατορίας, εξασφάλισε σταδιακά τον έλεγχο σημαντικών κτήσεων στην ανατολική κυρίως Μεσόγειο και από τα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα, κατέλαβε τη Μάλτα, μεταμορφώνοντάς την σε σημαντική στρατιωτική βάση. Την ίδια περίοδο και συγκεκριμένα από το 1815 έως το 1864, χρονιά κατά την οποία τόσο η Κέρκυρα, όσο και τα υπόλοιπα Επτάνησα παραχωρήθηκαν κι ενώθηκαν με το Βασίλειο της Ελλάδος, η Κέρκυρα θα βρεθεί υπό την «προστασία» του βρετανικού στέμματος. Πρωτεύουσα κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα των Ηνωμένων Κρατών των Ιονίων Νήσων, θα αποτελέσει κυρίαρχο παράδειγμα, στην ελληνική επικράτεια, υποδοχής και αφομοίωσης εκατοντάδων μεταναστών, τόσο από τη Μάλτα, όσο και από τη γειτονική νότιο κυρίως Ιταλία και Σικελία. Οικονομικοί κυρίως μετανάστες, πολιτικοί εξόριστοι, ειδικευμένοι τεχνίτες και καλλιτέχνες στην υπηρεσία των βρετανικών δυνάμεων, αλλά

of known good character, education and technological proficiency. Recommendations for emigration, primarily aimed at families, were provided by their parish priests or a competent ecclesiastical authority. At the same time, the roles, contributions in various social sectors, and distinctions achieved by many members of this community have now been documented, up until their willing, or in some cases forced, assimilation into the not always welcoming Greek environment.

The problem of objectively and reliably counting Maltese migrants has been a matter of considerable concern to researchers. An important source of information regarding the arrivals and departures of individuals and ships to and from the port of Corfu, aside from the Maltese archives, is the official government newspaper of the English administration, the *Gazzetta*, which was published in three languages (Greek, English, and Italian) from 1815. Its lists include dozens of names of Maltese individuals who emigrated to, or returned home from, the Ionian Islands, as well as citizenship applications, contracts for works, transactions with the public sector, and more. In the General State Archives—Corfu Prefecture Archives, the series from the Sanitary Department, the Executive Police Records Office, the collection of Passports, Citizenship Applications, and Applications to the Senate provide valuable material for researchers. Finally, the registry files of the Catholic Archdiocese in Corfu, the sole archival series that survived the Italian-German bombings of 1940-1943, offer rich genealogical information about the families that settled in Corfu.

It is well known that Great Britain, the colonial power par excellence, particularly after the dissolution of the Napoleonic Empire, gradually secured control over important territories in the eastern Mediterranean. From the early years of the 19th century it occupied Malta, transforming it into a significant military base. During this same period, specifically from 1815 to 1864—the year in which both Corfu and the rest of the Ionian Islands were ceded and united with the Kingdom of Greece—Corfu was under the “protection” of the British crown. As the capital of the United States of the

Το Ανάκτορο Μιχαήλ και Γεωργίου σε φωτογραφία του 1859. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
The Palace of Saints Michael and George in a photograph from 1859. Spyros P. Gaoutsis' collection.

και έμπειροι καλλιεργητές, θα αποτελέσουν μέχρι και τα πρώτα χρόνια του εικοστού αιώνα ένα μωσαϊκό χιλίων περίπου ψυχών, με συνδετικό κρίκο τη γλώσσα, τις παραδόσεις και τη βαθιά καθολική τους πίστη. Πρόκειται σαφώς για ένα ρεύμα που συνέβαλε καθοριστικά στην αναδιαμόρφωση του τοπικού κοινωνικού, δημογραφικού, θρησκευτικού, πολιτισμικού και πολιτικού σκηνικού της ευρύτερης περιόδου.

Η οργανωμένη πάντως μετανάστευση των Μαλτέζων στα Ιόνια νησιά ήταν ένα πρόγραμμα που υποκινήθηκε από τη βρετανική πολιτική σαν ένα μέσο για την αναδιαμόρφωση του κοινωνικού ιστού τόσο στην Κέρκυρα, όσο πολύ περισσότερο στην ριζοσπαστικότερη Κεφαλληνία, από άτομα με συνείδηση πλησιέστερη της δικής τους. Η κίνηση αυτή ενθαρρύνθηκε ακόμα

Ionian Islands during the 19th century, Corfu would become a prime example, in Greek territory, of the reception and assimilation of hundreds of immigrants, both from Malta and from neighbouring southern Italy and Sicily. Primarily economic migrants, political exiles, skilled craftsmen and artists in the service of the British forces, as well as experienced farmers, they formed a mosaic of about a thousand souls, united by their language, traditions, and deep Catholic faith, until the early years of the 20th century. This was undoubtedly a movement that made a decisive contribution to reshaping the local social, demographic, religious, cultural and political landscape of the time.

However, the organized immigration of the Maltese to the Ionian Islands was a programme instigat-

Η μεταλλική επιγραφή του Καταστήματος του Βρετανικού Συλλόγου στην Κέρκυρα. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Metal inscription of the «Britannia Association» in Corfu. Spyros P. Gaoutsis' collection.

περισσότερο στα χρόνια του Μεγάλου Λόρδου Αρμυστή (1816-1823) και πρώην Κυβερνήτη στη Μάλτα Thomas Maitland (1765-1824), γνώστη των ηθών και των παραδόσεων, τόσο στο μαλτέζικο αρχιπέλαγος, όσο και στα νησιά του Ιονίου.⁶

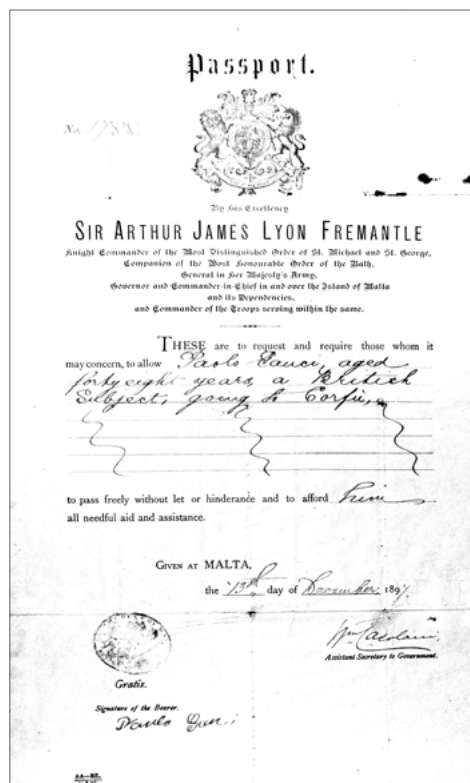
Γνώριμη υπήρξε εκείνη την περίοδο, ήδη από τα πρώτα χρόνια της βρετανικής προστασίας, η παρουσία Μαλτέζων καπεταναίων ή πληρωμάτων, σε πλοία με αγγλική σημαία ή σημαία του ιονικού κράτους που ελλιμενίζονταν στο λιμάνι της Κέρκυρας. Το Σεπτέμβριο, λοιπόν, του 1826 όταν ο Frederic Adam (1781-1853) υπηρέτουσε ως Αρμυστής στην Κέρκυρα και ο φιλελληνικών αισθημάτων Charles-James Napier (1782-1853) ως διοικητής στην Κεφαλληνία, κατέφθασαν στο Αργοστόλι, από το νησί του Gozo, βόρεια της Μάλτας, 278 περίπου, κηπουροί και αγρότες, με σκοπό να βελτιώσουν την καλλιέργεια των αμπελιών και των οπωροκηπευτικών στο

ed by British policy as a means of reshaping the social fabric both in Corfu and, even more so, in the more radical Cephalonia, by bringing in people whose mindset was more aligned with their own. This movement was further encouraged during the years of the Great Lord Commissioner (1816-1823) and former Governor of Malta, Thomas Maitland (1765-1824), who was well versed in the customs and traditions of both the Maltese archipelago and the Ionian Islands.²⁶

The presence of Maltese captains and crews on ships under the English flag, or the flag of the Ionian state, that docked in the port of Corfu was well known at that time, even from the early years of British protection. In September 1826, when Frederic Adam (1781-1853) was serving as Commissioner in Corfu and the philhellene Charles-James Napier (1782-1853) was commander in Cephalonia, approximately 278 gardeners and farmers arrived in Argostoli from the island of Gozo, north of Malta, to improve the cultivation of vines, fruit and vegetables on Cephalonia. However, when Napier asked the Governor of Malta, Marquis Francis Hastings, for cattle breeders and farmers who would stimulate the economy and agricultural production of the island, he assured his colleagues in Malta that this project would be financed from their own resources, without any burden on the national treasury. Only then did the Maltese Government accept without further hesitation. The migrants, in turn, were financially unable to cover the expenses not only for such a journey but also for settling in a new country. Even when benefactors such as the Marquis Vincenzo Bugeja (1820-1890) and the Greek merchant from Thessaloniki, Giovanni Pappafy of Nicolò (1792-1886),²⁷ provided various contributions and bequests to support this activity, the first immigrants in both Corfu and Cephalonia experienced a profound cultural shock and were tested under conditions of being essentially trapped between two different cultures. The religious and social ferment of the time, coupled with their economic poverty, quickly isolated them both as individuals and as a community. The rare visits from a travelling priest were insufficient to address their insecurity, illiteracy,

νησί. Όταν όμως ο Napier ζήτησε από τον Κυβερνήτη της Μάλτας, μαρκήσιο Francis Hastings, κτηνοτρόφους και καλλιεργητές, που θα τόνωναν την οικονομία και την αγροτική παραγωγή του νησιού, είχε παράλληλα διαβεβαιώσει τους συναδέλφους του στη Μάλτα, πως το σχέδιο αυτό θα χρηματοδοτούνταν από ίδιους πόρους, χωρίς καμία επιβάρυνση για το εθνικό θησαυροφυλάκιο και μόνον τότε, η Κυβέρνηση της Μάλτας δέχθηκε χωρίς κανέναν άλλο δισταγμό. Οι μετανάστες από την πλευρά τους ήταν οικονομικά ανίσχυροι να πληρώσουν τα έξοδα, όχι μόνο για ένα τέτοιο ταξίδι, αλλά και για την εγκατάστασή τους σε μία καινούρια χώρα. Ακόμη κι όταν ευεργέτες όπως ο μαρκήσιος Vincenzo Bugeja (1820-1890) και ο ελληνικής καταγωγής έμπορος από τη Θεσσαλονίκη, Γιωάννη Pappafy του Nicolò (1792-1886),⁷ με διάφορες συνδρομές και κληροδοτήματα ενίσχυσαν αυτή τη δράση, οι πρώτοι μετανάστες τόσο στην Κέρκυρα, όσο και την Κεφαλονιά, πέρασαν ένα τεράστιο πολιτισμικό σοκ και δοκιμάστηκαν κάτω από συνθήκες ουσιαστικού εγκλωβισμού ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς πολιτισμούς. Οι θρησκευτικές και κοινωνικές ζυμώσεις της εποχής και η οικονομική τους ανέχεια, θα τους απομονώσουν γρήγορα ως άτομα και ως κοινότητα και οι σπάνιες αποστολές κάποιου επισκέπτη ιερέα, δε θα είναι αρκετές για να αντιμετωπιστεί η ανασφάλεια, ο αναλφαβητισμός, η φτώχεια, η εργατική εκμετάλλευση, ο προτεσταντικός προσηλυτισμός και η αποχή από τα μυστήρια και τον εκκλησιασμό. Στην Κεφαλονιά ιδιαίτερα, ο κοινωνικός ιστός του νησιού αρνήθηκε να αποδεχθεί το νέο αυτό ρεύμα, ενώ η αποστολή από τη Μάλτα του ιερέα Don Luigi Ricca και του ιατρού F. Camilleri, που εστάλησαν για να μελετήσουν την κατάσταση, δημιούργησε με τις απαιτήσεις και τους όρους που επεδίωξαν, ακόμη μεγαλύτερα προβλήματα. Και σαν να μην έφτανε αυτό, ο φόβος των επιδημιών και άλλων ασθενειών, μακριά από τη Μάλτα, προκαλούσε μεγαλύτερο φόβο και ανησυχία σε εκείνους, που παρά τις δυσκολίες, επιθυμούσαν ακόμα να μεταναστεύσουν.

Οι Μαλτέζοι αξιωματούχοι, παρά τις φήμες που έφθαναν πίσω στο νησί, παρέμεναν αισιόδοξοι και πίστευαν ότι οι παροχές και οι διευκολύνσεις από την πλευρά της Μαλτέζικης Κυβέρνησης προς τους μετανάστες,

Διαβατήριο του Μαλτεζοκερκυραίου Paolo Gauci, για μετάβασή του στην Κέρκυρα, Μάλτα 13 Δεκεμβρίου 1897. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Passport of the Maltese-Corfiot Paolo Gauci, for his travel to Corfu, Malta December 13, 1897. Spyros P. Gaoutsis' collection.

poverty, labour exploitation, Protestant conversion and abstention from the sacraments and church services. In Cephalonia in particular, the social fabric of the island resisted accepting this new influx, while the mission from Malta, consisting of the priest Don Luigi Ricca and the doctor F. Camilleri, who were sent to assess the situation, only exacerbated problems with their demands and conditions. As if that were not enough, the fear of epidemics and other diseases, being far from Malta, heightened the anxiety of those who, despite the difficulties, still wished to emigrate.

Maltese officials, notwithstanding the rumours returning to the island, remained optimistic and believed that the benefits and support provided by the Maltese

υπήρξαν αρκετά γενναιοδωρες και οι προσαρμογές για την ικανοποίηση των κοινωνικών και θρησκευτικών τους αναγκών ήταν ικανοποιητικές, παρότι στην πραγματικότητα, αυτό το πείραμα είχε πάρει αρκετά διαφορετική πορεία από αυτήν που ήλπιζε ο Napier και οι αξιωματούχοι στη Valletta. Το Φεβρουάριο του 1829 ο Frederic Adam απαίτησε γραπτές εξηγήσεις για την πληθυσμιακή μείωση των Μαλτέζων, γιατί συνέχιζαν να ζουν σε μια κατάσταση απόλυτης ένδειας και γιατί συχνά παραπονιόνταν για εχθρότητα και έλλειψη φιλοξενίας εκ μέρους των Κεφαλλονιτών. Με τη σειρά τους, οι Κεφαλλονίτες, ενοχλημένοι από τη συνεχιζόμενη αντιπαλότητα, έγραψαν στον Λόρδο Μέγα Αρμοστή ότι ενώ τους είχαν υποσχεθεί ικανούς αγρότες, το νησί, με ελάχιστες εξαιρέσεις, «είχε γεμίσει τεμπέλικα, αδαή, αμόρφωτα, βρώμικα, άρρωστα και απροσάρμοστα άτομα, που έμοιαζαν με ένα κοπάδι πρόβατα που τα είχαν παρατήσει από μία ξένη χώρα στη δική τους κοινότητα». Και τα προβλήματα συνεχίστηκαν μέχρι το 1831, όταν αποφασίστηκε ότι οι οικογένειες των μεταναστών θα μεταφέρονταν στην Κέρκυρα για να εμπλουτίσουν την ήδη υπάρχουσα μαλτέζικη κοινότητα. Αντιθέτως, οι μικρές κοινότητες που αναπτύχθηκαν στη Λευκάδα, στη Ζάκυνθο και στα Κύθηρα είχαν καλύτερη μοίρα και αντιμετώπιση από τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά σήμερα έχουν πλέον εκλείψει.

Στην Κέρκυρα, τα αποτελέσματα αυτής της μετακίνησης ήταν πολλά:

Στις παρυφές της πόλης, κυρίως στις σημερινές γειτονιές της Στρατιάς, στις Κουλίνες και στο Σολάρι, στην περιοχή που σήμερα είναι γνωστή ως τα «Μαλτέζικα» (αντιθέτως η περιοχή Κωτσέλλα εσφαλμένα πιστεύεται πως έλκει την ονομασία της από το Gozo της Μάλτας, καθώς ως τοπωνύμιο «Valle Cozzella» εντοπίζεται στην περιοχή ήδη από το 18ο αιώνα), αναπτύχθηκε μία μεγάλη κοινότητα καλλιεργητών, κηπουρών και αχθοφόρων που μέχρι σήμερα διατηρούν τις ιδιοκτησίες, τα παραδοσιακά τους επαγγέλματα, κυρίως αυτό του αμαξά, (του τόσο διαδεδομένου *karozzin* της Μάλτας), ακόμα και χαρακτηριστικά της εποχής εκείνης. Χρειάστηκαν να περάσουν αρκετές δεκαετίες από την πρώτη τους εγκατάσταση για να επιτύχουν —σταδιακά— να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό της Κέρκυρας, καθώς το εργατικό αυτό δυναμικό

Government to the immigrants had been quite generous, and that the adjustments made to accommodate their social and religious needs had been satisfactory. However, in reality, this experiment had diverged significantly from the outcomes hoped for by Napier and the officials in Valletta. In February 1829, Frederic Adam demanded a written explanation for the decline of the Maltese population, as they continued to live in a state of absolute poverty and often complained of hostility and a lack of hospitality on the part of the Cephalonians. In turn, the Cephalonians, annoyed by the ongoing rivalry, wrote to the Lord Great Commissioner stating that although they had been promised competent farmers, the island, with few exceptions, “*was filled with lazy, ignorant, uneducated, dirty, sick and wayward people, who resembled a flock of sheep abandoned by a foreign country in their own community.*” The problems persisted until 1831, when it was decided that the immigrant families would be transferred to Corfu to enrich the already existing Maltese community. In contrast, the small communities that developed in Lefkada, Zakynthos, and Kythira enjoyed better fates and treatment than the local population—although they have now disappeared.

In Corfu, the consequences of this movement were manifold:

On the outskirts of the city, primarily in the current neighbourhoods of Stratias, Koulines and Solari, in the area known today as “Maltese” (in contrast, the area of Kotsella is mistakenly believed to derive its name from Gozo, Malta, as the place name Valle Cozzella has been present in the region since the 18th century), a large community of farmers, gardeners and porters emerged. They continue to maintain their properties and traditional professions, primarily that of drivers of horse-drawn carriages (the widely recognized *carozzin* of Malta), and retain characteristics from that era. It took several decades from their initial settlement for them to gradually succeed in integrating into the social fabric of Corfu, as this workforce remained the class facing the most arduous labour and the poorest social conditions.

Despite numerous contradictions and prejudices,

παρέμεινε η τάξη εκείνη με την πιο δύσκολη εργασία και τις χειρότερες κοινωνικές συνθήκες.

Παρ' όλες τις αντιθέσεις και τις προκαταλήψεις, πολλοί Μαλτέζοι μάστορες κλήθηκαν να εργαστούν στην πόλη, δίπλα στο διάσημο αρχιτέκτονα και μηχανικό Sir George Whitmore (1775-1862), ως εξειδικευμένοι τεχνίτες και πελεκητές της χαρακτηριστικής μαλτέζικης πέτρας (ψαμμίτης). Στο πλευρό του εργάστηκαν για την οικοδόμηση και τη διακόσμηση της κατοικίας του Βρετανού αρμοστή, δηλαδή του παλατιού των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, της Ροτόντας στην πάνω πλατεία, κατασκευασμένη επίσης από μαλτέζικο τούφο, του καθολικού κοιμητηρίου το 1836 και του κοιμητηριακού ναού της Παναγίας του Καρμήλου δύο χρόνια αργότερα, αλλά και στην κατασκευή αρκετών ακόμη δημοσίων κτιρίων, στερνών και στρατιωτικών οχυρώσεων της Κέρκυρας. Οι πρώτοι που είχαν έρθει στην Κέρκυρα προέρχονταν από το νησί του Gozo, το Zebbug και το Qormi. Μεταξύ αυτών, ο Vincenzo Ciclona αναφέρεται εκείνη την περίοδο ως προϊστάμενος των ξυλουργών του δημοσίου και ο Lorenzo Camilleri ως αρχιμάστορας λιθοξόος.

Το πρόβλημα της αντικειμενικής και αξιόπιστης καταμέτρησης των Μαλτέζων μεταναστών έχει απασχολήσει αρκετά τους ερευνητές, κυρίως εκείνους οι οποίοι περιορίστηκαν στη μελέτη των ληξιαρχικών αρχείων που τους αφορούσαν. Το 1802 εντοπίζουμε για πρώτη φορά στην Κέρκυρα έναν έμπορο με μαλτέζικο όνομα, ενώ στις 23 Απριλίου 1815 έχουμε την πρώτη καταγραφή Μαλτέζου, στο ληξιαρχικό μητρώο βαπτίσεων της Καθολικής Αρχιεπισκοπής, του Paolo Pace του Silvestro.⁸

Ο καθηγητής και συγγραφέας Arnold Cassolla, στην υπό έκδοση έρευνά του για τους πρώτους Μαλτέζους στην Κέρκυρα, παραθέτει μία ενδιαφέρουσα λίστα ταξιδιωτών από τη Μάλτα στην Κέρκυρα για τα έτη 1816-1830, η οποία φυλάσσεται στο αρχείο πιστοποιητικών δημόσιας υγείας που τηρούσαν οι βρετανικές αρχές στη Μάλτα. Λόγω της σπουδαιότητάς της τη μεταγράφουμε με την άδειά του, παραθέτοντας τις ηλικίες των καταγεγραμμένων ταξιδιωτών και διατηρώντας την ορθογραφία του πρωτοτύπου. Ενδιαφέρουσα είναι η λεπτομέρεια ότι στις περισσότερες καταγραφές σημειώνεται το μητρώνυμο και όχι το πατρώνυμο.

many Maltese craftsmen were invited to work in the city alongside the renowned architect and engineer Sir George Whitmore (1775-1862), as skilled artisans and hewers of the characteristic Maltese limestone. Under his guidance, they contributed to the construction and decoration of the residence of the British commissioner, namely the Palace of Saints Michael and George, the Rotunda in the upper square—also made of Maltese stone—the Catholic cemetery in 1836, and the cemetery church of Our Lady of Carmel two years later, as well as the construction of several other public buildings, military fortifications and cistern structures in Corfu. The first to arrive in Corfu came from the island of Gozo, specifically from Zebbug and Qormi. Among them, Vincenzo Ciclona is noted as the head of the public carpenters, and Lorenzo Camilleri is recognized as the master stonemason.

The challenge of obtaining an objective and reliable count of Maltese immigrants has been a significant concern for researchers, particularly for those who have focused on the study of the registry records pertaining to them. In 1802, we find the first commercial name in Corfu, while on April 23, 1815, we have the earliest record of a Maltese individual in the military registry of baptisms of the Catholic Archdiocese, specifically that of Paolo Pace of Silvestro.²⁸

Professor and author Arnold Cassolla, in his forthcoming research on the first Maltese in Corfu, presents an intriguing list of travellers from Malta to Corfu for the years 1816-1830. This list is preserved in the archive of public health certificates maintained by the British authorities in Malta. Given its significance, we transcribe it here with his permission, noting the ages of the registered travellers while preserving the original spelling. Notably, it is interesting to observe that, in most records, the mother's name is recorded rather than the father's.

ΠΑΙΔΙΑ (ΧΩΡΙΣ ΗΛΙΚΙΑ)

Evangelista (γιος της Maria Camilleri)
 Filippo (γιος της Vincenza Bonnici)
 Vincenzo (γιος της Elena Micallef)
 Grazia (κόρη του Vincenzo και της Francesca Azzopardo)
 Luca (γιος της Clementina Mizzi)
 Giuseppe (γιος της Grazia Mamo)
 Maria (κόρη της Gaetana Mamo)
 Giovanni (γιος της Anna Malia)
 Elisabetta (κόρη της Rosa Magro)

ΑΓΟΡΙΑ

Michele Zammit, 12
 Antonio Pace, 14
 Giuseppe Liparot, 9
 Giuseppe, 3 (γιος της Maria Camilleri)
 Michele 5 (γιος της Vincenza Bonnici)
 Saverio Brada, 10
 Saverio Zammit, 10
 Flavio Meli, 12
 Giuseppe Mamo, 10
 Giovanni Micallef, 13
 Michele Mifsud, 11
 Gioacchino Mifsud, 12
 Salvatore Mangion, 10
 Francesco, 11 (γιος της Elena Micallef)
 Giovanni Maria, 10 (γιος της Elena Micallef)
 Giuseppe, 7 (γιος της Elena Micallef)
 Gregorio Mifsud, 7 (γιος του Aloisio Mifsud)
 Antonio Drago, 13
 Angelo Azzopardo, 8 (γιος του Vincenzo και της Francesca Azzopardo)
 Giovanni Azzopardo, 7 (γιος του Vincenzo και της Francesca Azzopardo)
 Francesco Tabone, 11 (γιος του Giuseppe Tabone)
 Gio. Maria Mamo, 11 (γιος της Grazia Mamo)
 Giorgio Magro, 5 (γιος της Rosa Magro)

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

Teresa, 8 (κόρη της Marianna Muscat)
 Maria, 11 (κόρη της Francesca Bezzina)
 Caterina, 7 (κόρη της Maria Caruana)
 Emmanuel, 3 (κόρη της Clementina Mizzi)
 Dora 4 (κόρη της Rosa Magro)

ΑΝΔΡΕΣ

Giovanni Pulis, 23
 Salvatore Sammut, 34
 Vincenzo Sammut, 50
 Francesco Mamo
 Giovanni Parascandalo, 35, από τη Φωκίδα
 Salvatore Mamo, 33
 Francesco Mamo, 23
 Spiro Dipopolo, 36, από την Πάργα
 Agostino Nani, 23
 Lorenzo Zammit, 31
 Paolo Bartolo, 60
 Giovanni Attard, 19
 Saverio Mifsud, 29
 Antonio Zarb, 20
 Giuseppe Vella, 24
 Vincenzo Zammit, 50
 Giovanni Caruana, 41
 Giovanni Camilleri, 23
 Francesco Pisano, 39
 Michele Zahra, 24

CHILDREN (NO AGE)

Evangelista (son of Maria Camilleri)
 Filippo (son of Vincenza Bonnici)
 Vincenzo (son of Elena Micallef)
 Grazia (daughter of Vincenzo and Francesca Azzopardo)
 Luca (son of Clementina Mizzi)
 Giuseppe (son of Grazia Mamo)
 Maria (daughter of Gaetana Mamo)
 Giovanni (son of Anna Malia)
 Elisabetta (daughter of Rosa Magro)

BOYS

Michele Zammit, 12
 Antonio Pace, 14
 Giuseppe Liparot, 9
 Giuseppe, 3 (son of Maria Camilleri)
 Michele, 5 (son of Vincenza Bonnici)
 Saverio Brada, 10
 Saverio Zammit, 10
 Flavio Meli, 12
 Giuseppe Mamo, 10
 Giovanni Micallef, 13
 Michele Mifsud, 11
 Gioacchino Mifsud, 12
 Salvatore Mangion, 10
 Francesco, 11 (son of Elena Micallef)
 Giovanni Maria, 10 (son of Elena Micallef)
 Giuseppe, 7 (son of Elena Micallef)
 Gregorio Mifsud, 7 (son of Aloisio Mifsud)
 Antonio Drago, 13
 Angelo Azzopardo, 8 (son of Vincenzo and Francesca Azzopardo)
 Giovanni Azzopardo, 7 (son of Vincenzo and Francesca Azzopardo)
 Francesco Tabone, 11 (son of Giuseppe Tabone)
 Gio Maria Mamo, 11 (son of Grazia Mamo)
 Giorgio Magro, 5 (son of Rosa Magro)

GIRLS

Teresa, 8 (daughter of Marianna Muscat)
 Maria, 11 (daughter of Francesca Bezzina)
 Caterina, 7 (daughter of Maria Caruana)
 Emmanuel, 3 (daughter of Clementina Mizzi)
 Dora, 4 (daughter of Rosa Magro)

MEN

Giovanni Pulis, 23
 Salvatore Sammut, 34
 Vincenzo Sammut, 50
 Francesco Mamo
 Giovanni Parascandalo, 35, from Fokida
 Salvatore Mamo, 33
 Francesco Mamo
 Spiro Dipopolo, 36, from Parga
 Agostino Nani, 23
 Lorenzo Zammit, 31
 Paolo Bartolo, 60
 Giovanni Attard, 19
 Saverio Mifsud, 29
 Antonio Zarb, 20
 Giuseppe Vella, 24
 Vincenzo Zammit, 50
 Giovanni Caruana, 41
 Giovanni Camilleri, 23
 Francesco Pisano, 39
 Michele Zahra, 24

Gaetano Meli, 42
 Paolo Cachia, 28
 Lorenzo Calleja, 25
 Alberto Camilleri, 26
 Ignazio Mercieca, 33
 Michele Caruana, 30
 Michele Tabone, 30
 Giuseppe Psajla, 40
 Giuseppe Dingli, 40
 Michele Zammit, 20
 Santo Attard, 22
 Nicola Tanti, 25
 Giuseppe Scasciato, 32
 Gio. Batta Dimech, 30
 Salvatore Tabone, 37
 Angelo Farrugia, 37
 Francesco Borg, 23
 Giuseppe Zammit, 21
 Salvatore Zammit, 30
 Clemente Spiteri, 40
 Agostino Zammit, 48
 Vincenzo Mifsud, 35
 Santo Micallef, 34
 Antonio Magro, 23
 Giuseppe Muscat, 28
 Francesco Trombino, από το Palermo
 Aloisio Mifsud, 38
 Andrea Mifsud, 43
 Antonio Sagona, 23
 Antonio Spagnolo, 22
 Aloisio Falzon, 25
 Pietro Caruana, 31
 Gioacchino Cachia, 29
 Lorenzo Mallia, 47
 Lorenzo Ciantar, 33
 Gio. Maria Formosa, 44 (επέστρεψε στη Μάλτα
 ύστερα από ένα μήνα)
 Gaetano Mifsud, 27
 Giovanni Azzopard, 21
 Paolo Diacono, 27 (επέστρεψε στη Μάλτα
 ύστερα από πέντε μήνες, λόγω εξαιρετικής ένδειας)
 Vincenzo Muscat, 35
 Vincenzo Mizzi, 20
 Giovanni Dalli, 20
 Giovanni Camilleri, 22
 Giorgio Grech, 19
 Francesco Xuereb, 28
 Giuseppe Farrugia, 39
 Giuseppe Bonell, 33
 Giuseppe Bonello, 23
 Vincenzo Azzopardo, 34
 Giuseppe Tabone, 29
 Giuseppe Mifsud, 22
 Henry Taylor, 35, από τη Μεγάλη Βρετανία
 Pietro Paolo Micallef, 40
 Giuseppe Mallia, 63
 Henry Suter, 23, από τη Μεγάλη Βρετανία
 Luigi Mizzi, 17
 Lazzaro Micallef, 22
 Giuseppe Marks, 32, από την Πορτογαλία
 Pietro Muscat, 26
 Giuseppe Micallef, 24
 Gregorio Micallef, 20
 Vincenzo Mizzi, 21

Gaetano Meli, 42
 Paolo Cachia, 28
 Lorenzo Calleja, 25
 Alberto Camilleri, 26
 Ignazio Mercieca, 33
 Michele Caruana, 30
 Michele Tabone, 30
 Giuseppe Psajla, 40
 Giuseppe Dingli, 40
 Michele Zammit, 20
 Santo Attard, 22
 Nicola Tanti, 25
 Giuseppe Scasciato, 32
 Gio Batta Dimech, 30
 Salvatore Tabone, 37
 Angelo Farrugia, 37
 Francesco Borg, 23
 Giuseppe Zammit, 21
 Salvatore Zammit, 30
 Clemente Spiteri, 40
 Agostino Zammit, 48
 Vincenzo Mifsud, 35
 Santo Micallef, 34
 Antonio Magro, 23
 Giuseppe Muscat, 28
 Francesco Trombino, from Palermo
 Aloisio Mifsud, 38
 Andrea Mifsud, 43
 Antonio Sagona, 23
 Antonio Spagnolo, 22
 Aloisio Falzon, 25
 Pietro Caruana, 31
 Gioacchino Cachia, 29
 Lorenzo Mallia, 47
 Lorenzo Ciantar, 33
 Gio Maria Formosa, 44 (returned to Malta
 after a month)
 Gaetano Mifsud, 27
 Giovanni Azzopard, 21
 Paolo Diacono, 27 (returned to Malta after five months,
 due to extreme poverty)
 Vincenzo Muscat, 35
 Vincenzo Mizzi, 20
 Giovanni Dalli, 20
 Giovanni Camilleri, 22
 Giorgio Grech, 19
 Francesco Xuereb, 28
 Giuseppe Farrugia, 39
 Giuseppe Bonell, 33
 Giuseppe Bonello, 23
 Vincenzo Azzopardo, 34
 Giuseppe Tabone, 29
 Giuseppe Mifsud, 22
 Henry Taylor, 35, from Great Britain
 Pietro Paolo Micallef, 40
 Giuseppe Mallia, 63
 Henry Suter, 23, from Great Britain
 Luigi Mizzi, 17
 Lazzaro Micallef, 22
 Giuseppe Marks, 32, from Portugal
 Pietro Muscat, 26
 Giuseppe Micallef, 24
 Gregorio Micallef, 20
 Vincenzo Mizzi, 21

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Rosina Moretti, 17
Maria Camilleri, 24
Vincenza Bonnici, 24
Anna Malia, 24
Rosa Magro, 20, σύζυγος του Antonio Magro
Marianna Muscat, 26
Elena Micallef, 35
Francesca Bezzina, 55
Fortunata Xuereb, 22, σύζυγος του Francesco Xuereb
Francesca Azzopardo, 27, σύζυγος του Vincenzo Azzopardo
Clementina Mizzi, 26, από τη Napoli
Maria Caruana, 24
Clementina Mizzi, 26, από τη Σικελία, σύζυγος Μαλτέζου
Grazia Mamo, 40
Vincenza Magro, 23
Gaetana Mamo, 18
Rosa Magro, 23
Maddalena Tabone, 24

WOMEN

Rosina Moretti, 17
Maria Camilleri, 24
Vincenza Bonnici, 24
Anna Malia, 24
Rosa Magro, 20, wife of Antonio Magro
Marianna Muscat, 26
Elena Micallef, 35
Francesca Bezzina, 55
Fortunata Xuereb, 22, wife of Francesco Xuereb
Francesca Azzopardo, 27, wife of Vincenzo Azzopardo
Clementina Mizzi, 26, from Napoli
Maria Caruana, 24
Clementina Mizzi, 26, from Sicily, wife of a Maltese
Grazia Mamo, 40
Vincenza Magro, 23
Gaetana Mamo, 18
Rosa Magro, 23
Maddalena Tabone, 24

Από την ίδια εργασία, προκύπτει η πρώτη καταγεγραμμένη αίτηση Μαλτέζου προς την Ιόνιο Γερουσία: την 1^η Ιουλίου του 1821, ο Luigi Erriquez, αρχιμάγειρας της Α(υτού) Ε(ξοχότητος) [του Αρμοστή] απευθύνει αίτημα στη Γερουσία, την οποία «*παρακαλεί να έχει ένα σπίτι στο Παλαιό Φρούριο και να μην κακοποιούνται τα αδέρφια του στο σπίτι που μένουν*» (*implora avere un'abitazione nel Forte Vecchio, e che non siino molestati li suoi Fratelli nella casa che abitano*), ένα αίτημα το οποίο προκαλεί, προφανώς, ιδιαίτερο σκεπτικισμό για τις κοινωνικές συνθήκες.

Το 1824 εικοσιπέντε άνδρες και γυναίκες που εργαζόνταν για τη βρετανική διοίκηση, ζούσαν στην Κέρκυρα, μεταξύ αυτών οι Saverio Farrugia, Francesco Camilleri, Gaetano Farrugi, Giuseppe Raimondi, Michielle Gallia, Paolo Bugajia, Clemente Spiteri, Felice Schember και Lorenzo Tabone. Ο τελευταίος, στις 16 Αυγούστου 1824, υπήρξε ο πρώτος Μαλτέζος που αποτάθηκε στη Γερουσία κι έλαβε τον τίτλο του πολίτη του Ιονίου Κράτους, απολαμβάνοντας όλες τις χάρες και τα προνόμια που συνδέονταν με την πολιτογράφηση.

Στην απογραφή της βόρειας συνοικίας της πόλης της Κέρκυρας του 1827 αναφέρονται 51 οικογένειες με 165 μέλη, που αποτελούν το 8% τοις εκατό των ξένων που ζουν στην Κέρκυρα.⁹ Αρχηγοί των οικογενειών δηλώνουν (διατηρούμε την ορθογραφία του πρωτοτύπου) οι: Abella Salvatore, Agios Michiele, Bellia Vincenzo, Bocaja Battista, Brada Rosa, Baucasser Felice, Camelari Giuseppe, Cameliore Giovanni, Camelliere Giovanni,

From the same work, the first recorded petition of the Maltese to the Ionian Senate is found: on July 1, 1821, Luigi Erriquez, chief cook of His Excellency (the Commissioner), addressed a request to the Senate, in which he “*begged to have a house in the Old Fortress and that his brothers and sisters not be mistreated in the house where they were staying*” (*implora avere un'abitazione nel Forte Vecchio, e che non si inomolestati li suoi Fratelli nella casa che abitano*), a request that apparently evokes particular scepticism regarding social conditions.

In 1824, twenty-five men and women working for the British administration were living in Corfu, among them Saverio Farrugia, Francesco Camilleri, Gaetano Farrugi, Giuseppe Raimondi, Michielle Gallia, Paolo Bugajia, Clemente Spiteri, Felice Schember and Lorenzo Tabone. The latter, on August 16, 1824, became the first Maltese to apply to the Senate and received the title of citizen of the Ionian State, enjoying all the benefits and privileges associated with naturalization.

In the census of the northern district of the city of Corfu in 1827, 51 families with 165 members were recorded, accounting for 8% of the foreigners living in Corfu.²⁹ The heads of families included (we retain the spelling of the original): Abella Salvatore, Agios Michiele, Bellia Vincenzo, Bocaja Battista, Brada Rosa, Baucasser Felice, Camelari Giuseppe, Cameliore Giovanni, Camelliere Giovanni, Camelieri Loren-

Μαλτέζοι που εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα. Τέλη 19ου αιώνα. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

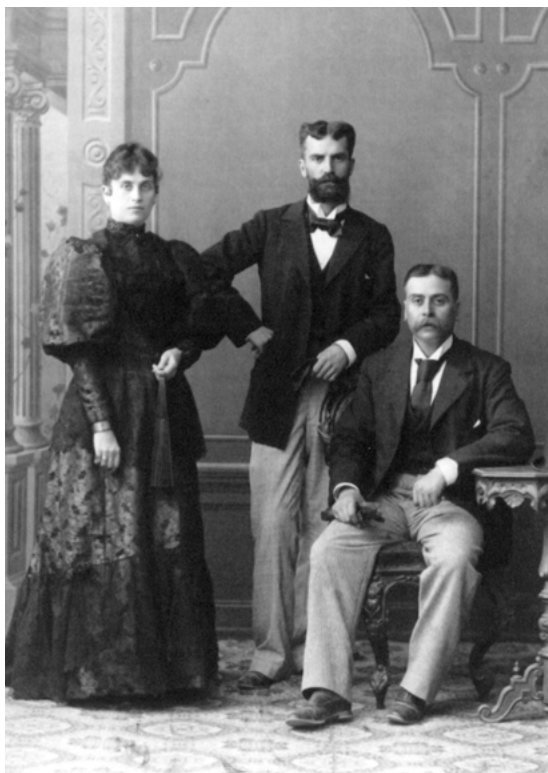
Maltese who settled in Corfu. Late 19th century. Spyros P. Gaoutsis' collection.

Camelieri Lorenzo, Carabota Giuseppe, Carabotta Paolo, Caravana Pietro, Cicelli Giuseppe, Ciclona Vincenzo, Cushena Giuseppe, Dama Gaetano, Damiti Vincenzo, Darmani Lorenzo, Debona Xaverio, Drago Giovanni, Duma Spiridion, Elul Giovanni, Farugin Salvatore, Gafani Giuseppe Maria, Galles Giuseppe, Gallia Cochio Michiel, Gallia Paolo, Grech Vincenzo, Jamet Giorgio, Jos Francesco, Lulli Paolo, Malia Marco, Mamo Salvatore, Mariano Giovann, Masfet Ridolfo, Meli Gaetano, Nenzi Clemente, Paranza Tecla, Pensa Michiele, Rossitini Bernardo, Samuti Vicenzo, Sava Vicenzo, Schembrich Michiele, Seguna Antonio, Sidor Pace, Tarta Clemente, Vestar Vespero, Zacara Giovana, Zar Giuliano και Zopardo Alessandro.

Στην απογραφή του 1828, μόλις δύο χρόνια μετά την πρώτη σημαντική απόπειρα μετανάστευσης στα Επτάνησα, καταγράφεται στην πόλη και στα προάστια η παρουσία 508 Μαλτέζων που ασχολούνταν με κάθε γνωστό επάγγελμα και άλλες εμπορικές δραστηριότητες εκείνη

zo, Carabota Giuseppe, Carabotta Paolo, Caravana Pietro, Cicelli Giuseppe, Ciclona Vincenzo, Cushena Giuseppe, Dama Gaetano, Damiti Vincenzo, Darmani Lorenzo, Debona Xaverio, Drago Giovanni, Duma Spiridion, Elul Giovanni, Farugin Salvatore, Gafani Giuseppe Maria, Galles Giuseppe, Gallia Cochio Michiel, Gallia Paolo, Grech Vincenzo, Jamet Giorgio, Jos Francesco, Lulli Paolo, Malia Marco, Mamo Salvatore, Mariano Giovann, Masfet Ridolfo, Meli Gaetano, Nenzi Clemente, Paranza Tecla, Pensa Michiele, Rossitini Bernardo, Samuti Vicenzo, Sava Vicenzo, Schembrich Michiele, Seguna Antonio, Sidor Pace, Tarta Clemente, Vestar Vespero, Zacara Giovana, Zar Giuliano and Zopardo Alessandro.

In the census of 1828, just two years after the first significant attempt at immigration to the Ionian Islands, the presence of 508 Maltese engaged in various professions and commercial activities at that time was recorded in the city and its suburbs. The census listed 39 servants, 31

Η οικογένεια Μπουζουτίλ της Κέρκυρας.
Συλλογή Μιχαήλ Τσάγκαρη.

The Busuttill family in Corfu. Michael Tsangaris collection.

Η οικογένεια Κάραμποτ στην Κέρκυρα.
Συλλογή Μιχαήλ Τσάγκαρη.

The Carabott family in Corfu. Michael Tsangaris collection.

την εποχή. Στην απογραφή αναφέρονται 39 υπηρέτες, 31 λιθοξοί, 28 ξυλουργοί, 12 κτίστες, 9 σιδηρουργοί, 8 καροτσιέρηδες, 8 τσαγκάρηδες, 8 ναυτικοί, 6 μικροέμποροι, 5 υπάλληλοι, 4 μάγειροι, 3 βοηθοί χτίστες, 3 ράφτες, 3 αχθοφόροι, 3 αγρότες, 2 βιβλιοπώλες, 2 γκαρσόνια, 2 υφασματέμποροι, 2 τεχνίτες, 1 πλοηγός, 1 ψαράς, 1 κοσμηματοπώλης, 1 ελαιοχρωματιστής, 1 εργάτης, 1 σερβιτόρος, 1 κηπουρός, 1 ορειχαλκουργός, 1 υγειονομικός φύλακας, 1 χρυσοχόος, 1 ταβερνιάρης κι ένας ανεπάγγελτος. Από τα ονόματα που συναντάμε ξεχωρίζουν τα: Pace, Tonna, Portelli, Testaferrata, Tagliaferro, Margo, Frendo, Arpa, Galea, Vassallo, Bonavita, Mallia, Mizzi, Abela, Castagne, Formosa, Debono, Grima, Mattei, Frendo, Camilleri, Buhagiar, Buttigieg, Bujeja, Mifsud, Zahra, Farrugia, Casha, Busuttill, Axiak, Xuereb, Xicluna, Agius, Cachia, Muscat, Schembri, Sceberras, Caruana,

stonemasons, 28 carpenters, 12 builders, 9 blacksmiths, 8 wheelwrights, 8 cobblers, 8 sailors, 6 small traders, 5 clerks, 4 cooks, 3 assistant builders, 3 tailors, 3 porters, 3 farmers, 2 booksellers, 2 waiters, 2 cloth merchants, 2 craftsmen, 1 navigator, 1 fisherman, 1 jeweller, 1 painter, 1 labourer, 1 gardener, 1 brass worker, 1 sanitary guard, 1 goldsmith, 1 tavern keeper, and one of an unclassified profession. Among the names we encounter in this record are Pace, Tonna, Portelli, Testaferrata, Tagliaferro, Margo, Frendo, Arpa, Galea, Vassallo, Bonavita, Mallia, Mizzi, Abela, Castagne, Formosa, Debono, Grima, Mattei, Frendo, Camilleri, Buhagiar, Buttigieg, Bujeja, Mifsud, Zahra, Farrugia, Casha, Busuttill, Axiak, Xuereb, Xicluna, Agius, Cachia, Muscat, Schembri, Sceberras, Caruana, Chetcuti, Cassar, Bajada, Cauchi, Borg, Zammit, Scifo, Xerri, Zarb, Chircop and Fenech.

Chetcuti, Cassar, Bajada, Cauchi, Borg, Zammit, Scifo, Xerri, Zarb, Chircop και Fenech.

Το 1830 ο αριθμός ανήλθε σε 620 άτομα, το 1831 σε 736 και το 1832 ο αριθμός έφτασε τους 813.

Στα μέσα του 19ου αιώνα ο πληθυσμός της Κέρκυρας αποτελεί ένα μωσαϊκό ντόπιων, Ελλήνων, Αλβανών, Ηπειρωτών, Εβραίων, Σικελών, ενώ οι περιηγητές που επισκέπτονται την Κέρκυρα, τους περιγράφουν στις σελίδες τους με ιδιαίτερους χαρακτηρισμούς. Η πρώτη εντύπωση, όταν οι λέμβοι των πλοίων τους αποβίβαζαν στο λιμάνι ήταν «να περικυκλωθούν από Μαλτέζους αχθοφόρους, οδηγούς και πράκτορες ξενοδοχείων». Ο John Murray, γράφει το 1854, ότι «περπατώντας στους δρόμους της Κέρκυρας, θα άκουγες ιταλικά από τους ντόπιους ευγενείς, αγγλικά από τους στρατιωτικούς της αγγλικής φρουράς, ελληνικά από τους χωρικούς, αραβικά από τους μαλτέζους σταβλίτες και κηπουρούς και αλβανικά από τους ασπροφορεμένους ορεισίβιους φουστανελάδες της απέναντι ακτής». Άλλοι ανέφεραν πως «οι νερούλαδες της εποχής ήταν κυρίως Μαλτέζοι, καθώς και οι γαλατάδες που έφερναν από την πλατεία Σαν Ρόκκο την κασίκα τους, αρμέγοντας φρέσκο γάλα έξω από τις πόρτες των σπιτιών». Παρ' όλ' αυτά, οι Μαλτέζοι αγρότες που εργαζόνταν στο νησί κατηγορήθηκαν ότι απειλούσαν τις θέσεις εργασίας των ντόπιων εργατών, παρόλο που κέρδιζαν μόνο το 1/3 του ημερομισθίου ενός κερκυραίου αγρότη ή ακόμη, μερικές φορές έπαιρναν το μισθό τους στη μορφή βασικών καθημερινών αγαθών και όχι σε χρήματα.

Η επίσημη βρετανική διοίκηση, ελάχιστα ευαίσθητη σ' αυτές τις ανάγκες, δεν έλαβε καν μέτρα για την προστασία των μεταναστών, που μεταξύ άλλων, πρώτοι καλλιέργησαν στην Κέρκυρα τις γλυκοπατάτες και τις αχλαδιές στα κτήματά τους, θέτοντας συνάμα τις βάσεις για την οργανωμένη εκτροφή και αναπαραγωγή κουνελιών. Ενδιαφέρουσα, επίσης, ήταν η συνήθειά τους να χωρίζουν τις ιδιοκτησίες τους με τις κακτώδεις φραγκοσυκιές (σύκα που έφεραν οι «Φράγκοι»). Οι Μαλτέζοι τις αποκαλούσαν παυλοσυκιές, από τα «σύκα του Αγίου Παύλου» (είναι γνωστή άλλωστε η παράδοση του ναυαγίου του στη Μάλτα και η καθιέρωσή του ως προστάτη του νησιού), ονομασία με την οποία είναι γνωστά έως σήμερα.

Instructions No. 55, 1854, referring to Instructions, No. 41, 1853.

By Command of the Postmaster-General.

NOTICE TO THE PUBLIC,

AND

Instructions to all Postmasters.

Book Post to the Ionian Islands.

GENERAL POST OFFICE,
SEPTEMBER, 1854.

UNDER an arrangement concluded by the Government of the Ionian Islands with Austrian Lloyd's, for the conveyance of Books by the Vessels of that Company between Malta and Corfu, the Colonial Book Post, extended to the Ionian Islands in June 1851, but suspended in September 1853, owing to the withdrawal of Her Majesty's Packet which had previously conveyed the Ionian Mails, will be re-established.

Printed Books, Magazines, Reviews and Pamphlets, may in future be forwarded to the Ionian Islands, *viz* Southampton and Malta, at the following rates of postage, viz.:

FOR EACH PACKET			
Not exceeding Half a Pound in Weight	Exceeding Half a Pound, and not exceeding One Pound	Exceeding One Pound, and not exceeding Two Pounds	Exceeding Two Pounds and not exceeding Three Pounds
6d.	1s.	2s.	3s.

and so on, increasing *one shilling* for every additional pound or fraction of a pound.

Provided, however, that the following conditions be observed.

- 1st. Every such Packet must be sent without a Cover, or in a Cover open at the Ends or Sides.
- 2nd. It must contain a single Volume only (whether Printed Book, Magazine, Review or Pamphlet), the several Sheets or parts thereof, where there are more than one, being bound or sewed together.
- 3rd. It must not exceed Two Feet in length, breadth, width or depth.
- 4th. It must have no Writing or Marks upon the Cover, or its contents, except the Name and Address of the person to whom it may be sent.
- 5th. The Postage must be pre-paid in full, by affixing outside the Packet, or its Cover, the proper number of Stamps.
- 6th. If any of the above conditions be violated, the Packet must be charged as a Letter, and treated as such in all respects.

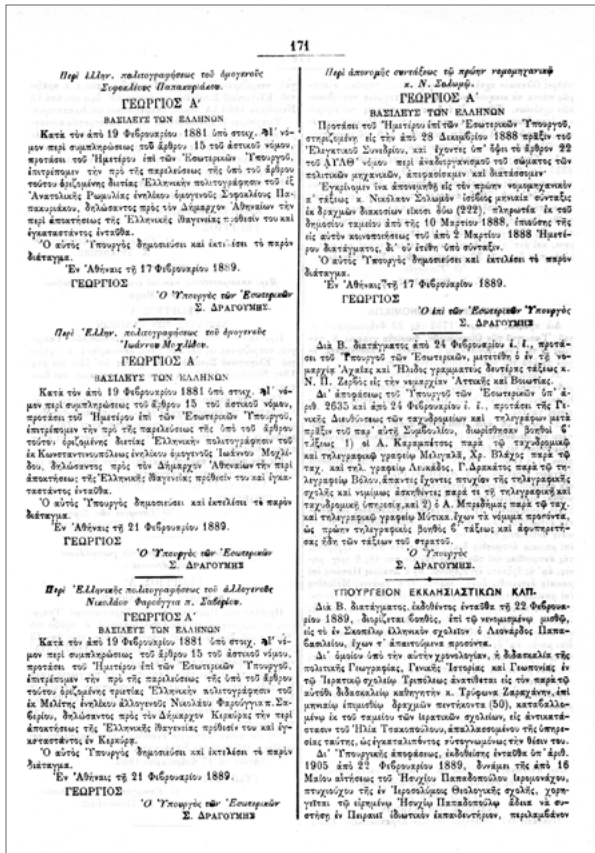
To prevent any obstacles to the regular transmission of Letters, any Officer of the Post Office may delay the transmission of any such Packet for a time not exceeding 24 hours, from the time at which the same would otherwise have been forwarded by him.

Γνωστοποίηση των Βρετανικών Ταχυδρομείων του 1853 για τη μεταφορά της αλληλογραφίας στα Ιόνια Νησιά μέσω Μάλτας. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Notification from the British Post Office of 1853 regarding mail transport to the Ionian Islands via Malta.
Spyros P. Gaoutsis collection.

In 1830 the number amounted to 620 people, in 1831 to 736 and in 1832 the number reached 813.

In the mid-19th century, the population of Corfu was a mosaic of locals, Greeks, Albanians, Epirotes, Jews and Sicilians, with travellers visiting the island describing its inhabitants in vivid terms. The first impression upon disembarking from their ships in the port was of being surrounded by Maltese porters, guides, and hotel agents. John Murray wrote in 1854 that “walking through the streets of Corfu, one would hear

Δημοσίευση της Ελληνικής πολιτογράφησης του Μαλτέζοκερκυραίου Νικολάου Φαρούγγια του Σαβερίου το 1889 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσης. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Publication of the Greek naturalization of the Maltese-Corfiot Nikolaos Farouggias, son of Saverios, in 1889 in the Government Gazette. Spyros P. Gaoutsis collection.

Η φτώχεια και η έλλειψη μέσων από την άλλη, οδήγησαν πολλές περιπτώσεις μεταναστών, τα πρώτα κυρίως χρόνια, σε ακραίες ή παραβατικές συμπεριφορές. Σε σύγχρονους όρους έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις γυναικών που ασκούσαν την πορνεία, δικογραφίες που περιγράφουν κακοποιοτικές συμπεριφορές ανάμεσα σε ζευγάρια, επαιτεία ακόμα και μεταξύ μικρών παιδιών, διακεκριμένες κλοπές ή περιπτώσεις ατόμων, κυρίως εργολάβων και εμπόρων, που ασχολούνταν με παράτυπο δανεισμό, αλλά και αραχιοκαπηλία.

Το 1871 οι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα αριθμούν τα

Italian from the local nobles, English from the soldiers of the English garrison, Greek from the villagers, Arabic from the Maltese stables and gardeners, and Albanian from the whitewashed mountainous fustanelles of the opposite coast.” Others remarked that “the watermen of the time were mainly Maltese, as were the milkmen who dragged their goats from San Rocco Square, milking fresh milk outside the doors of the houses.” Nevertheless, Maltese farmers working on the island faced accusations of threatening the jobs of local workers, even though they earned only one-third of the wages of a Corfiot farmer, and at times received their salaries in the form of basic everyday goods rather than money.

The official British administration, barely sensitive to these needs, did not take measures to protect the immigrants, who were among the first to cultivate sweet potatoes and pears on their estates in Corfu, while also laying the foundations for organized rabbit breeding. Equally interesting was their practice of marking their properties with prickly pear cactuses. The Maltese referred to them as *pavlosykies*, named after the “figs of St. Paul”—a nod to the tradition of his shipwreck in Malta and his establishment as the island’s protector. This is a name by which they are still known today.

Poverty and lack of resources led many immigrants, particularly in the early years, to engage in extreme or delinquent behaviours. In modern terms, there were instances of women resorting to prostitution, descriptions of abusive behaviours between couples, begging even among young children, aggravated theft, and cases involving individuals, primarily contractors and traders, who engaged in illegal lending and the theft of antiquities.

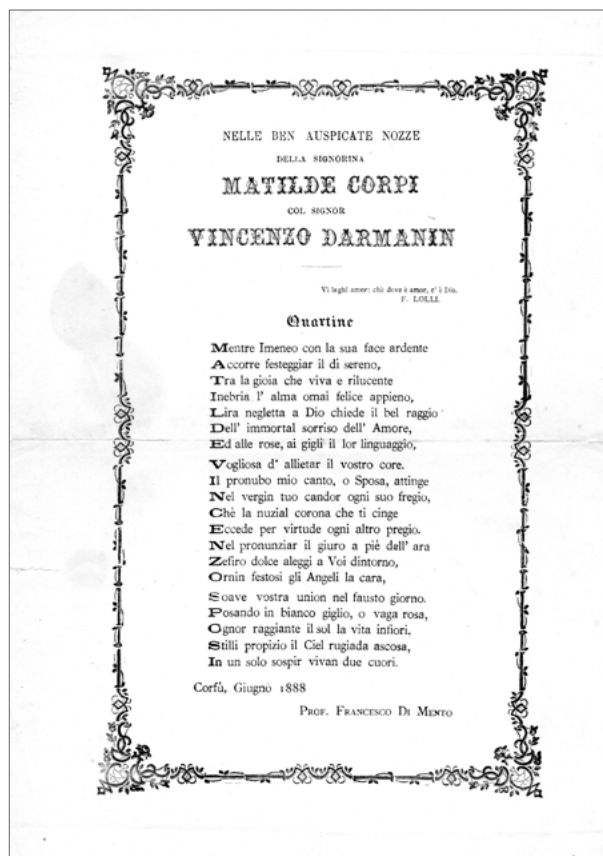
By 1871 the Maltese in Corfu amounted to 1,408 people and by 1891, with many having returned to Malta, the Maltese immigrants in Greece were 1,673, 928 of whom declared Corfu as their permanent home. Although one might not expect such communities to receive support from the locals or the local Orthodox Church, paradoxically, they were not particularly favoured even by the Catholic Archdiocese of the Ionian Islands itself. Many of the Maltese who settled in Greece,

1408 άτομα, ενώ το 1891, οι Μαλτέζοι μετανάστες στην Ελλάδα, πολλοί εκ των οποίων είχαν επιστρέψει στην Μάλτα αριθμούσαν 1.673 άτομα, εκ των οποίων οι 928 δήλωναν ως μόνιμη κατοικία την Κέρκυρα.

Αν και κανείς δε θα περίμενε οι κοινότητες αυτές που δημιουργούνταν να υποστηριχθούν από τους ντόπιους ή από την τοπική ορθόδοξη Εκκλησία, παραδόξως, δεν ευνοήθηκαν ιδιαίτερα ούτε κι από την ίδια την [Καθολική] Αρχιεπισκοπή των Ιονίων νήσων. Πολλοί από τους Μαλτέζους που εγκαταστάθηκαν στον ελληνικό χώρο, όντας φτωχοί, εύκολα δέχθηκαν την επιρροή κάθε ξένης προς αυτούς εθνικής και θρησκευτικής προπαγάνδας και η Βρετανική κυβέρνηση που παρέμενε πολύ καχύποπτη, αποφάσισε να λάβει δραστικά μέτρα. Η Καθολική Αρχιεπισκοπή αν και επεδείκνυε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ευδοκιμούσα ιταλική παροικία της Κέρκυρας, εξυπηρετούσε τακτικά τις θρησκευτικές ανάγκες των μεταναστών και των απογόνων τους, φροντίζοντας επιμελώς για τη χορήγηση των Μυστηρίων κι επέτρεπε σε περαστικούς ιερείς από τη Μάλτα να κηρύξουν το Ευαγγέλιο και να λειτουργήσουν κατά τη διάρκεια της Τεσσαρακοστής, καθοδηγώντας την πνευματική ζωή των Μαλτέζων της Κέρκυρας.

Ανάμεσα σ' αυτούς που ταξίδεψαν στα Ιόνια Νησιά ήταν ο p. Francesco Saverio Schembri, ο p. Lorenzo Attard και οι καπουκίνοι p. Calcedonio da Malta, p. Lorenzo da Malta, p. Pelagio Saverio da Malta (1837-1857) και p. Ignazio Galea da Malta (1840-1880). Σχετικά καλύτερες υπήρξαν οι συνθήκες για τις οικογένειες εκείνες που ζούσαν πλησιέστερα της πόλης της Κέρκυρας, καθώς η επαφή με την Εκκλησία τους και τους λειτουργούς της ήταν πιο εφικτή. Ένα σοβαρότερο ενδιαφέρον για την πνευματική και θρησκευτική αφύπνιση των μεταναστών θα καλλιεργηθεί όταν ο γεννημένος στην Κέρκυρα π. Δομίνικος Δαρμανίν (1843-1919) μετατέθηκε από την Επισκοπή της Σύρου, όπου και εκεί υπήρχε μία πολύ μικρή μαλτέζικη κοινότητα, στην Αρχιεπισκοπή της Κέρκυρας.¹⁰

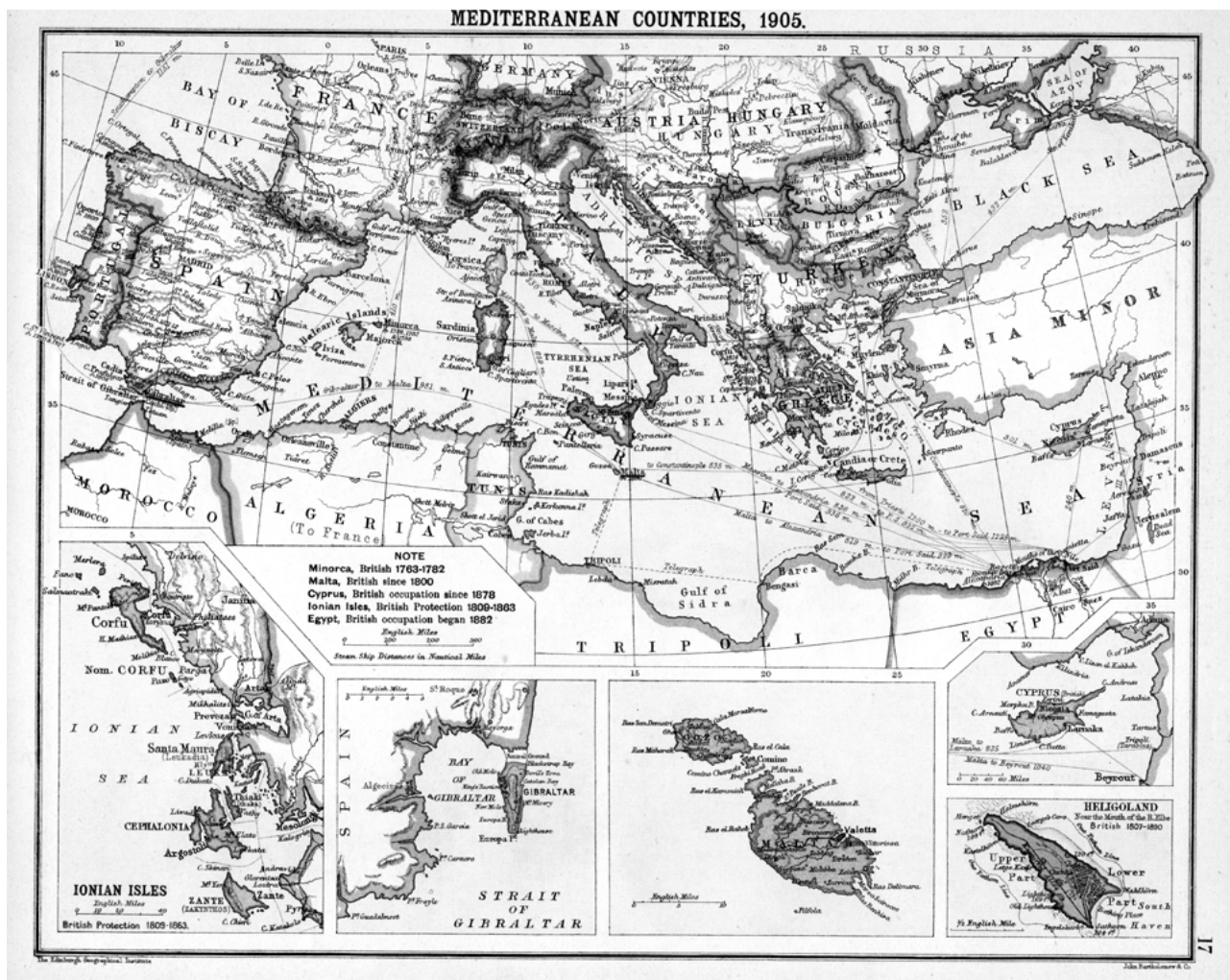
Το κλίμα άρχισε να αλλάζει μετά την παραχώρηση των Επτανήσων στο Βασίλειο της Ελλάδος και ο μαλτέζικος πληθυσμός της Κέρκυρας απέδειξε πως μπορούσε να κοινωνικοποιηθεί και να αφομοιωθεί ευκολότερα σ' ένα αμιγώς ελληνικό, παρά σ' ένα οικειότερό του βρετα-

Ποίημα του Francesco Di Mento το 1888 για τους αρραβώνες της Ελληνίδας Ματθίλδης Κόρπη με τον Μαλτεζοκερκυραίο Βικέντιο Δαρμανίν. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Poem by Francesco Di Mento in 1888 about the engagement of the Greek woman Matthildi Corpi to the Maltese-Corfiot Vikentios Darmanin. Spyros P. Gaoutsis collection.

being impoverished, easily succumbed to the influence of foreign national and religious propaganda. The British government, remaining highly suspicious, decided to implement drastic measures. While the Catholic Archdiocese showed greater interest in the thriving Italian community of Corfu, it regularly addressed the religious needs of the immigrants and their descendants, diligently ensuring the administration of the Sacraments. It also allowed passing priests from Malta to preach the Gospel and celebrate the Liturgy during Lent, guiding the spiritual life of the Maltese in Corfu.

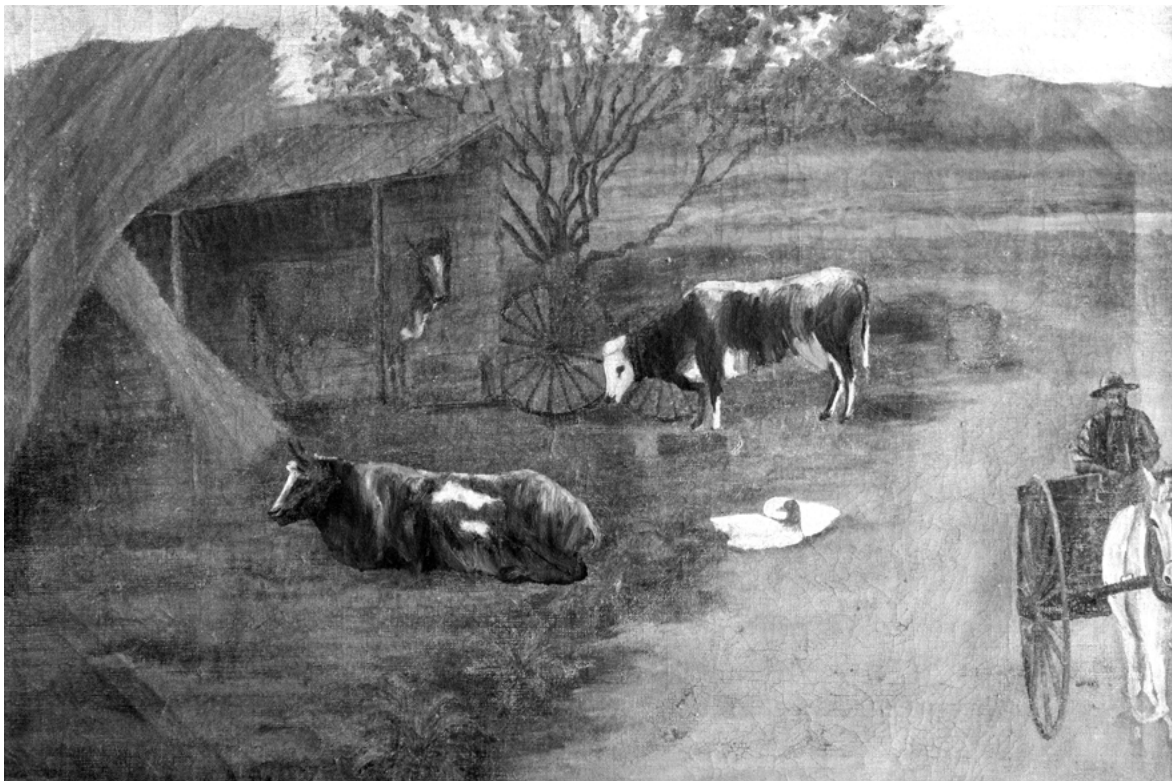
Χάρτης των μεσογειακών χωρών με τη Μάλτα και τα Επτάνησα του 1906 από το Γεωγραφικό Ινστιτούτο του Εδιμβούργου. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Map of Mediterranean countries with Malta and the Ionian Islands from 1906 by the Edinburgh Geographical Institute. Spyros P. Gaoutsis collection.

νικό περιβάλλον. Μέχρι τα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 20ου αιώνα, 60.000 περίπου Μαλτέζοι μετανάστες, είχαν εγκατασταθεί στις βόρειο-αφρικανικές ακτές, στο Γιβραλτάρ, στα Ιόνια νησιά, στο Βόλο, την Πάτρα, την Κρήτη, τη Σικελία, την Κύπρο, και στα πιο σημαντικά λιμάνια της Μικράς Ασίας.

Το μεγαλύτερο ποσοστό, πάντως, των Μαλτέζων στην Κέρκυρα, άσχετα με την κτήση της βρετανικής ιθαγένειας ή την απόκτηση της ελληνικής υπηκοότητας,

Among those who travelled to the Ionian Islands were Fr. Francesco Saverio Schembri, Fr. Lorenzo Attard, and the Capuchin Fr. Calcedonio da Malta, along with Fr. Lorenzo da Malta, Fr. Pelagio Saverio da Malta (1837-1857), and Fr. Ignazio Galea da Malta (1840-1880). The conditions for families living closer to the city of Corfu were relatively better, as contact with their Church and its ministers was easier to maintain. A more serious interest in the spiritual and religious awakening

Αγνώστου, Σκηνή αγροτικής ζωής οικογένειας Μαλτεζοκερκυραίων. Ελαιογραφία, αρχές 20ου αιώνα.
Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Unknown, Rural life scene of a Maltese-Corfiot family. Oil painting, early 20th century. Spyros P. Gaoutsis collection.

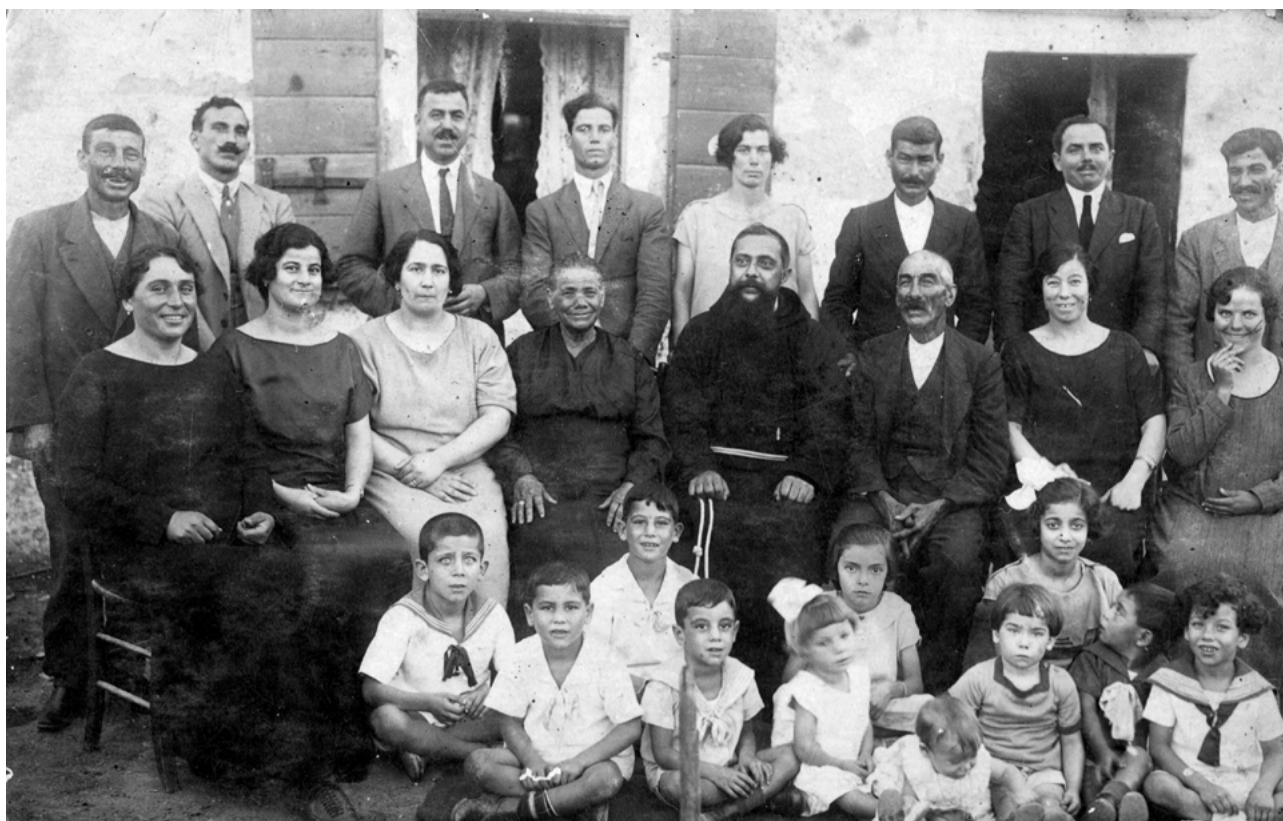
παρέμεινε η τάξη με την πιο βαριά εργασία και τις χειρότερες κοινωνικές συνθήκες. Τα μηνύματα που έφθαναν στη Μάλτα από τους Μαλτέζους της Κεφαλονιάς και της Κέρκυρας, όπως διαπιστώσαμε, άργησαν να ευαισθητοποιήσουν τις βρετανικές αρχές. Επίσημες αναφορές αλλά κι επιστολές των μεταναστών στις οικογένειές τους, περιέγραφαν ένα κλίμα απομονωτισμού και προκατάληψης. Η Κυβέρνηση της Μάλτας και ο Αρχιεπίσκοπος Pietro Pace αποφάσισαν να μελετήσουν την κατάσταση και ανέθεσαν στο νεοσύστατο Τάγμα των Φραγκισκανών Μοναχών της Ιεράς Καρδίας του Ιησού να ιδρύσει ένα σχολείο για τους μετανάστες της Κέρκυρας και τα παιδιά τους. Το πρωί της 29ης Μαΐου 1907, τρεις νεαρές καθολικές καλόγριες, η ιδρύτρια του Τάγματος Margherita De Brincat (1862-1952), η πρώτη τοπική ηγουμένη Nazarena Gouder και η Benedetta Gauci, φθάνουν στο

of immigrants was cultivated when Fr. Dominic Darmanin (1843-1919), who despite being born in Corfu had been working in the Diocese of Syros, where there was a very small Maltese community, was transferred to the Archdiocese of Corfu.³⁰

The climate began to change after the ceding of the Ionian Islands to the Kingdom of Greece. The Maltese population of Corfu demonstrated that it could integrate and assimilate more easily into a purely Greek environment rather than the more familiar British one. By the end of the first decade of the 20th century, about 60,000 Maltese immigrants had settled along the North African coast, in Gibraltar, the Ionian Islands, Volos, Patras, Crete, Sicily, Cyprus and the most important ports of Asia Minor.

However, the largest percentage of Maltese in Cor-

Συντροφιά Μαλτεζοκερκυραίων
τη δεκαετία του 1920.
Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Company of Maltese-Corfiots in the
1920s. Spyros P. Gaoutsis collection.

Η οικογένεια Μικάλεφ με τον εφημέριο των Μαλτέζων Αναστάσιο Αρμάο το 1924. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
The Micallef family with the priest of the Maltese Anastasios Armaos in 1924. Spyros P. Gaoutsis collection.

Σχολική εορτή στο Σχολείο των Μαλτέζων Καλογραιών στην Κέρκυρα το 1923. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
 School celebration at the Maltese Nuns' School in Corfu in 1923. Spyros P. Gaoutsis collection.

λιμάνι της Κέρκυρας όπου τις υποδέχεται ο Αρχιεπίσκοπος Θεόδωρος Αντώνιος Πόλιτο. Ένας αυστριακής εθνικότητας ιερέας ο Giovanni Dalla Vecchia είχε ήδη μάθει τη μαλτέζικη γλώσσα, με σκοπό να προσεγγίσει τους Μαλτέζους της Κέρκυρας και ο ίδιος εργάστηκε για την έκδοση της άδειας λειτουργίας του σχολείου των καλογραιών, αποτελώντας το σύνδεσμο μεταξύ των αρχών, της Αρχιεπισκοπής, των καλογραιών και των οικογενειών των Μαλτέζων μεταναστών. Η επικοινωνία με τους τελευταίους θα ήταν το πιο δύσκολο εγχείρημα, αφού η πλειοψηφία των παιδιών τους απείχε συστηματικά από την εκπαίδευση, καθώς απασχολούνταν καθημερινά σε αγροτικές εργασίες ή απαιτούνταν να συνεισφέρουν με την παρουσία τους στην οικογενειακή επιχείρηση, αφού η επιβίωση ήταν ιδιαίτερα δύσκολη εκείνη την εποχή.

Είκοσι ημέρες μετά την πρώτη τους εγκατάσταση,

fu, regardless of acquiring British or Greek citizenship, remained in the class with the heaviest labour burdens and the worst social conditions. The dispatches that arrived in Malta from the Maltese of Cephalonia and Corfu were, as we found, slow to sensitize the British authorities. Official reports and letters from immigrants to their families described a climate of isolationism and prejudice. The Government of Malta and Archbishop Pietro Pace decided to study the situation and assigned the newly established Order of Franciscan Monks of the Sacred Heart of Jesus to establish a school for the immigrants of Corfu and their children. On the morning of May 29, 1907, three young Catholic nuns—founder of the Order Margherita De Brincat (1862-1952), the first local abbess Nazarena Gouder, and Benedetta Gauci—arrived at the port of Corfu, where they were welcomed

Η κοινότητα και το σχολείο των Μαλτέζων καλογραιών στην Κέρκυρα τη δεκαετία του 1940. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The community and school of the Maltese nuns in Corfu in the 1940s. Spyros P. Gaoutsis collection.

οι καλόγριες έλαβαν την άδεια να ξεκινήσουν τα μαθήματα και στις 17 Ιουνίου 1907 εγκαινίασαν το σχολείο, με πέντε κορίτσια και δύο αγόρια ν' αποτελούν τους πρώτους μαθητές. Το πρόγραμμα των πρώτων μηνών υπήρξε ιδιαίτερα ελαστικό και γρήγορα τέθηκε η ανάγκη διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, ενώ ένας ιερέας από την Αρχιεπισκοπή της Μάλτας, ο don Carmello Bugelli, ταξίδεψε τακτικά τα δύο επόμενα χρόνια, για να παρακολουθήσει την εξέλιξη και την πρόοδο των μαθητών. Στις 8 Σεπτεμβρίου 1907 ο ίδιος ο επίσκοπος Pace κατέπλευσε στην Κέρκυρα, όπου κατέγραψε τις ανάγκες και υποσχέθηκε να στείλει τα απαραίτητα για τη λειτουργία του σχολείου.

Για την επιλογή των δασκάλων και του διδακτικού υλικού, τον πρώτο λόγο είχε ο Έλληνας επιθεωρητής δημοσίας εκπαίδευσης, ο οποίος καθόριζε οτιδήποτε σχετιζόταν με το σχολικό πρόγραμμα και τις εξετάσεις. Τέλος,

by Archbishop Theodore Antonios Politos. An Austrian priest, Giovanni Dalla Vecchia, had already learned the Maltese language to connect with the Maltese of Corfu and worked on obtaining the operational licence for the nuns' school, acting as the link between the authorities, the Archdiocese, the nuns, and the families of the Maltese immigrants. Communication with the latter would prove to be the most challenging task, as the majority of their children systematically abstained from education, being employed daily in agricultural work or required to contribute to the family business, given the particularly difficult circumstances of survival at that time.

Twenty days after their arrival, the nuns received permission to start classes, and on June 17, 1907, they inaugurated the school, with five girls and two boys comprising the first students. The programme during

Σχολική εορτή στο «Αγγλικό» Σχολείο των Μαλτέζων Καλογραιών τον Ιούνιο του 1937. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

School celebration at the "English" School of the Maltese Nuns in June 1937. Spyros P. Gaoutsis collection.

το μικρό φαρμακείο που διατηρούσαν οι καλόγριες, το τακτικό ημερήσιο συσσίτιο των μαθητών, αλλά και η συνδιδασκαλία της αγγλικής γλώσσας, λόγω της οποίας το σχολείο έλαβε το προσωνύμιο «Αγγλικόν», αποτέλεσαν μία σημαντική ιδιαιτερότητα της εκπαιδευτικής αυτής προσπάθειας. Την εξάρτηση πάντως των μαθητών από την Καθολική Εκκλησία και τα ξένα προξενεία οι ελληνικές αρχές συνέχιζαν να την αντιμετωπίζουν καθύποπτα και το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας, μέσω των τοπικών σχολικών επιθεωρητών επέπτενε διαρκώς, ώστε να εφαρμόζεται το ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Στις 16 Ιουνίου 1940 ο επιθεωρητής Ευάγγελος Παπαϊωάννου, επισκέφθηκε το ελληνικό δημοτικό σχολείο, που λειτουργούσε δίπλα από το σχολείο και την κοινότητα των Μαλτέζων καλογραιών. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η έκθεσή του, στην οποία επέστησε την προσοχή στον Έλληνα δάσκαλο «διά την πρόοδον και την επίγνωσιν της

the initial months was particularly flexible, and the necessity for teaching the Greek language was quickly emphasized. A priest from the Archdiocese of Malta, Don Carmello Bugelli, travelled regularly for the next two years to monitor the development and progress of the students. On September 8, 1907, Bishop Pace himself arrived in Corfu, where he assessed the needs and promised to send necessary resources for the operation of the school.

For the selection of teachers and teaching materials, the Greek public education inspector had the final say, determining all aspects related to the school programme and examinations. The small pharmacy maintained by the nuns, the regular daily meals provided for students, and the co-teaching of the English language—due to which the school received the nickname *Agglikon* (“English”)—were significant features

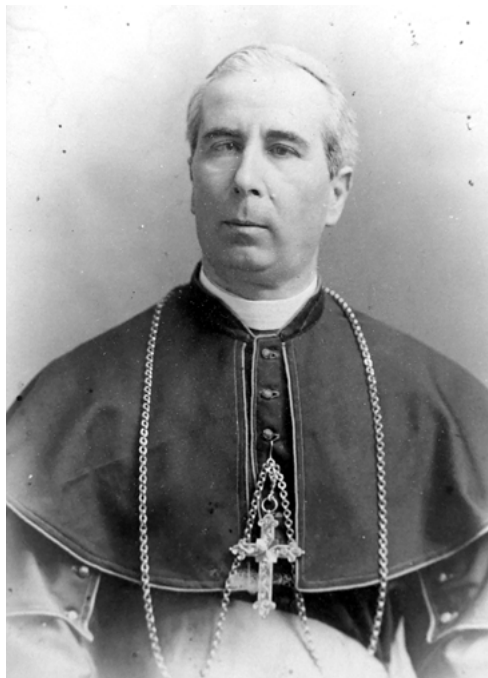
Ο αρχιεπίσκοπος Λεονάρδος Πρίντεζης με τις Μαλτέζες καλόγριες το 1939. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Archbishop Leonardos Printezis with the Maltese nuns in 1939. Spyros P. Gaoutsis collection.

εθνικής αποστολής του σχολείου τούτου, το οποίον πάση δυνάμει πρέπει ν' αποβή άξιον της αποστολής του από πάσης απόψεως, κυρίως δε ότι η επιτυχία του έργου του εν τω σχολείω τούτω θα βαθμολογείται εκ του ποσοστού της μειώσεως του αριθμού των μαθητών των φοιτώντων εις την εγγύς και υπό λίαν ελκυστικούς όρους καλώς λειτουργούσα προπαγανδιστικήν Αγγλικήν Καθολικήν Σχολήν Καλογραιών, επί των κατοίκων του συνοικισμού Μελιταίων...». Μέσα σε ένα διάστημα πενήντα χρόνων από την ίδρυσή του, και μέχρι το 1965 όπου ο Αρχιεπίσκοπος Αντώνιος Βαρθαλίτης ανέστειλε τη λειτουργία του, ιδρύοντας ένα νέο ιδιωτικό σχολείο σε νέο οίκημα, είχε δεχθεί στις τάξεις του περισσότερα από 1.100 αγόρια και κορίτσια μαλτέζικης καταγωγής.¹¹

Η ίδρυση του σχολείου, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες μειονοτικές ή παροικιακές εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, που εξελίχθηκαν στην Κέρκυρα, μέχρι

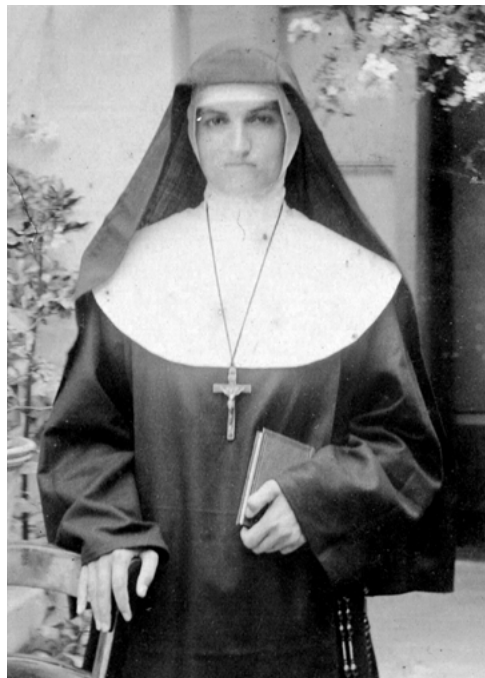
of this educational effort. However, the dependence of students on the Catholic Church and foreign consulates continued to be viewed with suspicion by the Greek authorities, and the Greek Ministry of Education, through local school inspectors, constantly supervised the implementation of the Greek educational programme.

On June 16, 1940, inspector Evangelos Papaioannou visited the Greek elementary school that operated alongside the school run by the Maltese nuns. His report is particularly noteworthy, as he drew attention to the Greek teacher, emphasizing the importance of "the progress and awareness of the national mission of this school, which should potentially prove successful in all aspects of its mission, especially since the success of this school will be evaluated by the percentage reduction in the number of students under the very attractive con-

Φωτογραφία του αρχιεπισκόπου Κερκύρας-Ζακύνθου-Κεφαλληνίας Δομίνικου Δαρμανίν (1912-1919). Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Photograph of the Archbishop of Corfu-Zante-Cephalonia Dominikos Darmanin (1912-1919). Spyros P. Gaoutsis collection.

Η Μαλτεζοκερκυραία φραγκισκανή μοναχή Benedetta Psaila. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Maltese-Corfiot Franciscan nun Benedetta Psaila. Spyros P. Gaoutsis collection.

Ο καπουκίνος αρχιεπίσκοπος Ιωάννης Σπιτέρης. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Capuchin Archbishop Ioannis Spiteris. Spyros P. Gaoutsis collection.

Ο καθολικός ιερέας Σπυρίδων Τσίλιας, ιδρυτής του καθολικού γηροκομείου της Κέρκυρας. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Catholic priest Spyridon Tsilias, founder of the Catholic nursing home of Corfu. Spyros P. Gaoutsis collection.

Το γηροκομείο των Μαλτέζων Καλογραιών τη δεκαετία του 1920. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The nursing home of the Maltese Nuns in the 1920s.
Spyros P. Gaoutsis collection.

τουλάχιστον τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Η απρόσκοπτη λειτουργία του ευνόησε ριζικά τόσο την ανάπτυξη όσο και την κοινωνικοποίηση μίας μεγάλης μερίδας του κερκυραϊκού πληθυσμού, με μαλτέζικες ρίζες, που ζούσε περιθωριοποιημένη στις παρυφές της πόλης της Κέρκυρας. Με υπολογισμένους τους Μαλτέζους της Κέρκυρας να μην υπερβαίνουν το τρία τοις εκατό του ντόπιου πληθυσμού, οι οικονομικοί μετανάστες έζησαν για έναν ολόκληρο αιώνα, μετά την εγκατάστασή τους, υπό καθεστώς νομικής αβεβαιότητας και προσωρινότητας. Η αβεβαιότητα αυτή των γονέων και η εργασιακή τους ανασφάλεια δεν μπορούσε να μην επηρεάσει αρνητικά και την ένταξη των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον. Ακόμα περισσότερο, το χαμηλό βιοτικό επίπεδο των Μαλτέζων γονιών οδήγησε αναπόφευκτα σε πολύ χαμηλές προσδοκίες και δε σημειώνονταν καμία ενθάρρυνση προς τα παιδιά τους για να συνεχίσουν στη δευτεροβάθμια, τουλάχιστον, εκπαίδευση.

Εδώ έγκειται και ο εκπαιδευτικός ρόλος των καλογραιών: το ιδιότυπο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με την αυστηρή διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και οι παράλληλες δραστηριότητες, η συστηματική καλλιέργεια του αισθήματος της ευθύνης και της υποχρέωσης στους οικονομικά και μορφωτικά ασθενείς κατοίκους

ditions of a well-functioning English Catholic School run by the Nuns, for the inhabitants of the settlement of Melitaion...". Within fifty years of its founding, and until 1965, when Archbishop Antonios Varthalitis suspended its operation while establishing a new private school in a new building, the school had accepted more than 1,100 boys and girls of Maltese origin into its classes.³¹

The establishment of the school is one of the most significant minority or community educational initiatives that evolved in Corfu, at least until the first post-war decades. Its uninterrupted operation significantly contributed to both the development and socialization of a substantial portion of the Corfiot population with Maltese roots, who lived marginalized on the outskirts of Corfu city. With the Maltese of Corfu not exceeding three percent of the local population, economic migrants lived for an entire century, after their settlement, under a regime of legal uncertainty and temporality. This uncertainty faced by parents, along with their job insecurity, inevitably affected the integration of their children into the school environment. Additionally, the low standard of living of Maltese parents led to very low expectations, providing little encouragement for their children to continue their education, at least at the secondary level.

Herein lies the educational role of the nuns: the unique educational programme featuring rigorous instruction in the Greek language, along with parallel activities, systematically cultivated a sense of responsibility and obligation among the economically and educationally disadvantaged residents of the wider region to send their children to school daily. The participation of students in special rituals and religious festivals of the community, as well as in national holidays, and the creation of the traditional Christmas crib, known to this day as the *Prezempio*, are just some of the key features of the so-called "English school" of the Maltese nuns, which, at least until the early post-war years, served as the link between this immigrant community and its roots and distant homeland.

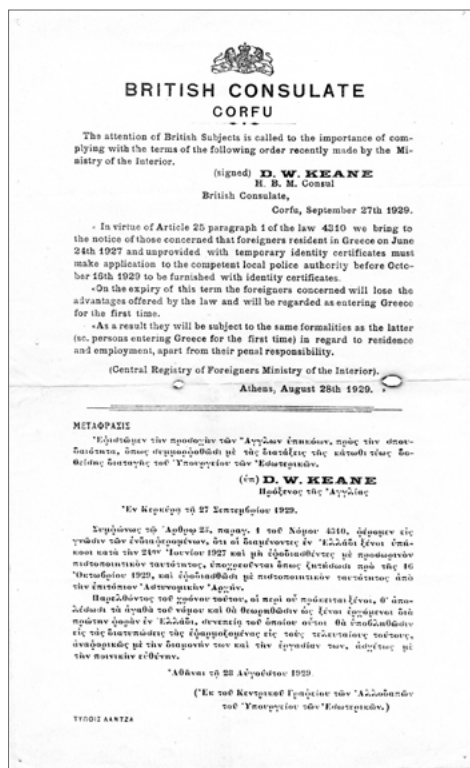
The presence of the Maltese nuns continues to resonate today in three key ministries: the operation of the

της ευρύτερης περιοχής να αποστέλλουν τα παιδιά τους καθημερινά στο σχολείο, η συμμετοχή των μαθητών στο ιδιαίτερο τελετουργικό και στις θρησκευτικές πατηγύρεις της κοινότητας αλλά και στις εθνικές εορτές, η δημιουργία της χαρακτηριστικής χριστουγεννιάτικης φάτνης, το γνωστό έως σήμερα «πρεζέπιο», αποτελούν μερικά μονάχα από τα βασικά γνωρίσματα του λεγόμενου «Αγγλικού σχολείου» των Μαλτέζων καλογραιών, οι οποίες, τουλάχιστον έως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, υπήρξαν ο σύνδεσμος αυτής της κοινότητας των μεταναστών με τις ρίζες και τη μακρινή πατρίδα.

Η παρουσία των Μαλτέζων καλογραιών αντανάκλα έως σήμερα σε τρεις ακόμα διακονίες, σε αυτήν της λειτουργίας του γηροκομείου της Αρχιεπισκοπής,¹² στην εξυπηρέτηση της ενορίας της Ιεράς Καρδίας του Ιησού, που ως αφετηρία είχε το παρεκκλήσιο των Φραγκισκανών καλογραιών της Μάλτας, πριν από εκατόν είκοσι περίπου, χρόνια και στην προετοιμασία της Λιτανείας της Αγίας Δωρεάς. Παλαιότερα, σημαντική υπήρξε η παρουσία τους στο έργο της κατήχησης, στη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας και στη συνδιοργάνωση των θερινών κατασκηνώσεων για τα παιδιά της Αρχιεπισκοπής.

Στη μοναχική κοινότητα των Φραγκισκανών της Μάλτας εντάχθηκαν και μόνασαν οι μαλτεζοκερκυραίες Άννα Ψάιλα (μοναχικό όνομα Sr. M. Benedetta di San Spiridione 1893-1961), η Μαρία Ψάιλα (Sr. M. Cristina di Sant' Antonio 1896-1962), η γεννημένη το 1899 Τερέζα Σπιτέρη (Sr. M. Modestina del Santissimo Sacramento), η Κατερίνα Πολύκαρδου (Sr. M. Orsolina di Gesù Ostia) που πέθανε το 1933 και η Ροζέττα Αγιούς (Sr. M. Amedea di S. Giuseppe 1908-2003) από την οικογένεια της οποίας προήλθαν δύο ακόμα μοναχές που υπηρέτησαν σε διαφορετικές μοναχικές κοινότητες του εξωτερικού.

Με το πέρας των χρόνων οι Μαλτέζοι της Κέρκυρας και των υπόλοιπων ελληνικών πόλεων, θα κοινωνικοποιηθούν πλήρως και θα αφομοιωθούν απόλυτα μέσα σ' ένα πολιτικά ρευστό και ταραγμένο για την τοπική ιστορία κλίμα. Σε κάθε κατάλυση της ελληνικής κυριαρχίας και ξενική κατάκτηση, η βρετανική ιθαγένεια των Μαλτέζων μεταναστών και των απογόνων τους, τους έφερνε απέναντι στις δυνάμεις κατοχής που τους αντιμετώπιζαν με ιδιαίτερη επιφύλαξη. Την περίοδο της ιταλικής κατάληψης

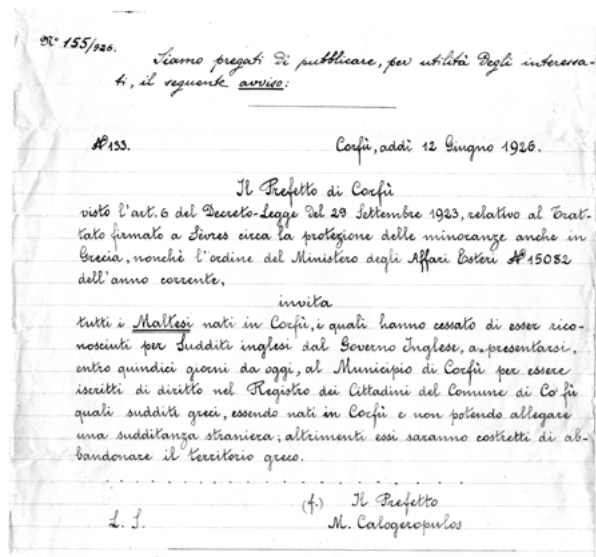

Δηλοποίηση του 1929 από το Βρετανικό Προξενείο της Κέρκυρας για τους φέροντες την Βρετανική Υπηκοότητα κατοίκους του νησιού. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Declaration from 1929 of the British Consulate of Corfu regarding residents of the island holding British citizenship. Spyros P. Gaoutsis collection.

nursing home of the Archdiocese,³² the service of the parish of the Sacred Heart of Jesus—which began from the chapel of the Franciscan nuns of Malta about one hundred and twenty years ago—and the preparation of the Litany of the Holy Donation. Previously, their contributions were significant in the realms of catechism, the teaching of the English language, and the co-organization of summer camps for the children of the Archdiocese.

Within the secluded community of the Franciscans of Malta, the Maltese-Corfiot women Anna Psaila (religious name Sr. M. Benedetta di San Spiridione, 1893-1961), Maria Psaila (Sr. M. Cristina di Sant'Antonio, 1896-1962), Teresa Spiteri (Sr. M. Modestina

Αντίγραφο διαταγής του Νομάρχη Κερκύρας Μ. Καλογερόπουλου το 1926 για την πολιτογράφηση των Μαλτέζων της Κέρκυρας. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Copy of order from Corfu Prefect M. Kalogeropoulos in 1926 regarding the naturalization of the Maltese of Corfu. Spyros P. Gaoutsis collection.

του 1923, 1.200 Μαλτέζοι ζούσαν στο νησί, για τους οποίους θα γράψουν στην εθνικιστική εφημερίδα *La Tribuna* ότι: «το μαλτέζικο στοιχείο στην Κέρκυρα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν ένα όργανο για να επεκτείνουμε τις ιταλικές διεκδικήσεις πάνω στους Κερκυραίους». Τελικά, η ιταλική προπαγάνδα απέτυχε στο στόχο της, καθώς οι Μαλτέζοι που ταξίδευσαν στην Κέρκυρα, χωρίς σκοπό να επιστρέψουν στη γενέτειρά τους, τίμησαν τη φιλοξενία που τους είχε δοθεί και ακόμη κι αν αφομοιώθηκαν με τους ντόπιους, κράτησαν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά της φυλής τους, παρέμειναν πιστοί στη θρησκεία τους και, για πολλά ακόμη χρόνια, στη βρετανική τους εθνικότητα.

Το 1926 σύμφωνα με τη νομοθεσία της 29ης Σεπτεμβρίου 1923 και με την υπ' αριθ. 15082/12-6-1926 απόφαση του Υπουργείου Εξωτερικών, ο Νομάρχης Κερκύρας Μ. Καλογερόπουλος υπέγραψε διαταγή, ανακοινώνοντας πως όλοι οι Μαλτέζοι που γεννήθηκαν στην Κέρκυρα και δεν είχαν αποκτήσει ακόμα τη βρετανική ιθαγένεια, καλούνταν να εγγραφούν στα Μητρώα του

del Santissimo Sacramento, born in 1899), Katerina Polykardou (Sr. M. Orsolina di Gesù Ostia, who died in 1933) and Rosetta Agius (Sr. M. Amedea di S. Giuseppe, 1908-2003) emerged, with the latter's family producing two more nuns who would later serve in various monastic communities abroad.

Over the years, the Maltese of Corfu and the rest of the Greek cities became fully integrated and assimilated into a politically fluid and turbulent climate within local history. In every upheaval of Greek sovereignty and foreign conquest, the British citizenship of the Maltese immigrants and their descendants positioned them favourably against the occupying forces, who treated them with particular circumspection. During the Italian occupation of 1923, 1,200 Maltese resided on the island, prompting the nationalist newspaper *La Tribuna* to assert that “the Maltese element in Corfu could be used as an instrument to extend the Italian claims on the Corfiots.” Ultimately, Italian propaganda failed in its objective. The Maltese who had travelled to Corfu, with no intention of returning to their homeland, honoured the hospitality they had received. Although they assimilated with the locals, they retained the traditional characteristics of their heritage, remained faithful to their religion, and, for many more years, to their British nationality.

In 1926, in accordance with the legislation of September 29, 1923, and with the decision No. 15082/12-6-1926 of the Ministry of Foreign Affairs, the Prefect of Corfu, M. Kalogeropoulos, signed an order announcing that all Maltese born in Corfu who had not yet acquired British citizenship were required to register with the Municipality of Corfu and acquire Greek citizenship; otherwise, they would be compelled to leave Greek territory. This decision, despite its stringent enforcement, contributed to the more rapid integration of the descendants of Maltese immigrants into the Greek milieu. The phenomenon of Maltese immigration, therefore, was unable, despite the initial British aspirations, to compromise the demographic and traditional cultural character of Greek society. The educational restrictions imposed by the political planning of the

Δήμου Κερκυραίων και να πολιτογραφηθούν Έλληνες, διαφορετικά θα υποχρεώνονταν να εγκαταλείψουν την ελληνική επικράτεια. Η απόφαση αυτή συνέτεινε, παρά την αυστηρή της επιβολή, στην ταχύτερη ένταξη των απογόνων των Μαλτέζων μεταναστών στο ελληνικό περιβάλλον. Το φαινόμενο, συνεπώς, της μαλτέζικης μετανάστευσης, δεν στάθηκε ικανό, παρά τις αρχικές αγγλικές επιδιώξεις να απειλήσει το δημογραφικό και τον παραδοσιακό πολιτισμικό χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας. Οι εκπαιδευτικοί περιορισμοί που επέβαλε ο πολιτικός σχεδιασμός της ελληνικής κυβέρνησης και που κλήθηκαν να υπηρετήσουν οι Μαλτέζες καλόγριες μέσα στο σχολείο τους, ακόμα κι αν δεν υποκινήθηκαν ενεργά από την τοπική κοινωνία, υπήρξαν ικανοί από μόνοι τους να προστατεύσουν την πολιτισμική ιδιαιτερότητα των ντόπιων και στάθηκαν μάλιστα ικανοί να απομακρύνουν τα παιδιά των μαλτέζικης καταγωγής μεταναστών από τις ρίζες τους και να τα αφομοιώσουν στο αναγεννημένο, μετά τις διάφορες ξενικές κατακτήσεις, ελληνικό περιβάλλον.

Το 1930 ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος Ελλήνων Καθολικών Κέρκυρας, μέσα στον οποίο πολλοί μαλτεζοκερκυραίοι, εξέφρασαν την πίστη τους στη χώρα που τους φιλοξενούσε και την ελληνικότητά τους.¹³ Γι' αυτό, ούτε το 1940 με την κατάληψη της Κέρκυρας από τον ιταλικό στρατό, δε θα μπορούσαν οι τελευταίοι να χρησιμοποιήσουν για την προπαγάνδα τους, τους 2.000 πλέον μαλτεζοκερκυραίους πολίτες. Δύο χρόνια αργότερα, σύμφωνα με έγγραφα που εναπόκεινται στα γερμανικά αρχεία, οι Γερμανοί, ιδιαίτερος επιφυλακτικοί απέναντι στους κερκυραίους μαλτέζικης καταγωγής εξαιτίας της βρετανικής τους εθνικότητας, κατέστρωσαν ένα επιχειρησιακό σχέδιο για τη σύλληψη και τη μεταφορά τους σε στρατόπεδα εργασίας, καθώς και ένα σχέδιο για την ομηρία των πιο έγκριτων παραγόντων της κοινότητας της Κέρκυρας. Τελικά, τούς χαρακτήρισαν «ανθρώπους χαμηλής ή ανύπαρκτης εθνικής συνείδησης, που δεν παρουσίαζαν καμία απειλή στα σχέδιά τους σχετικά με τον ελληνικό χώρο» και η κοινότητα απέφυγε τον εκτοπισμό.

Σε ότι αφορά το Σύνδεσμο Ελλήνων Καθολικών, με την ανασύστασή του το 1955 τέθηκε υπό την προστασία του Αγίου Σπυρίδωνα, ενός Αγίου πολύ δημοφιλή στη

Greek government, which the Maltese nuns were called to address in their school, although not actively motivated by the local community, managed to safeguard the cultural specificity of the locals. They succeeded in distancing the children of Maltese immigrants from their roots and facilitated them in assimilating into a Greek environment reborn following the various foreign conquests.

In 1930, the Association of Greek Catholics of Corfu was established, in which many Maltese-Corfiots expressed their faith in the country that hosted them and their Greek identity.³³ For this reason, even in 1940, when Corfu was occupied by the Italian army, the latter was unable to utilize the 2,000 Maltese-Corfiot citizens for their propaganda. Two years later, according to documents in the German archives, the Germans, particularly wary of the Corfiots of Maltese descent due to their British nationality, devised an operational plan for their arrest and transfer to labour camps, as well as a plan to take hostages from the most reputable members of the Corfu community. Ultimately, however, they characterized them as *“people of low or non-existent national consciousness, who presented no threat to their plans regarding the Greek area,”* and the community avoided displacement.

As for the Association of Greek Catholics, upon its reconstitution in 1955, it came under the protection of Saint Spyridon—a saint highly revered in Malta, with his statues adorning various locations on the island. He is considered the protector of pregnant women and those desiring to conceive.³⁴ The name *Spyridon* in Malta, in various linguistic forms, remains widespread to this day. Indeed, in Ionic literature, one can find hymns dedicated to Saint Spyridon in the Maltese language, the most significant of which were composed by the priest Francesco Saverio Schembri in 1864 and 1865, and the priest Xand Cortis in 1906. These works attest to the deep piety of the Maltese, and of the Maltese-Corfiots, toward the patron saint of Corfu. Many Maltese from Corfu traditionally participated in the processions, accompanying the relics of the Saint while holding large torches adorned with characteristic bronze crowns.

Εκδήλωση στον Σύνδεσμο Κερκυραίων Καθολικών Κάρντιφ στην Ουαλία. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Event at the Association of Corfiot Catholics in Cardiff, Wales. Spyros P. Gaoutsis collection.

Μάλτα, με αγάλματά του να κοσμούν διάφορα σημεία στο νησί και τον ίδιο να θεωρείται προστάτης των εγκύων και των γυναικών που επιθυμούν να αποκτήσουν ένα παιδί.¹⁴ Το όνομα «Σπυρίδων» στη Μάλτα, σε διάφορες γλωσσικές εκδοχές, παραμένει έως σήμερα αρκετά διαδεδομένο. Στην ιονική βιβλιογραφία μάλιστα, εντοπίζουμε ασματικές ακολουθίες για τον Άγιο Σπυρίδωνα στη μαλτέζικη γλώσσα, με σημαντικότερες αυτές του ιερέα Francesco Saverio Schembri το 1864 και το 1865 και του ιερέα Xand Cortis το 1906, κάτι που αποδεικνύει τη βαθιά ευλάβεια των Μαλτέζων, αλλά και των μαλτεζοκερκυραίων στον πολιούχο της Κέρκυρας. Πολλοί από τους Μαλτέζους της Κέρκυρας, συνόδευαν παραδοσιακά το σκήνωμα του Αγίου στις λιτανείες του, κρατώντας ως τάμα τα μεγάλα τортσόνια με τα χαρακτηριστικά μπρούτζινα στέμματα κατά μήκος της πομπής.

Ένας άλλος σύλλογος μέσα στον οποίον εντάχθη-

Another organization to which the Maltese of Corfu belonged was the “Britannia” British Association, whose statute was drafted in 1898.³⁵ The association was hosted in the historic building of the Ionian Parliament, which had been granted to the English Community of Corfu to serve its religious needs, as stipulated in the Treaty of the Union of the Ionian Islands with Greece. The British Association collaborated with the British Consulate and the Maltese nuns, while also showing special concern for the British Cemetery, located at the site of the bastions of the Venetian fortress of the Savior. This cemetery, which spans two acres on the outskirts of the town centre of Corfu, was relocated to its current site in the late 1830s and contains the graves of prominent families and soldiers from the years of “British protection,” as well as those who fell in subsequent wars. The oversight of the Cemetery and

καν οι Μαλτέζοι της Κέρκυρας υπήρξε ο «Βρετανικός Σύλλογος *Britannia*», το καταστατικό του οποίου συντάχθηκε το 1898.¹⁵ Ο σύλλογος φιλοξενήθηκε στο ιστορικό κτίριο της Ιονίου Βουλής που είχε παραχωρηθεί στην Αγγλική Κοινότητα της Κέρκυρας για την εξυπηρέτηση των θρησκευτικών της αναγκών, με τη συνθήκη της Ένωσης των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα. Ο Βρετανικός Σύλλογος συνεργαζόταν με το Βρετανικό Προξενείο, αλλά και με τις Μαλτέζες καλόγριες, ενώ ιδιαίτερο μέλημα έδειχνε και για το βρετανικό Κοιμητήριο, στη θέση των προμαχώνων του βενετσιάνικου οχυρού του Σωτήρος, που εκτείνεται σε μία έκταση εννέα στρεμμάτων στις παρυφές του κέντρου της πόλης της Κέρκυρας. Μεταφερμένο σ' αυτή τη θέση στα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1830 φιλοξενεί τάφους σημαντικών οικογενειών και στρατιωτικών των χρόνων της λεγόμενης «βρετανικής προστασίας», αλλά και πεσόντες στους πολέμους που ακολούθησαν. Την επιστασία του Κοιμητηρίου και την άριστη οργάνωση του χώρου, σε συνδυασμό με την καλλιέργεια σπάνιων ειδών ορχιδέας είχε αναλάβει από το 1944 έως το θάνατό του το 2021 ο μαλτεζοκερκυραίος Γεώργιος Ψάϊλας διαδεχόμενος τον πατέρα του Ιωσήφ.

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, πάνω από τετρακόσια άτομα, θα μεταναστεύσουν ξανά από την Κέρκυρα, κυρίως προς στο Cardiff της Νοτίου Ουαλίας για να εργαστούν στις βιομηχανικές ζώνες της ευρύτερης περιοχής. Εκεί θα ιδρύσουν τον Σύνδεσμο Κερκυραίων Καθολικών Κάρντιφ «ο Άγιος Σπυρίδων», διατηρώντας μέχρι σήμερα ισχυρούς δεσμούς με τη γενέτειρά τους την Κέρκυρα και ακόμη περισσότερο με την κοινότητα των Μαλτέζων Φραγκισκανών Μοναχών μέσα στη οποία μεγάλωσαν και ανατράφηκαν.¹⁶

Τα επώνυμα των οικογενειών των Μαλτέζων που ταξίδεψαν και εγκαταστάθηκαν στην Κέρκυρα τα συναντάμε σε διάφορες καταγραφές και πολλά εξ αυτών διατηρούνται [ελληνοποιημένα] έως σήμερα. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα: Abela (Αμπελάς), Abdilla (Αβδελάς), Adami (Αδάμος), Agius (Αγιούς), Aquilina (Ακουιλίνας), Arpa (Άρπας), Attard (Αττάρ), Azzopardi (Ατσοπάρδης), Badia (Μπαντίας), Bajada (Βαγιαδάς), Baker (Μπέικερ), Baldachino (Μπαλντακίνο), Balestra (Μπαλέστρας), Balzan (Μπαλζάν), Barat (Μπαράτ), Barbadura

the careful organization of the site, combined with the cultivation of rare orchid species, were entrusted from 1944 until his death in 2021 to Georgios Psailas, a Maltese-Corfiot, who succeeded his father, Joseph.

In the first post-war years, over four hundred people would migrate again from Corfu, mainly to Cardiff, South Wales, to work in the industrial zones of the wider region. There they would establish the Association of Corfiot Catholics Cardiff "Saint Spyridon", maintaining strong ties with their native Corfu and even more with the community of Maltese Franciscans by whom they had been raised.³⁶

The surnames of the Maltese families who travelled and settled in Corfu can be found in various records and many of them are preserved (in Greek form) to this day. Indicatively, we mention: Abela (Αμπελάς), Abdilla (Αβδελάς), Adami (Αδάμος), Agius (Αγιούς), Aquilina (Ακουιλίνας), Arpa (Άρπας), Attard (Αττάρ), Azzopardi (Ατσοπάρδης), Badia (Μπαντίας), Bajada (Βαγιαδάς), Baker (Μπέικερ), Baldachino (Μπαλντακίνο), Balestra (Μπαλέστρας), Balzan (Μπαλζάν), Barat (Μπαράτ), Barbadura (Μπαρμπαδούρος), Bartolo (Μπάρτολο), Battagel (Μπατατζέλ), Battaglia or Battaja (Μπατάλιας), Beggina (Μπετζίνας), Bellichi (Μπελικής), Benalia (Μπενάλιας), Benzi (Μπένζης), Boajar, Bohajar or Buhagiar (Μπουχάγιαρ), Boffa (Μπόφας), Bonati or Bonetti (Μπονάτης ή Μπονέτης), Bonavita (Μποναβίτας), Bonello (Μπονέλος), Bonici (Μπονίτσης), Bonomo (Μπονόμος), Borg (Μπορτζ), Botta (Μπότας), Botteghini (Μποτεγκίνης), Brandi (Μπράντης), Branno (Μπράνος) Briffa (Μπρίφας), Bruno (Μπρούνος), Bujachi (Μπογιακής), Bujeja (Μπουτζέγιας), Busetin (Μπουζετίν), Busuttill or Bissuttill (Μπουζουτίλ), Buttigieg or Butigeja (Μποτετζάγιας), Cachia (Κακίας), Callus (Καλλούς), Camilleri (Καμηλέρης), Capello (Καπέλος), Carabot (Κάραμποτ), Cardona (Καρδόνας), Caruana (Καρούνας&Καραβάνας), Casha (Κασάς), Cassar (Κασάρ), Castagna (Καστάνιας), Cauchi (Καούκης), Catania (Κατάνιας), Cerri (Τσέρρης), Chetcuti (Κετκούτης), Chircop (Κίρκοπ), Cilia (Τσίλιας), Collona (Κολόνας), Coraggio (Κοράγγιος), Cremona (Κρεμόνας), Cuschieri (Κοσκήρης), Cuta-

(Μπαρμπαδούρος), Bartolo (Μπάρτολο), Battagel (Μπατατζέλι), Battaglia ή Battaja (Μπατάλιας), Beggina (Μπετζίνιας), Bellichi (Μπελίκης), Benalia (Μπενάλιας), Benzi (Μπένζης), Boajar, Bohajar ή Buhagiar (Μπουχάγιαρ), Boffa (Μπόφας), Bonati ή Bonetti (Μπονάτης ή Μπονέτης), Bonavita (Μπονναβίτας), Bonello (Μπονέλος), Bonici (Μπονίτσης), Bonomo (Μπονόμος), Borg (Μπορτζ), Botta (Μπότας), Botteghini (Μποτεγκίνης), Brandi (Μπράντης), Branno (Μπράνος) Briffa (Μπρίφας), Bruno (Μπρούνος), Bujachi (Μπογιαχίης), Bujaja (Μπουτζέγιας), Busettin (Μπουζετίν), Busuttill ή Bissutil (Μπουζουτίλ), Buttigieg ή Butigeja (Μπουτετζάγιας), Cachia (Κακιάς), Callus (Καλλούς), Camilleri (Καμηλέρης), Capello (Καπέλος), Carabot (Κάραμποτ), Cardona (Καρδόνας), Caruana (Καρουάνας & Καραβάνας), Casha (Κασάς), Cassar (Κασάρ), Castagna (Καστάνιας), Cauchi (Καούκης), Catania (Κατάνιας), Cerri (Τσέρης), Chetcuti (Κετκούτης), Chircop (Κίρκοπ), Cilia (Τσίλιας), Collona (Κολόνας), Coraggio (Κοράγγιος), Cremona (Κρεμόνας), Cuschieri (Κοσκέρης), Cutajar (Κουτάγιαρ), Dambra (Δάμπρας), Darmanin (Δαρμανής & Δαρμανίν), Debono (Δεμπόνος), Diacono (Διάκονος), Ellul (Ελλούλ), Esposito (Σπόζιτος), Fabiano (Φαβιάνος), Farrugia (Φαρούγγιας), Fenech (Φενέκ), Formosa (Φορμόζας), Fren (Φρεν), Frenido (Φρέντο), Galea (Γάλλιας), Gatt (Γκάτ), Gauci (Γαούτσης), Gerardo (Γεράρδος), Greck (Γκρεκ), Grima (Γρίμμας), Laferla (Λαφέρλας), Lamacchia (Λαμάκιας), Lela (Λέλας), Lubrano (Λουμπράνος), Mallia (Μαλλίας), Mamo (Μάμος), Margo (Μάργος), Mattei (Ματέης), Micallef (Μικάλεφ), Mifsud (Μισφούτ), Mizzi (Μήτσης), Muscat (Μοσχάτ & Μοσκάτ), Ovale (Οβάλες), Pace (Πάτσε & Πάτσης), Parnis (Παρνής), Penso (Πένσος), Portelli (Πορτέλης), Psaila (Ψάιλας), Reimondo (Ραϋμόνδης), Ruggeri (Ρουγγέρης), Sacco (Σάκκος), Saliba (Σαλίμπας), Sammut (Σαμούτ), Scerberras ή Xiberras (Σίβερας), Schembri (Σκέμπρης), Scifo (Σκίφος), Seguna (Σεγούνας), Spiteri (Σπιτέρης & Σπιτιέρης), Tanti (Τάντης), Tagliaferro (Ταλιαφέρος), Testaferrata (Τεσταφεράτας), Tonna (Τόνας), Unguannes (Ουνγκουανές), Vassallo (Βασάλος), Vella (Βέλλας), Xerri (Ξέρης), Xicluna (Σικλούνας), Xuereb ή Xuierieb (Σουέρεφ), Zahra (Ζάχρας), Zammit (Ζαμίτ) Zaraffa (Ζαράφας) και Zarb (Ζαρμπ).¹⁷

jar (Κουτάγιαρ), Dambra (Δάμπρας), Darmanin (Δαρμανής&Δαρμανίν), Debono (Δεμπόνος), Diacono (Διάκονος), Ellul (Ελλούλ), Esposito (Σπόζιτος), Fabiano (Φαβιάνος), Farrugia (Φαρούγγιας), Fenech (Φενέκ), Formosa (Φορμόζας), Fren (Φρεν), Frenido (Φρέντο), Galea (Γάλλιας), Gatt (Γκάτ), Gauci (Γαούτσης), Gerardo (Γεράρδος), Greck (Γκρεκ), Grima (Γρίμμας), Laferla (Λαφέρλας), Lamacchia (Λαμάκιας), Lela (Λέλας), Lubrano (Λουμπράνος), Mallia (Μαλλίας), Mamo (Μάμος), Margo (Μάργος), Mattei (Ματέης), Micallef (Μικάλεφ), Mifsud (Μισφούτ), Mizzi (Μήτσης), Muscat (Μοσχάτ&Μοσκάτ), Ovale (Οβάλες), Pace (Πάτσε&Πάτσης), Parnis (Παρνής), Penso (Πένσος), Portelli (Πορτέλης), Psaila (Ψάιλας), Reimondo (Ραϋμόνδης), Ruggeri (Ρουγγέρης), Sacco (Σάκκος), Saliba (Σαλίμπας), Sammut (Σαμούτ), Scerberras or Xiberras (Σίβερας), Schembri (Σκέμπρης), Scifo (Σκίφος), Seguna (Σεγούνας), Spiteri (Σπιτέρης & Σπιτιέρης), Tanti (Τάντης), Tagliaferro (Ταλιαφέρος), Testaferrata (Τεσταφεράτας), Tonna (Τόνας), Unguannes (Ουνγκουανές), Vassallo (Βασάλος), Vella (Βέλλας), Xerri (Ξέρης), Xicluna (Σικλούνας), Xuereb ή Xuierieb (Σουέρεφ), Zahra (Ζάχρας), Zammit (Ζαμίτ) Zaraffa (Ζαράφας) and Zarb (Ζαρμπ).³⁷

From the bosom of this community emerged ecclesiastical personalities such as the Bishop of Syros and later Archbishop of Corfu Domenico Darmanin, the Archbishop of San Paolo di Olivetta of Brazil Filippo Georgio Gallea (1882-1938), the Bishop of Thira Michele Camilleri (1854-1931), the Archbishop of Corfu, Zakynthos-Cephalonia Ioannis Spiteris (1940), the clergymen Michiele Sciuriaga (1833-1903), Salvatore Farrugia (1840-1906), Spiridione Attart (1842-1911), Spiridione Cilia (1898-1977), Giuseppe Cilia (1892-1945), Nikolaos Psailas (1911-1974), Angelos Agius (1917-2005), Sotirios Vellas (1930-1977), the Capuchin monks Arsenios and Grigorios Agius and others.

Many Maltese immigrants quickly distinguished themselves through their skills in land cultivation, meat processing, silversmithing and other crafts. At the International Exhibition in London in 1862, at the National Exhibition of Olympia in 1870, at the Third

Commissione del CORPUS DOMINI

La commissione del Corpus Domini ringrazia i seguenti Signori che hanno offerto il loro obolo per la buona riuscita della Processione del CORPUS DOMINI che ha avuto luogo Domenica 21 Giugno 1925.

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>S. E. R. Mg. Leonardo Brindisi</td><td style="text-align: right;">Dr. 100.—</td></tr> <tr><td>S. S. Agius Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Arcadio Pietro</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Arcadio Rodolfo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Artizzoni Domenico</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Artizzoni Felice</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Attart Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Azzopardi Michele</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Azzopardi Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Bassano, mar. Giulio</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Bondi Tommaso</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Borg Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Borg Paolo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Borri Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Borri Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 15.—</td></tr> <tr><td>» Briffa Luigi</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Buchanar Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Callus Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Callus Ignazio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Capon Antonio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Capon Costantino</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Cardona Nicola</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Carovigna Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Carter Antonio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Castorini Nicola</td><td style="text-align: right;">» 11.50</td></tr> <tr><td>» Cesario Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Cilia Ang. e Carm.</td><td style="text-align: right;">» 50.—</td></tr> <tr><td>» Cilia Cicc. Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Cilia Cicc. Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Cilia Paolo</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Citarelli Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Cocola Pantaleone</td><td style="text-align: right;">» 2.70</td></tr> <tr><td>» Coronelli Alessandro</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Coschieri Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Coschieri Teodoro</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Cutata</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Cutatair Gabriele</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» D' Alo Francesco</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» D' Alo Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Dr.</td><td style="text-align: right;">500.20</td></tr> </table>	S. E. R. Mg. Leonardo Brindisi	Dr. 100.—	S. S. Agius Spiridione	» 25.—	» Arcadio Pietro	» 2.—	» Arcadio Rodolfo	» 5.—	» Artizzoni Domenico	» 12.50	» Artizzoni Felice	» 2.—	» Attart Spiridione	» 5.—	» Azzopardi Michele	» 12.50	» Azzopardi Salvatore	» 5.—	» Bassano, mar. Giulio	» 25.—	» Bondi Tommaso	» 10.—	» Borg Giorgio	» 5.—	» Borg Paolo	» 5.—	» Borri Spiridione	» 2.—	» Borri Giuseppe	» 15.—	» Briffa Luigi	» 5.—	» Buchanar Salvatore	» 5.—	» Callus Giovanni	» 2.50	» Callus Ignazio	» 5.—	» Capon Antonio	» 5.—	» Capon Costantino	» 12.50	» Cardona Nicola	» 2.50	» Carovigna Salvatore	» 10.—	» Carter Antonio	» 12.50	» Castorini Nicola	» 11.50	» Cesario Giorgio	» 5.—	» Cilia Ang. e Carm.	» 50.—	» Cilia Cicc. Giuseppe	» 25.—	» Cilia Cicc. Spiridione	» 25.—	» Cilia Paolo	» 25.—	» Citarelli Giovanni	» 12.50	» Cocola Pantaleone	» 2.70	» Coronelli Alessandro	» 5.—	» Coschieri Giuseppe	» 2.50	» Coschieri Teodoro	» 25.—	» Cutata	» 2.50	» Cutatair Gabriele	» 5.—	» D' Alo Francesco	» 2.50	» D' Alo Giorgio	» 10.—	Dr.	500.20	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>S. S. D' Alo Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» D' Ambra, fratelli</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» D' Ambra Vittorio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Darmanin Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Debono Luigi</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Degiorgio Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Deleonardis Pasquale</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» D' Elia Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» D' Elia Paolo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Dragonetti Lorenzo</td><td style="text-align: right;">» 7.50</td></tr> <tr><td>» Esposito Emilio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Farrugia Antonio</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Fasano Filippo</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Fasano Gaetano</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Fasano Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Fasano Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Fenech</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Fornera Giacomo</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Francesconi Ugo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Frascioni Costantino</td><td style="text-align: right;">» 50.—</td></tr> <tr><td>» Fren Michele</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Frey, famiglia</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Gallia Carmeno</td><td style="text-align: right;">» 6.50</td></tr> <tr><td>» Gallia Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Gauci Antonio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Gauci Carmeno</td><td style="text-align: right;">» 4.50</td></tr> <tr><td>» Gauci Filippo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Gauci Gaetano</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Germinario Antonio</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Germinario Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Germinario Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Gianfrate Vittorio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Grasso Angelo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Grima Arsenio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Gropetti Carmeno</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Grottolello Ciro</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Grottolello Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Grottolello Saverio</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Guidato Alessandro Can. co</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Riporto Dr.</td><td style="text-align: right;">500.20</td></tr> </table>	S. S. D' Alo Spiridione	» 5.—	» D' Ambra, fratelli	» 5.—	» D' Ambra Vittorio	» 5.—	» Darmanin Salvatore	» 5.—	» Debono Luigi	» 25.—	» Degiorgio Spiridione	» 5.—	» Deleonardis Pasquale	» 5.—	» D' Elia Giovanni	» 10.—	» D' Elia Paolo	» 5.—	» Dragonetti Lorenzo	» 7.50	» Esposito Emilio	» 5.—	» Farrugia Antonio	» 25.—	» Fasano Filippo	» 12.50	» Fasano Gaetano	» 2.—	» Fasano Giovanni	» 5.—	» Fasano Giuseppe	» 5.—	» Fenech	» 2.—	» Fornera Giacomo	» 10.—	» Francesconi Ugo	» 5.—	» Frascioni Costantino	» 50.—	» Fren Michele	» 2.50	» Frey, famiglia	» 12.50	» Gallia Carmeno	» 6.50	» Gallia Giovanni	» 12.50	» Gauci Antonio	» 5.—	» Gauci Carmeno	» 4.50	» Gauci Filippo	» 5.—	» Gauci Gaetano	» 2.50	» Germinario Antonio	» 2.50	» Germinario Giorgio	» 12.50	» Germinario Spiridione	» 5.—	» Gianfrate Vittorio	» 5.—	» Grasso Angelo	» 5.—	» Grima Arsenio	» 5.—	» Gropetti Carmeno	» 2.50	» Grottolello Ciro	» 12.50	» Grottolello Giuseppe	» 5.—	» Grottolello Saverio	» 2.—	» Guidato Alessandro Can. co	» 25.—	Riporto Dr.	500.20	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>S. S. Guidato Antonio</td><td style="text-align: right;">» 15.—</td></tr> <tr><td>» Guidato Francesco</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Guidato Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 15.—</td></tr> <tr><td>» Guidotti Palmiro</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Lella Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Lella Umberto</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Luzzi Francesco</td><td style="text-align: right;">» 3.—</td></tr> <tr><td>» Luzzi Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 20.—</td></tr> <tr><td>» Luzzi Lorenzo</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Marangio Dionisio</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Marangio Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Mexa, famiglia</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Micalef Antonio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Micalef Eugenio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Micalef Luigi</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Micalef Michele</td><td style="text-align: right;">» 7.50</td></tr> <tr><td>» Micalef Rodolfo</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Micalef Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Minussi Ferdinando</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Moleca Pietro</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Monaco Emanuele</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Montano Andrea</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Morello fr. Abele</td><td style="text-align: right;">» 50.—</td></tr> <tr><td>» Moscat Salvatore</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Moscat</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Mossuti Biagio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Mottolesi Costantino</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Ovale Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Paolinelli Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Pavia Michele</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Pensò Carlo</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Piedimonte Nicola</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Pignataro Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Piraino Angelo</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Pisani Alessandro</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Psaila Ernesto</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Psaila Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Riporto Dr.</td><td style="text-align: right;">877.20</td></tr> </table>	S. S. Guidato Antonio	» 15.—	» Guidato Francesco	» 25.—	» Guidato Spiridione	» 15.—	» Guidotti Palmiro	» 25.—	» Lella Salvatore	» 25.—	» Lella Umberto	» 5.—	» Luzzi Francesco	» 3.—	» Luzzi Giuseppe	» 20.—	» Luzzi Lorenzo	» 25.—	» Marangio Dionisio	» 10.—	» Marangio Giorgio	» 5.—	» Mexa, famiglia	» 25.—	» Micalef Antonio	» 12.50	» Micalef Eugenio	» 12.50	» Micalef Luigi	» 5.—	» Micalef Michele	» 7.50	» Micalef Rodolfo	» 12.50	» Micalef Spiridione	» 10.—	» Minussi Ferdinando	» 12.50	» Moleca Pietro	» 10.—	» Monaco Emanuele	» 10.—	» Montano Andrea	» 12.50	» Morello fr. Abele	» 50.—	» Moscat Salvatore	» 5.—	» Moscat	» 2.50	» Mossuti Biagio	» 5.—	» Mottolesi Costantino	» 5.—	» Ovale Giorgio	» 5.—	» Paolinelli Giovanni	» 5.—	» Pavia Michele	» 2.50	» Pensò Carlo	» 10.—	» Piedimonte Nicola	» 5.—	» Pignataro Spiridione	» 5.—	» Piraino Angelo	» 2.50	» Pisani Alessandro	» 10.—	» Psaila Ernesto	» 12.50	» Psaila Giovanni	» 5.—	Riporto Dr.	877.20	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>S. S. Psaila Santo</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Psaila Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Psaila Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Psaila Vincenzo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Quaranta Gerolamo</td><td style="text-align: right;">» 1.—</td></tr> <tr><td>» Ravese Giorgio</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Ruggeri Can. co Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Saltalamachia Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Santoro Elizio</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Santoro Francesco</td><td style="text-align: right;">» 100.—</td></tr> <tr><td>» Scarinzi Luigi</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Scatigni Cosimo</td><td style="text-align: right;">» 2.50</td></tr> <tr><td>» Scatigni Pasquale</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Schelini Adolfo</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Simon Antonio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Spitiari Antonio</td><td style="text-align: right;">» 25.—</td></tr> <tr><td>» Stilla Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Stripoli Giuseppe</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Stripoli Michele</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Sueref Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 20.—</td></tr> <tr><td>» Sueref</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Sueref Temistocle</td><td style="text-align: right;">» 20.—</td></tr> <tr><td>» Sueref</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Tanti Carmelo</td><td style="text-align: right;">» 4.—</td></tr> <tr><td>» Tanti Spiridione</td><td style="text-align: right;">» 2.—</td></tr> <tr><td>» Tateo Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 15.—</td></tr> <tr><td>» Trani Oronzo</td><td style="text-align: right;">» 10.—</td></tr> <tr><td>» Vella Federico</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Vella Giovanni</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Vella Lucrezio</td><td style="text-align: right;">» 12.50</td></tr> <tr><td>» Verga Luigi</td><td style="text-align: right;">» 20.50</td></tr> <tr><td>» Vezzoli Carlo</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>» Vezzoli Paride</td><td style="text-align: right;">» 5.—</td></tr> <tr><td>Diversi</td><td style="text-align: right;">» 36.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Riporto Dr.</td><td style="text-align: right;">1312.20</td></tr> </table>	S. S. Psaila Santo	» 12.50	» Psaila Spiridione	» 5.—	» Psaila Spiridione	» 2.—	» Psaila Vincenzo	» 5.—	» Quaranta Gerolamo	» 1.—	» Ravese Giorgio	» 10.—	» Ruggeri Can. co Spiridione	» 25.—	» Saltalamachia Spiridione	» 25.—	» Santoro Elizio	» 10.—	» Santoro Francesco	» 100.—	» Scarinzi Luigi	» 12.50	» Scatigni Cosimo	» 2.50	» Scatigni Pasquale	» 2.—	» Schelini Adolfo	» 25.—	» Simon Antonio	» 12.50	» Spitiari Antonio	» 25.—	» Stilla Giovanni	» 5.—	» Stripoli Giuseppe	» 5.—	» Stripoli Michele	» 10.—	» Sueref Giovanni	» 20.—	» Sueref	» 5.—	» Sueref Temistocle	» 20.—	» Sueref	» 5.—	» Tanti Carmelo	» 4.—	» Tanti Spiridione	» 2.—	» Tateo Giovanni	» 15.—	» Trani Oronzo	» 10.—	» Vella Federico	» 12.50	» Vella Giovanni	» 5.—	» Vella Lucrezio	» 12.50	» Verga Luigi	» 20.50	» Vezzoli Carlo	» 5.—	» Vezzoli Paride	» 5.—	Diversi	» 36.—	Riporto Dr.	1312.20
S. E. R. Mg. Leonardo Brindisi	Dr. 100.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S. S. Agius Spiridione	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Arcadio Pietro	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Arcadio Rodolfo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Artizzoni Domenico	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Artizzoni Felice	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Attart Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Azzopardi Michele	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Azzopardi Salvatore	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Bassano, mar. Giulio	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Bondi Tommaso	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Borg Giorgio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Borg Paolo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Borri Spiridione	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Borri Giuseppe	» 15.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Briffa Luigi	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Buchanar Salvatore	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Callus Giovanni	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Callus Ignazio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Capon Antonio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Capon Costantino	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cardona Nicola	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Carovigna Salvatore	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Carter Antonio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Castorini Nicola	» 11.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cesario Giorgio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cilia Ang. e Carm.	» 50.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cilia Cicc. Giuseppe	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cilia Cicc. Spiridione	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cilia Paolo	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Citarelli Giovanni	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cocola Pantaleone	» 2.70																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Coronelli Alessandro	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Coschieri Giuseppe	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Coschieri Teodoro	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cutata	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Cutatair Gabriele	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Alo Francesco	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Alo Giorgio	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Dr.	500.20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S. S. D' Alo Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Ambra, fratelli	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Ambra Vittorio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Darmanin Salvatore	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Debono Luigi	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Degiorgio Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Deleonardis Pasquale	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Elia Giovanni	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» D' Elia Paolo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Dragonetti Lorenzo	» 7.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Esposito Emilio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Farrugia Antonio	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fasano Filippo	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fasano Gaetano	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fasano Giovanni	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fasano Giuseppe	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fenech	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fornera Giacomo	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Francesconi Ugo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Frascioni Costantino	» 50.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Fren Michele	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Frey, famiglia	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gallia Carmeno	» 6.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gallia Giovanni	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gauci Antonio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gauci Carmeno	» 4.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gauci Filippo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gauci Gaetano	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Germinario Antonio	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Germinario Giorgio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Germinario Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gianfrate Vittorio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Grasso Angelo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Grima Arsenio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Gropetti Carmeno	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Grottolello Ciro	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Grottolello Giuseppe	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Grottolello Saverio	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Guidato Alessandro Can. co	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Riporto Dr.	500.20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S. S. Guidato Antonio	» 15.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Guidato Francesco	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Guidato Spiridione	» 15.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Guidotti Palmiro	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Lella Salvatore	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Lella Umberto	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Luzzi Francesco	» 3.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Luzzi Giuseppe	» 20.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Luzzi Lorenzo	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Marangio Dionisio	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Marangio Giorgio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Mexa, famiglia	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Antonio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Eugenio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Luigi	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Michele	» 7.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Rodolfo	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Micalef Spiridione	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Minussi Ferdinando	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Moleca Pietro	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Monaco Emanuele	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Montano Andrea	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Morello fr. Abele	» 50.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Moscat Salvatore	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Moscat	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Mossuti Biagio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Mottolesi Costantino	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Ovale Giorgio	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Paolinelli Giovanni	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Pavia Michele	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Pensò Carlo	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Piedimonte Nicola	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Pignataro Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Piraino Angelo	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Pisani Alessandro	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Psaila Ernesto	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Psaila Giovanni	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Riporto Dr.	877.20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
S. S. Psaila Santo	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Psaila Spiridione	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Psaila Spiridione	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Psaila Vincenzo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Quaranta Gerolamo	» 1.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Ravese Giorgio	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Ruggeri Can. co Spiridione	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Saltalamachia Spiridione	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Santoro Elizio	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Santoro Francesco	» 100.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Scarinzi Luigi	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Scatigni Cosimo	» 2.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Scatigni Pasquale	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Schelini Adolfo	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Simon Antonio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Spitiari Antonio	» 25.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Stilla Giovanni	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Stripoli Giuseppe	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Stripoli Michele	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Sueref Giovanni	» 20.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Sueref	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Sueref Temistocle	» 20.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Sueref	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Tanti Carmelo	» 4.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Tanti Spiridione	» 2.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Tateo Giovanni	» 15.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Trani Oronzo	» 10.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Vella Federico	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Vella Giovanni	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Vella Lucrezio	» 12.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Verga Luigi	» 20.50																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Vezzoli Carlo	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
» Vezzoli Paride	» 5.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Diversi	» 36.—																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Riporto Dr.	1312.20																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				

RENDICONTO

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td style="text-align: center;">INCASSI</td><td></td></tr> <tr><td>Incaso totale dalla questua</td><td style="text-align: right;">Dr. 1784.70</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Totale incassi</td><td style="text-align: right;">Dr. 1784.70</td></tr> </table>	INCASSI		Incaso totale dalla questua	Dr. 1784.70	Totale incassi	Dr. 1784.70	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td style="text-align: center;">USCITE</td><td></td></tr> <tr><td>Alla Filarmonica</td><td style="text-align: right;">Dr. 500.—</td></tr> <tr><td>Ai portatori dei cerei (torzoni)</td><td style="text-align: right;">» 330.—</td></tr> <tr><td>Per candele</td><td style="text-align: right;">» 300.—</td></tr> <tr><td>Per l'addobbo</td><td style="text-align: right;">» 225.—</td></tr> <tr><td>Pulizia delle vie</td><td style="text-align: right;">» 80.—</td></tr> <tr><td>Per diverse piccole spese</td><td style="text-align: right;">» 65.70</td></tr> <tr><td>All'esattore</td><td style="text-align: right;">» 150.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Totale delle uscite</td><td style="text-align: right;">Dr. 1651.70</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Residuo in Cassa</td><td style="text-align: right;">133.—</td></tr> <tr><td style="text-align: right;">Totale Dr.</td><td style="text-align: right;">1784.70</td></tr> </table>	USCITE		Alla Filarmonica	Dr. 500.—	Ai portatori dei cerei (torzoni)	» 330.—	Per candele	» 300.—	Per l'addobbo	» 225.—	Pulizia delle vie	» 80.—	Per diverse piccole spese	» 65.70	All'esattore	» 150.—	Totale delle uscite	Dr. 1651.70	Residuo in Cassa	133.—	Totale Dr.	1784.70
INCASSI																													
Incaso totale dalla questua	Dr. 1784.70																												
Totale incassi	Dr. 1784.70																												
USCITE																													
Alla Filarmonica	Dr. 500.—																												
Ai portatori dei cerei (torzoni)	» 330.—																												
Per candele	» 300.—																												
Per l'addobbo	» 225.—																												
Pulizia delle vie	» 80.—																												
Per diverse piccole spese	» 65.70																												
All'esattore	» 150.—																												
Totale delle uscite	Dr. 1651.70																												
Residuo in Cassa	133.—																												
Totale Dr.	1784.70																												

LA COMMISSIONE

Κατάλογος συνεισφορέων για τη Λιτανεία της Αγίας Δωρεάς του 1925 με τα ονόματα πολλών οικογενειών μαλτέζικης καταγωγής. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

List of contributors for the Procession of Corpus Christi in 1925 with the names of many families of Maltese origin. Spyros P. Gaoutsis collection.

Από τους κόλπους αυτής της κοινότητας αναδείχθηκαν εκκλησιαστικές προσωπικότητες όπως ο Επίσκοπος Σύρου και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας Δομνίκος Δαρμανίν, ο εκ Κεφαλληνίας Αρχιεπίσκοπος του San Paolo di Olivetta της Βραζιλίας Filippo Georgio Gallea (1882-1938), ο Επίσκοπος Θήρας Μιχαήλ Καμηλλέρης (1854-1931), ο Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας, Ζακύνθου - Κεφαλληνίας Ιωάννης Σπιτέρης (1940) οι κληρικοί Michiele Sciuriaga (1833-1903), Salvatore Farrugia (1840-1906), Spiridione Attart (1842-1911), Σπυρίδων Τσίλιας (1898-

Olympic Exhibition in Athens in 1876 and during the International Exhibition in Athens in 1888, many Maltese-Corfiot craftsmen, furniture makers and cultivators showcased their products and garnered various awards and distinctions.

Among the most significant personalities associated with Corfu were the decorator and sculptor Vincenzo Dimech (1768-1831) and his cousin Ferdinando Dimech, who collaborated with Sir George Whitmore and the Corfiot sculptor Pavlos Prosalentis (1784-1837)

Βινιέτα του Μαλτεζοκερκυραίου εκδότη, φωτογράφου και βιβλιοδέτη της Βασιλικής Αυλής Άγγελου Φαρούγγια. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Vignette of the Maltese-Corfiot publisher, photographer and bookbinder of the Royal Court Angelo Farrugia. Spyros P. Gaoutsis collection.

1977), Ιωσήφ Τσίλιας (1892-1945), Νικόλαος Ψάιλας (1911-1974), Άγγελος Αγίους (1917-2005), Σωτήριος Βέλλας (1930-1977), οι καπουκίνοι ιερομόναχοι Αρσένιος και Γρηγόριος Αγίους κ.α.

Πολλοί Μαλτέζοι μετανάστες δεν άργησαν να ξεχωρίσουν για την επίδοσή τους στην καλλιέργεια της γης, στην επεξεργασία κρεάτων και στην αργυροχρυσοχοΐα και το 1862 στη διεθνή έκθεση στο Λονδίνο, το 1870 στην εθνική έκθεση των Ολυμπίων, το 1876 στην τρίτη Ολυμπιακή έκθεση των Αθηνών, το 1888, κατά τη διάρκεια της διεθνούς έκθεσης στην Αθήνα και αλλού, πολλοί μαλτεζοκερκυραίοι τεχνίτες, επιπλοποιοί και καλλιεργητές έστειλαν τα προϊόντα τους και κέρδισαν διάφορα βραβεία και διακρίσεις.

Από τις σημαντικότερες προσωπικότητες που πέρασαν από την Κέρκυρα υπήρξαν ο διακοσμητής και γλύπτης Vincenzo Dimech (1768-1831) και ο εξάδελφός του Ferdinando Dimech, που εργάστηκαν δίπλα στον Sir George Whitmore και τον Κερκυραίο γλύπτη Παύλο Προσαλέντη (1784-1837), φιλοτεχνώντας αγάλματα και ανάγλυφες παραστάσεις μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας στο παλάτι του Βρετανού Αρμοστή. Στο Παλάτι υπάρχει επίσης ζωγραφικό έργο του φημισμένου Μαλτέζου ζωγράφου Pietro Paolo Caruana.¹⁸

to create statues and reliefs of great artistic merit in the palace of the British Commissioner. In that palace, one can also find a painting by the renowned Maltese artist Pietro Paolo Caruana.³⁸

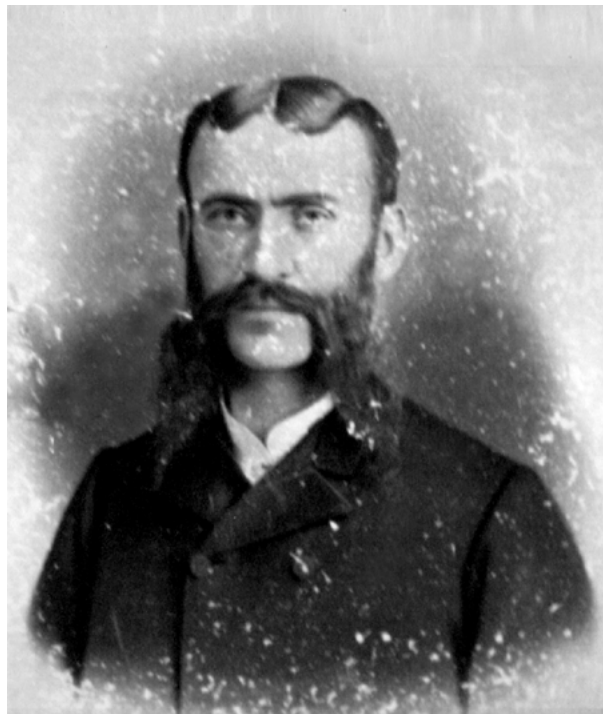
Notable artists included Angelo Farrugia (1843-1917) and Dionisio Laferla, who earned recognition as pioneering photographers and publishers. Farrugia was honoured with the title of bookbinder to the Greek royal court.

At the turn of the 20th century, the island of Corfu witnessed rapid industrial development, progress that was not fully matched by adequate working and living conditions for the Maltese-Corfiots, now in their second and third generations. Labour exploitation across various sectors prompted a group of individuals to establish unions and mutual aid associations aimed at securing labour rights, insurance, and support for the families of those most in need. In May 1887, various Corfiots and Maltese-Corfiots founded the Labour Brotherhood; in 1894, they established the Socialist Association; and in 1897, they created the Labour Centre. Among the founders and members of the Brotherhood's first Council were contractor Giovanni Camilleri, bookbinder Angelo Farrugia, the carpenter Ioannis

Σπουδαίοι καλλιτέχνες υπήρξαν ο Angelo Farrugia (1843-1917) και ο Dionisio Laferla που κέρδισαν τη φήμη πρωτοπόρων φωτογράφων και εκδοτών, ενώ ο Farrugia τιμήθηκε με τον τίτλο του βιβλιοδέτη της ελληνικής βασιλικής αυλής.

Την περίοδο εκείνη, στα τέλη του 19ου αιώνα, το νησί της Κέρκυρας γνώρισε μία αλματώδη βιομηχανική ανάπτυξη που δε συνοδεύτηκε απόλυτα κι από τις ανάλογες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης για τους μαλτεζοκερκυραίους, δεύτερης και τρίτης πλέον γενιάς. Η εργατική εκμετάλλευση σε κάθε τομέα της κοινωνικής δραστηριότητας οδήγησε μία ομάδα ανθρώπων στην ίδρυση σωματείων και αλληλοβοηθητικών συνδέσμων με στόχο την εξασφάλιση εργασιακών δικαιωμάτων, την ασφάλισή τους και την ενίσχυση των οικογενειών εκείνων που αντιμετώπιζαν μεγαλύτερη ανάγκη. Το Μάιο του 1887 διάφοροι κερκυραίοι και μαλτεζοκερκυραίοι ίδρυσαν την Εργατική Αδελφότητα, το 1894 το Σοσιαλιστικό Σύνδεσμο και το 1897 το Εργατικό Κέντρο. Μεταξύ των ιδρυτών και των μελών του πρώτου Συμβουλίου της Αδελφότητας συναντάμε τον εργολάβο Ιωάννη Καμηλιέρη, τον βιβλιοδέτη Άγγελο Φαρούγγια, τον βιδοποιοί Ιωάννη Καμηλιέρη, τον χρωματιστή Σπυρίδωνα Γαούτση, τον περιβολάρη Ιωσήφ Ψάϊλα, τον ταγιαπιέρο (λιθοξόο) Φίλιππο Βουχάγιαρ, τον χρυσοχόο Σπυρίδωνα Μικάλεφ και τον ξυλουργό Αλβέρτο Καραβάνα. Μία από τις πιο διακεκριμένες οικογένειες στο χώρο της Αδελφότητας υπήρξε αυτή του Σπυρίδωνος Γαούτση (Spiro Gauci) τα κληροδοτήματα του οποίου, για περισσότερο από έναν αιώνα, χρησιμοποιήθηκαν για τους σκοπούς ανάπτυξης αυτού του εργατικού σωματείου και για την στήριξη των οικογενειών των μελών του. Συνιδρυτής το 1887 και πρόεδρος της Εργατικής Αδελφότητας, εργάστηκε σκληρά για τα δικαιώματα των φτωχών εργατών και άφησε κάποια πολύ σημαντικά κληροδοτήματα. Μαζί με τα δικά του, σημαντική υπήρξε η δωρεά του αγγλομαλτέζου Thomas Powers, το κληροδοτήμα του οποίου εκμεταλλεύεται μέχρι σήμερα ο Δήμος της Κέρκυρας.

Η μαλτέζικη κοινότητα της Κέρκυρας επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μουσική αφού οι μπάντες ήταν σχήματα πολύ διαδεδομένα στις περισσότερες πόλεις της Μάλτας, που ανταγωνίζονταν η μία την άλλη στις τοπι-

Ο Μαλτεζοκερκυραίος ευεργέτης Σπυρίδων Γαούτσης.
Αρχείο Εργατικής Αδελφότητας Κέρκυρας.

The Maltese-Corfiot benefactor Spiros Gauci. Archives of the Workers' Brotherhood of Corfu.

Camilleri, painter Spyridon Gauci, gardener Joseph Psaila, stonemason Filippo Buhagiari, goldsmith Spyridon Micallef and carpenter Alberto Caravana. One of the most distinguished families involved in the Brotherhood was that of Spyridon Gaoutsis (Gauci), whose legacies were utilized for over a century to advance the goals of the labour union and support the families of its members. A co-founder and president of the Labour Brotherhood in 1887, he worked tirelessly for the rights of impoverished workers and left behind significant bequests. Also of particular note was the donation from the Anglo-Maltese Thomas Powers, which continues to benefit the Municipality of Corfu to this day.

The Maltese community in Corfu exhibited a keen interest in music, as bands were widespread in most cities of Malta, competing with one another at local celebrations and festivals. Upon their arrival in Corfu,

Η επιστροφή της King's Own Band στη Μάλτα από την Κέρκυρα τον Σεπτέμβριο του 1912. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
The King's Own Band return to Malta from Corfu in September 1912. Spyros P. Gaoutsis collection.

κές εορτές και στα πανηγύρια. Με τον ερχομό τους στην Κέρκυρα μετέφεραν αυτή τη γνώση και μετά το 1840 όπου ιδρύθηκε η Παλαιά Φιλαρμονική, ένα σημαντικό μέρος της μουσικής ανάπτυξης του νησιού οφείλεται στη δραστηριοποίηση των Μαλτέζων μεταναστών και των παιδιών τους.¹⁹ Η Φιλαρμονική προσέφερε δωρεάν μουσική παιδεία στα φτωχά παιδιά των μεταναστών, ενώ κάτι αντίστοιχο συνέβη το 1890 μετά την ίδρυση της δεύτερης αστικής Φιλαρμονικής, της Φιλαρμονικής Εταιρείας «Μάντζαρος». Από τις τάξεις της μαλτέζικης κοινότητας προέρχονται μερικά από τα κορυφαία στελέχη της Φιλαρμονικής Εταιρείας, όπως ο αρχιμουσικός της παλαιάς (1853-1855) και τρομπονίστας στο θέατρο San Giacomo Φραγκίσκος Σκέμπρης (Francis Schembri), ο μαθητής του Νικολάου Χαλικιόπουλου Μάντζαρου Φραγκίσκος Καραβάνας (Francis Caruana) και ο αρχιμουσικός της μπάντας της Παλαιάς (1903-1918) Πέτρος

they brought this musical knowledge with them; after 1840, when the Old Philharmonic was founded, an important part of the island's musical development can be attributed to the initiatives of Maltese immigrants and their descendants.³⁹ The Philharmonic provided free music education to poor children of immigrants, and a similar initiative arose in 1890 with the establishment of the second urban Philharmonic, the Philharmonic Society "Mantzaros." Prominent figures from the Maltese community included Francis Schembri, conductor of the Old Philharmonic Society of Corfu (1853-1855) and trombonist at the San Giacomo Theatre, Frangkiskos Karavanas (Francis Caruana), a student of Nikolaos Chalikiopoulos Mantzaros, and Petros Karavanas (Peter Caruana or Caravana), conductor of the band of the Old Philharmonic (1903-1918). The quality of the Maltese philharmonic bands was showcased to the

Καραβάνας (Peter Caruana ή Caravana). Την ποιότητα των φιλαρμονικών της Μάλτας είχαν την ευκαιρία να θαυμάσουν οι κερκυραίοι το Σεπτέμβριο του 1912 όταν επισκέφθηκε και παρέλασε στο νησί η μαλτέζικη *King's Own Band*.

Τον 20^ο αιώνα ανέτειλε το άστρο του κορνετίστα Ιωσήφ Μπονέλου, του μουσικοδιδάσκαλου Μάριου Φαρούγγια, του μαέστρου Διονυσίου Μάμου, ενώ πολύτιμη υπήρξε η συμβολή της οικογένειας των Λαυρεντίου, Πέτρου και Φραγκίσκου Καμηλιέρη, συνθετών και ηθοποιών. Ο Λαυρέντιος Καμηλιέρης κυρίως, που γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1874, υπήρξε καθηγητής του Ωδείου Αθηνών και συνθέτης και διακρίθηκε στις Η.Π.Α. ως διευθυντής της φημισμένης *People's Liberty Chorus* που αριθμούσε περί τους 2.000 χορωδούς. Κεντρικής σημασίας είναι η μορφή του Αλέξανδρου Γκρεκ (1877–1959), ο οποίος εργάστηκε για χρόνια στη Valletta και στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, εκεί όπου τύπωσε κι ένα μεγάλο μέρος της μουσικής του παραγωγής. Διευθυντής των Σχολών του Ωδείου Κερκύρας και των Χορωδιών της Παλαιάς Φιλαρμονικής και της Φιλαρμονικής «Μάντζαρος», άφησε πίσω του πολύ γνωστές οπερέτες κι έναν μεγάλο αριθμό πολύ δημοφιλών έργων. Μαζί μ' αυτόν ο Ισιδώρος Γκρέκ (1912-1993), βιολιστής στην Μουσική Σχολή Ρομποτή και δάσκαλος στο Ωδείο Κερκύρας, αλλά και βασικός συντελεστής της Ορχήστρας της ΕΙΡ, μαζί με τον αδελφό του Σπυρίδωνα. Από την οικογένεια προέρχεται και ο Σωτήριος Γκρεκ (1881-1973) ονομαστός συνθέτης πολυφωνικής χορωδιακής εκκλησιαστικής μουσικής, γεννημένος από Κερκυραίο πατέρα και Συριανή μητέρα. Έχοντας παράλληλα τη βρετανική υπηκοότητα, υπηρέτησε στην Εταιρεία του Αγγλικού Τηλέγραφου (στη Σύρο από το 1897, στην Κωνσταντινούπολη από το 1913, στην Τένεδο και στην Πάτρα από το 1923). Στην Πάτρα, ίδρυσε με άλλους, το 1925, τον «Ορφέα» και συνδέθηκε στενά με τον Ιταλό συνθέτη Μ. Cornello. Από το 1941 και μέχρι το θάνατό του αποτραβήχτηκε στην πατρίδα της γυναίκας του Χαρίκλειας Γρύλλου, τη Νάξο. Έχει αφήσει σπουδαίες εκκλησιαστικές συνθέσεις, λειτουργίες και ύμνους για χορωδία, καθώς και αρκετά ελαφρά τραγούδια, μεταξύ των οποίων τα δημοφιλή: «Λίνα», «Για την αγάπη σου», «Ο αλήτης της αγάπης», «Στην παλιά Πάτρα» κλπ. Από

Πρωτοσέλιδο του 1912 με τον Icilio Calleja, από την εβδομαδιαία μουσική επιθεώρηση *Musical Courier*. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Front page from 1912 featuring Icilio Calleja, from the weekly music review «Musical Courier». Spyros P. Gaoutsis collection.

Δίσκος εποχής με ερμηνείες του γεννημένου στην Κέρκυρα διάσημου λυρικού τραγουδιστή Icilio Calleja. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Record with performances by the famous lyric singer Icilio Calleja, born in Corfu. Spyros P. Gaoutsis collection.

Ο Μαλτεζοκερκυραίος συνθέτης Αλέξανδρος Γρεκ και η σύνθεσή του *April Dull*. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Maltese-Corfiot composer Alexander Greck and his composition *April Dull*. Spyros P. Gaoutsis collection.

people of Corfu in September 1912 when the Maltese King's Own Band visited and paraded on the island.

In the 20th century, the figures of cornetist Joseph Bonelos, music teacher Marios Farougius and conductor Dionysios Mamos rose to prominence, while the contributions of the Kamilieris family —Lavrentios, Petros, and Frangiskos— as composers and performers were invaluable. Lavrentios Kamilieris, born in Corfu in 1874, became a professor at the Athens Conservatory and a composer, gaining distinction in the USA as the director of the renowned People's Liberty Chorus, which comprised about 2000 voices. Of central importance is the figure of Alexander Greck (1877–1959), who worked for many years in Valletta and Alexandria, Egypt, where he produced a significant portion of his musical works. As director of the Schools of the Conservatory of Corfu and of the Choirs of the Old Philharmonic and the Philharmonic “Mantzaros,” he left behind well-known operettas and a substantial body of popular compositions. Alongside him, Isidoros Greck (1912-1993) served as a violinist at the Robotis Music School and a teacher at the Corfu Conservatory, while also being a key contributor to the Orchestra of the National Radio Foundation, along with his brother Spyridon. From this family, Sotirios Greck (1881-1973), a renowned composer of polyphonic choral ecclesiastical music, was born to a Corfiot father and a Syrian mother. While holding British citizenship, he worked for the English Telegraph Company, serving in Syros from 1897, in Constantinople from 1913, and in Tenedos and Patras from 1923. In Patras, he founded “Orpheus” in 1925 with others and became closely associated with Italian composer M. Cornello. From 1941 until his death, he retired to the homeland of his wife, Chariklia Gryllou, in Naxos. He left behind significant ecclesiastical compositions, liturgies, and hymns for choirs, as well as several light songs, including the popular *Lina*, *Gia tin agapi sou*, *O alitis tis agapis* and *Stin palia Patra*. One of the last representatives of this musical tradition was Alexandros Botetzagias (1908-1991), who was affiliated with the Philharmonic Society of Corfu, serving as conductor of the band from 1938 to 1947.

τους τελευταίους εκπροσώπους αυτής της σχολής είναι ο Αλέξανδρος Μποτετζάγιας (1908-1991) που συνδέθηκε με τη Φιλαρμονική Εταιρεία Κερκύρας, στη μπάντα της οποίας υπήρξε αρχιμουσικός (1938-1947). Ο Μποτετζάγιας άφησε ένα αξιόλογο συνθετικό έργο, καθώς και βιβλία σχετικά με την ιστορία της μουσικής. Σημαντικό υπήρξε το κοινωνικό του έργο κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής στην Αθήνα, ενώ μεταξύ των έργων του ξεχωρίζει η ίδρυση και διεύθυνση της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας, που από το 2004 φέρει το όνομά του. Ιδιαίτερη αναφορά οφείλεται και στον Άγγελο Καμηλιέρη, που άφησε το στίγμα του στη μουσική διδασκαλία στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, αλλά και σε τόσους νεότερους μουσικούς και συνθέτες που διαπρέπουν σε συμφωνικές ορχήστρες και άλλα μουσικά σχήματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Ο Ιωσήφ Καμηλιέρης υπήρξε περιβόητος θεατρικός επιχειρηματίας του 19ου αιώνα. Το 1836 ίδρυσε στη Ζάκυνθο προσωρινό ξύλινο θέατρο με την επωνυμία «Απόλλων», όπου δόθηκαν πολλές μελοδραματικές παραστάσεις. Πηγαίνοντας το 1838 στην Αθήνα, ζήτησε από το Υπουργείο Εσωτερικών να του παραχωρηθεί δωρεάν οικοπέδο «προς ανέγερσιν χειμερινού θεάτρου ανταξίου της πρωτευούσης». Η κυβέρνηση, βρίσκοντας συμφέροντες τους όρους, του έδωσε, με Βασιλικό Διάταγμα της 19ης Μαΐου 1838, γήπεδο 3237 τετραγωνικών πήχων στην οδό Ηρώδου, τη σημερινή Μενάνδρου. Τελικά, λόγω οικονομικών δυσχερειών το εγχείρημα αυτό ναυάγησε και την εργολαβία ανέλαβε ο Βασίλειος Σανσώνης.

Μία μεγάλη μορφή του λυρικού θεάτρου υπήρξε ο γεννημένος στις 25 Ιουνίου 1882 στην Κέρκυρα, Antonio Federico Icilio Calleja του Giovanni και της κερκυραίας Concetta Polito. Ο πατέρας του Icilio είχε ασχοληθεί με τραπεζικές δραστηριότητες στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου και είχε ιδρύσει στην Κέρκυρα έναν εμπορικό οίκο, αποκτώντας μία αξιόλογη περιουσία. Ο Icilio πριν αφοσιωθεί στο μελόδραμα σπούδασε νομική στη Σορβόνη, ενώ το 1906 έκανε το ντεμπούτο του στη Φλωρεντία, ερμηνεύοντας το ρόλο του Canio από την όπερα του Ruggero Leoncavallo «Pagliacci». Το 1908 υπό τις οδηγίες του Toscanini ανέβασε στη Σκάλα του Μιλάνο

The image shows a page from a musical score. At the top left is a small portrait of a man in a suit and hat. To the right of the portrait is the title 'Η ΣΗΜΑΙΑ' in large, bold letters, followed by 'ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ ΔΙ' ΑΣΜΑ ΚΑΙ ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΝ ΜΟΥΣΙΚΗ Λ. ΚΑΜΗΛΙΕΡΗ'. Below the title is a small illustration of a flag being held by a figure. The main part of the page contains musical notation for a voice part (Φωνή) and a piano accompaniment (Κλειδοκύμβαλον). The tempo is marked 'Allegro'. The lyrics are in Greek and appear to be a patriotic song about the flag.

Η Σημαία, εμβατήριο του Μαλτεζοκερκυραίου συνθέτη Λαυρεντίου Καμηλιέρη. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The Flag, march by the Maltese-Corfiot composer Lorenzo Camilleri. Spyros P. Gaoutsis collection.

Botetzagias left a remarkable body of compositions and authored books on the history of music. His social contributions during the German occupation of Athens were significant, and among his notable achievements was the foundation and direction of the Philharmonic Orchestra of the Municipality of New Philadelphia, which has borne his name since 2004. Special mention should also be given to Angelos Kamilieris, who made a lasting impact on music education at the State Conservatory of Thessaloniki, as well as to the many younger musicians and composers who excel in symphony orchestras and other musical ensembles in Greece and abroad.

Joseph Kamilieris was a notorious theatrical en-

Η σύνθεση του Τώνη Φαρούγγια «Σβύσαν τα όνειρά μου».
Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

The composition by Tonis Farouggia "My Dreams
Have Faded". Spyros P. Gaoutsis collection.

την όπερα «La Wally» του Alfredo Catalani και το 1913, πάλι στην Σκάλα, θα ερμηνεύσει τον *Οθέλλο* του Verdi που θ' αποτελέσει το σημαντικότερο ρόλο της καριέρας του. Επί είκοσι χρόνια θα ερμηνεύσει μεγάλους ρόλους από όπερες των Verdi, Puccini, Giordano, Romani κ.α. στα μεγαλύτερα θέατρα της Ιταλίας, της Γαλλίας και των Η.Π.Α., ενώ την καριέρα του θα κλείσει το 1929 με μία μεγάλη παράσταση στο βασιλικό θέατρο της Πάρμα, ερμηνεύοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο του *Siegfried* στην ομώνυμη όπερα του Richard Wagner. Πέθανε στο Μιλάνο στις 18 Νοεμβρίου 1941.

Ένα από τα παιδιά που είχαν γεννηθεί στην Κέρκυρα (25 Μαρτίου 1901), από τον Lorenzo Camilleri και την κερκυραία Όλγα Τίτα, υπήρξε ο Emilio Camilleri. Με ενέργειες του επισκόπου Pietro Pace επέστρεψε στη Μάλτα και ενεγράφη στο αρχιεπισκοπικό σεμινάριο για να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Ο Emilio Camilleri εξελέγη αργότερα μέλος του Μαλτέζικου Κοινοβουλίου.

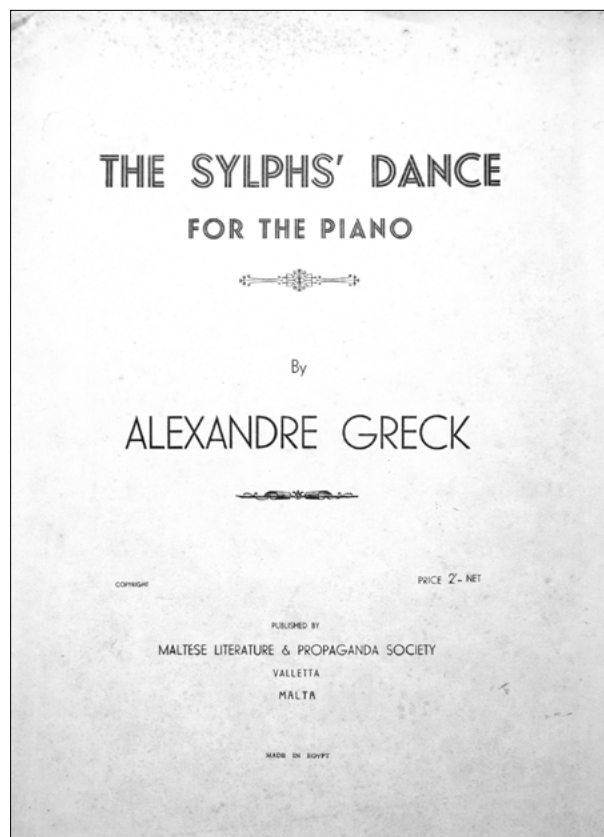
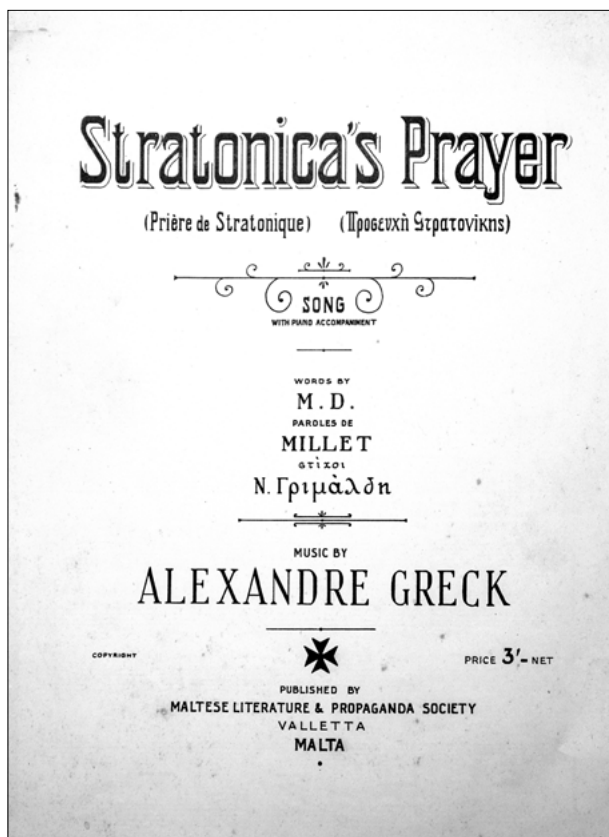
Ο διακεκριμένος κριτικός τέχνης και συγγραφέας

trepreneur of the 19th century. In 1836, he founded a temporary wooden theatre in Zakynthos under the name *Apollo*, where many dramatic performances were held. In 1838, he travelled to Athens and petitioned the Ministry of the Interior for a free plot of land "for the construction of a winter theatre for the capital." The government, finding the terms advantageous, granted him a plot of 3,237 square meters on Herodou Street, now known as Menandrou, by Royal Decree on May 19, 1838. Eventually, due to financial difficulties, this project was abandoned, and Vasilios Sansonis took over the contract.

A prominent figure in the world of musical theatre was Antonio Federico Icilio Calleja, born to Giovanni and Concetta Polito on June 25, 1882, in Corfu. His father, Icilio, had engaged in banking activities in Alexandria, Egypt, and founded a trading house in Corfu, acquiring significant property. Before dedicating himself to the stage, Icilio studied law at the Sorbonne. In 1906, he made his debut in Florence, performing the role of Canio in Ruggero Leoncavallo's opera *Pagliacci*. In 1908, under the guidance of Toscanini, he staged Alfredo Catalani's opera *La Wally* at La Scala in Milan. By 1913, he had performed Verdi's *Othello* at La Scala, a role that would become the most significant of his career. For twenty years, he performed major roles in operas by Verdi, Puccini, Giordano, and Romani in the largest theatres across Italy, France and the USA. His career culminated in 1929 with a major performance at the Royal Theatre of Parma, where he took the leading role of Siegfried in Richard Wagner's opera of the same name. He died in Milan on November 18, 1941.

One of the children born in Corfu on March 25, 1901, to Lorenzo Camilleri and the Corfiot Olga Tita, was Emilio Camilleri. Through the efforts of Bishop Pietro Pace, he returned to Malta and enrolled in the Archdiocesan Seminary to complete his studies. Emilio Camilleri was later elected to the Maltese Parliament.

The distinguished art critic and writer Toni Spiteri was born in Corfu in 1910. In 1947, he turned to art criticism and began writing articles for prominent magazines and newspapers of the time. As a corre-

Παρτιτούρες του Μαλτεζοκερκαραιο συνθέτη Αλέξανδρου Γρεκ. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Musical scores by the Maltese-Corfiot composer Alexandros Grek. Spyros P. Gaoutsis collection.

Μουσικό βιβλίο από τον Μαλτεζοκερκαραιο συνθέτη Μποτετζαγιά. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.
Music book by the Maltese-Corfiot composer Botetzagia. Spyros P. Gaoutsis collection.

Τώνης Σπητέρης (Toni Spiteri) γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1910. Το 1947 θα στραφεί στην τεχνοκριτική και θ' αρχίσει να αρθρογραφεί σε σημαντικά περιοδικά κι εφημερίδες της εποχής. Ανταποκριτής του γαλλικού περιοδικού *Arts* και μόνιμος συνεργάτης των περιοδικών *Revue d'Athènes*, *Messenger d'Athènes*, *Ελευθερία* και *Ζυγός* θα διδάξει παράλληλα στο Πνευματικό Κέντρο «Αθήναιον». Από το 1949 υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Τεχνοκριτικών και Γεν. Γραμματέας της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών της Τέχνης. Πολυγραφότατος, με σημαντικές διακρίσεις και βραβεία σε διεθνείς εκθέσεις, αφιέρωσε όλη του τη ζωή, με σεμνότητα, στους καλλιτέχνες και στους νεότερους δημιουργούς, αναδεικνύοντας παράλληλα σε όλον τον κόσμο την πρωτοπορία της ελληνικής σκέψης και καλλιτεχνίας. Ανοιχτός πάντοτε στις νέες τάσεις, προσιτός και ανοιχτόκαρδος έμεινε στη συνείδηση του κόσμου, τόσο ως ο σημαντικότερος Έλληνας τεχνοκριτικός της εποχής του, όσο κι ένας ακούραστος, απροκατάληπτος και καλόκαρδος άνθρωπος. Ήταν παντρεμένος με τη σπουδαία γλύπτρια Ιωάννα Βεροπούλου και πέθανε στην Αθήνα στις 13 Μαρτίου 1986.

Και μαζί μ' αυτούς, ο γυμναστής του Β' Γυμνασίου Νίκος Καστάνιας που πρωτοστάτησε και προστάτεψε από τα ιταλικά αντίποινα τους μαθητές του, ύστερα από τη μαθητική αντιφασιστική εκδήλωση, το πρωτοκύριακο του Νοεμβρίου 1940, αλλά και ο Βίκτωρας Μικάλεφ που υπηρέτησε στο θρυλικό υποβρύχιο *Παπανικολής* και στο θωρηκτό *Αβέρωφ*.

Ο λογοτέχνης Λουκιανός Ζαμίτ (1931-2024) από το 1953 που εμφανίστηκε στα γράμματα άφησε πίσω του νουβέλες και διηγήματα όπως η «Μιντόρι», όπου διεκτραγωδεί τις εμπειρίες του από την επίσκεψή του στη Χιροσίμα, επτά χρόνια μετά την καταστροφή της, «Η πρώτη μέρα ενός ανθρώπου», «Η μπόρα», οι «Άνθρωποι του χθες», αλλά και μία σειρά ιστορικών πονημάτων από τις εκδόσεις της Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών, της οποίας υπήρξε μέχρι το θάνατό του το αρχαιότερο μέλος.

Από την Κέρκυρα προέρχονταν μέλη της οικογένειας Κάραμποτ που διακρίθηκαν στις γραφικές τέχνες, αλλά και ο συγγραφέας Τώνης Αγίου (1930-2011), ο οποίος άφησε μία σειρά εκλαϊκευμένων ιστορικών σημειωμάτων για το νησί της Κέρκυρας.

spendent for the French magazine *Arts* and a permanent contributor to the magazines *Revue d'Athènes*, *Messenger d'Athènes*, *Eleftheria*, and *Zygos*, he also taught at the Cultural Centre "Athinaion." From 1949, he was a founding member of the Society of Greek Art Critics and served as General Secretary of the International Association of Art Critics. A prolific writer with notable distinctions and awards in international exhibitions, he dedicated his life, with humility, to supporting artists and younger creators while simultaneously promoting the vanguard of Greek thought and art around the world. Always open to new trends and approachable, he remained in the public consciousness as the most important Greek art critic of his time, known for his tireless advocacy and kind-hearted nature. He was married to the renowned sculptor Ioanna Veropoulou and passed away in Athens on March 13, 1986.

Alongside them was Nikos Kastanias, a gym instructor from the 2nd Gymnasium high school, who took the lead and protected his students from Italian reprisals following the student anti-fascist event in the first weekend of November 1940. Also notable was Victor Mikalev, who served on the legendary submarine *Papanikolis* and the battleship *Averoff*.

The writer Lukianos Zamit (1931-2024) left behind novels and short stories such as *Midori* from 1953 when he first appeared in print, in which he recounts his experiences of his visit to Hiroshima seven years after its destruction, *Proti mera enos anthropos*, *Bora*, *Anthropoi tou khthes*, and a series of historical fiction published by the Society of Corfu Studies, of which he was the oldest member until his death.

From Corfu came members of the Carabot family, who distinguished themselves in the graphic arts, as well as the writer Toni Agiou (1930-2011), known for his series of popularized historical notes on the island of Corfu.

The performance of the Maltese Corfiots in sports has been significant, featuring notable figures such as the Tantis brothers, Michalis Psailas, Lukianos Zamit, and the brothers Spyros, Salvos and Nane Agiou. Among them is also Giorgos Psailas, an ultramarathon

Σημαντικές υπήρξαν οι επιδόσεις των μαλτεζοκερκυραίων στον αθλητισμό, μεταξύ αυτών των αδελφών Τάντη, του Μιχάλη Ψάιλα, του Λουκιανού Ζαμίτ και των αδελφών Σπύρου, Σάλβου και Νάνε Αγιούς, του υπερμαραθωνοδρόμου, σήμερα, Γιώργου Ψάιλα, αλλά και του Κωνσταντίνου Μικάλεφ, μία παράδοση που συνεχίζεται με σημαντικές διακρίσεις από νέα παιδιά πέμπτης και έκτης γενεάς με ρίζες από τη Μάλτα.

Τα τελευταία χρόνια ξεχώρισαν προσωπικότητες που διακρίθηκαν στην πολιτική όπως ο πρώην Δήμαρχος Κερκυραίων Σωτήριος Μικάλεφ, ενώ παλαιότερα σημαντική υπήρξε η παρουσία στην τοπική αυτοδιοίκηση του ιατρού Δημητρίου Σουέρεφ ως πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου. Ο Σωτήρης Μπουχάγιαρ αποτελεί για την Κέρκυρα συνώνυμο του σύγχρονου χορού. Πτυχιούχος της Κρατικής Σχολής Ορχηστρικής Τέχνης δημιούργησε το 1981 την σχολή του σύγχρονου χορού και σχολή από μαζορέτες, συμμετέχοντας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό σε δεκάδες παραστάσεις και εμφανίσεις.

Ο *grand maitre* Σπύρος Σκέμπρης αναδείχθηκε σ' έναν από τους κορυφαίους Έλληνες σκακιστές. Ο βραβευμένος φωτογράφος μόδας Κώστας Κουτάγιαρ, οι πανεπιστημιακοί Ιωάννα Γκρεκ και Ιωσήφ Μποτετζάγιας, ο διακεκριμένος χορογράφος Πέτρος Γάλλιας, Πρόεδρος του Σωματείου Ελλήνων Χορογράφων και ιδρυτής του χοροθεάτρου «Ηρος Άγγελος», ο αρχαιολόγος Κώστας Σουέρεφ που παράλληλα με το επιστημονικό του έργο, έχει εκδώσει σειρά ποιητικών συλλογών και μελετών που αφορούν στη θεωρία του κινηματογράφου, καθώς και μεταφράσεις έργων σπουδαίων σύγχρονων λογοτεχνών, οι εικαστικοί Έλενα Σουέρεφ, Άσπα και Γιώργος Μικάλεφ, ο βαρύτονος Σπύρος Σουέρεφ, η πιανίστρια Μαριλένα Ελλούλ, οι εργάτες του θεάτρου Σπύρος και Νότα Δαρμανή, οι αρχιμάγειροι Σπύρος Αγιούς, Παύλος και Σπύρος Σουέρεφ, διευθυντές Τραπεζών και Οργανισμών, παράγοντες του τοπικού προσκοπισμού και ναυτοπροσκοπισμού, όπως ο Σπυρίδων Ουμβέρτος Κουτάγιας, νομικοί, ιατροί και στελέχη του κατασκευαστικού τομέα, άτομα που υπηρέτησαν με συνέπεια και σύνεση στον καλλιτεχνικό, ακαδημαϊκό, πολιτικό και κοινωνικό τομέα, τη χωρδιακή μουσική, τις επιστήμες και στα γράμματα...²⁰

Ούτε η γλώσσα, ούτε οι παραδόσεις, ούτε το ιστο-

runner today and Constantine Micalef, a tradition that continues with remarkable achievements from fifth and sixth-generation children with roots in Malta.

In recent years, distinguished personalities in politics have emerged, such as the former Mayor of Corfu, Sotirios Mikalef. In the past, Dr. Dimitrios Soueref made an important contribution to local government as the president of the Municipal Council. Sotiris Bouchagiari has become synonymous with modern dance in Corfu. A graduate of the State School of Orchestral Art, he founded a contemporary dance school and a cheerleading school in 1981, participating in numerous performances and appearances both in Greece and abroad.

Grandmaster Spyros Schembris has established himself as one of Greece's leading chess players. The award-winning fashion photographer Kostas Koutagiari, as well as academics Ioanna Grek and Iosif Botetzagias, have also made notable contributions. The distinguished choreographer Petros Gallias, President of the Association of Greek Choreographers and founder of the dance theatre *Heros Angelos*, the archaeologist Kostas Soueref—who, in addition to his scientific work, has published a series of poetry collections and studies on film theory, along with translations of works by prominent contemporary writers—the visual artists Elena Soueref, Aspa and George Mikalef, the baritone Spyros Soueref, the pianist Marilena Elloull, and the theatre workers Spyros and Nota Darmani all stand out as well.

Additionally, the chefs Spyros Agiouis, Pavlos and Spyros Soueref, along with directors of banks and organizations, local scouting leaders, and naval scouts such as Spyridon Umvertos Koutagias, lawyers, doctors, and executives in the construction sector, have all served with dedication in the artistic, political, and academic fields, contributing to social endeavours, choral music and the sciences of music and the arts...⁴⁰

In Corfu, the essence of Malta has faded. The language, traditions, and rich history of Malta have not taken root here. Only fragments remain: some religious beliefs, a few folk customs, and distant memories.

ρικό παρελθόν της Μάλτας κατάφερε να επιβιώσει στην Κέρκυρα. Μόνο το δόγμα, κάποια λαϊκά έθιμα και μερικές αναμνήσεις στέκονται ακόμα απέναντι στην παιδεία, την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής και η ίδρυση ενός επιτίμου Προξενείου το 2011 αποσκοπεί στην καταγραφή, προβολή και διατήρηση της ιστορικής μνήμης αυτών των ανθρώπων και στα επιτεύγματά τους.

Είναι οι απόγονοι των ανθρώπων εκείνων, για τους οποίους ο Γάλλος πρόξενος στην Κέρκυρα Ramir Vadala έγραψε πριν από έναν περίπου αιώνα πως «ο μετανάστης από τη Μάλτα δε στηρίζεται ούτε στην Κυβέρνηση, ούτε σε γενναιόδωρους ευεργέτες. Απλός στους τρόπους του κι εργατικός, δεν εμπιστεύεται τίποτα άλλο εκτός από τα χέρια του και με πολύ θάρρος, δυναμισμό και σκληρή δουλειά ακολουθεί οποιοδήποτε δρόμο τον οδηγεί σε φίλους και συγγενείς. Όπου κι αν πάει θα επιτύχει να ζει με αξιοπρέπεια και σύνεση και τις περισσότερες φορές θα καρπωθεί την επιτυχία και την τιμή που έρχονται μαζί μ' αυτά».

These remnants stand in quiet resistance to the dominant culture of the island.

In 2011, an honorary Consulate was established. Its purpose is clear: to record, promote, and preserve the history of the Maltese people. This effort aims to honour their achievements and ensure their legacy is remembered.

The descendants of these Maltese immigrants carry their ancestors' spirit. A century ago, the French consul Ramir Vadala observed their resilience. He noted that Maltese immigrants relied not on government aid or wealthy patrons. Instead, they were simple and hard-working, trusting in their own abilities. With courage and determination, they carved paths to reunite with friends and family. Wherever they settled, they found ways to live with dignity. They embraced hard work, and often this led them to success and honour. Their legacy, though diminished, continues to inspire those who remember their journey.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΕΛΟΥΣ

- ¹ Zammit Themistocles, *Malta, the islands and their history*, The Malta Herald Office, Malta 1926.
- ² Πολέμης Δημήτριος, “Τα ελληνικά έντυπα του εν Μάλτα Τυπογραφείου της Αγγλικανικής Ιεραποστολής”, *Ο Ερανιστής*, έτ. Η', τ. 47, Αθήνα 1970, σ. 153-168.
- ³ *Malta and Mediterranean Gaz Company, Corfu Station. Alcuni cenni sull'illuminazione*, 6 marzo 1865.
- ⁴ Busuttill Salvino, “Malta's economy in the nineteenth century”, *Journal of the Faculty of Arts, Journal of the Faculty of Arts 3*, Malta 1965, σ. 44-65.
- ⁵ Attard Lawrence, *Profiles in Maltese Migration*, P.E.G., Malta 2003.
- ⁶ Willis Dixon C., *The Colonial Administrations of Sir Thomas Maitland*, Longmans, London 1939.
- ⁷ Moutafidou Ariadni, “Giovanni di Niccolò Pappafy: identities and philanthropies of an Ottoman Greek broker in Malta”, *Mediterranean Historical Review*, vol. 28, issue 2, Routledge, Tel Aviv University, Israel 2013, σ. 191-224.
- ⁸ Ενδιαφέρουσα είναι μία παλαιότερη καταγραφή με επώνυμο ενδεικτικό της καταγωγής. Αφορά την κηδεία, στις 5 Ιανουαρίου 1798, του Paulo Maltese d'anni 45 in Com(munione di Santa Madre Chies) a; che fu seppellito in C(ampo) S(ant)o di P(orta) Raimonda. Αρχείο Καθολικής Αρχιεπισκοπής Κερκύρας, τ. 35, Registro De' Defonti dal'anno 1783 sino il 1843, σ. 60v.
- ⁹ Αθανασοπούλου Ιωάννα “Οι ξένοι στην πόλη της Κέρκυρας σύμφωνα με την απογραφή του 1827”, *Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας 4*, Ιόβιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2010, σ. 312-313.
- ¹⁰ Γαούτσης Σπύρος, “Ο καθολικός επίσκοπος Evangelista Boni (1829-1897-), ένας ποιητής στα Επτάνησα του 19ου αιώνα”, *Εκκλησιαστικός Φάρος*, τ.83 (1&2) σειρά 12, Αλεξάνδρεια – Johannesburg 2001, σ. 382 – 428.
- ¹¹ Γαούτσης Σπύρος, “Εισαγωγή στην ιστορία της εκπαίδευσης και των σχολείων της Καθολικής Εκκλησίας στα Ιόνια Νησιά”, *Το Σχολείο στα Ιόνια Νησιά 2021-1864, Εκατόν πενήντα επτά χρόνια ελληνικής εκπαίδευσης*, (επιμ. Πέτρος Δ. Αγγελόπουλος), Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ιονίων Νήσων, Κέρκυρα 2021, σ. 112-133.
- ¹² Cilia Spiridione, *Aiutiamo i poveri vecchi, Corfù*, Tip. S. A. Lanza, 13 giugno 1928.
- ¹³ *Καταστατικόν Σωματείου Καθολικών Ελλήνων Κερκύρας*, Κέρκυρα, τυπ. Ξεν. Βλάχου, 1930.
- ¹⁴ Γαούτσης Σπύρος, “Βίος και πολιτεία του κερκυραίου καθολικού ιερέα Νικολάου Αρλώτη (1942 - 1873). Η ποιμαντική, εκπαιδευτική και αντιστασιακή του δραστηριότητα”. *Σ.Ε.Κ.*, Κέρκυρα 2000.
- ¹⁵ *Statuto della Associazione di mutuo soccorso fra i sudditi inglesi residenti a Corfù denominata "Britannia"*, Corfù, Tip. A. Lanza 1898.
- ¹⁶ Γαούτσης Σπύρος, *Επέτειος 40 χρόνων από την ίδρυση του Συνδέσμου Κερκυραίων Καθολικών Κάρντιφ 2004-1964*, έκδ. Καθολικής Αρχιεπισκοπής Κερκύρας, Κέρκυρα – Κάρντιφ, Ιανουάριος 2005, σ. 1-10.
- ¹⁷ Σγούρος Κώστας, “Τα οικογενειακά ονόματα των Μαλτέζων της Κέρκυρας”, *Κερκυραϊκή Ένωση Αθηνών*, Απρίλιος-Μάιος 1999.
- ¹⁸ Kagouridi Kassiani, “Rome–Malta–Corfu. An overlooked Pietro Paolo Caruana and other paintings at the Seat of the Order of St. Michael and St George in Corfu”, *Treasures of Malta 70 - Christmas 2017*, σ. 45-52.

ENDONOTES

- ²¹ Zammit Themistocles, *Malta, the islands and their history*, The Malta Herald Office, Malta 1926.
- ²² Polemis Dimitrios, “The Greek publications of the Printing Office of the Anglican Mission in Malta”, *Ο Ερανιστής*, ed. Η', Issue 47, Athens 1970, p. 153-168.
- ²³ *Malta and Mediterranean Gaz Company, Corfu Station. Alcuni cenni sull'illuminazione*, 6 marzo 1865.
- ²⁴ Busuttill Salvino, “Malta's economy in the nineteenth century”, *Journal of the Faculty of Arts, Journal of the Faculty of Arts 3*, Malta 1965, p. 44-65.
- ²⁵ Attard Lawrence, *Profiles in Maltese Migration*, P.E.G., Malta 2003.
- ²⁶ Willis Dixon C., *The Colonial Administrations of Sir Thomas Maitland*, Longmans, London 1939.
- ²⁷ Moutafidou Ariadni, “Giovanni di Niccolò Pappafy: identities and philanthropies of an Ottoman Greek broker in Malta”, *Mediterranean Historical Review*, vol. 28, issue 2, Routledge, Tel Aviv University, Israel 2013, pp. 191-224.
- ²⁸ An older record with a surname indicative of origin is interesting. It concerns the funeral of Paulo Maltese d'anni 45 in Com(munione di Santa Madre Chies)a; che fu seppellito in C(ampo) S(ant)o di P(orta) Raimonda. Archive of the Catholic Archdiocese of Corfu, v. 35, Registro De' Defonti dal'anno 1783 sino il 1843, Corfù 5 Gennaio 1798, p. 60v.
- ²⁹ Athanasopoulou Ioanna “Foreigners in the city of Corfu according to the census of 1827”, *Notebooks of Historical Demography 4*, Ionian University – Department of History, Corfu 2010, pp. 312-313.
- ³⁰ Gaoutsis Spyros, “The Catholic Bishop Evangelista Boni (1829-1897), a poet in the Ionian Islands of the 19th century”, *Ecclesiastical Lighthouse*, vol. 83 (1&2) series 12, Alexandria – Johannesburg 2001, pp. 382 – 428.
- ³¹ Gaoutsis Spyros, “Introduction to the history of education and schools of the Catholic Church in the Ionian Islands”, *The School in the Ionian Islands 1864-2021, One hundred and fifty-seven years of Greek education*, (ed. Petros D. Angelopoulos), Regional Directorate of Primary Education of the Ionian Islands, Corfu 2021, pp. 112-133.
- ³² Cilia Spiridione, *Aiutiamo i poveri vecchi, Corfù*, Tip. S. A. Lanza, 13 giugno 1928.
- ³³ *Catholic Greek Association of Corfu: Contitution*, Corfu, typ. Xen. Vlachou, 1930.
- ³⁴ Gaoutsis Spyros, *The life of the Corfiot Catholic priest Nikolaos Arlotis (1873-1942). His pastoral, educational and resistance activities*, S.E.K., Corfu 2000.
- ³⁵ Statuto della Associazione di mutuo soccorso fra i sudditi inglesi resident a Corfù denominata “Britannia”, Corfù, Tip. A. Lanza 1898.
- ³⁶ Gaoutsis Spyros, *40th anniversary of the establishment of the Association of Corfiot Catholics Cardiff 1964-2004*, ed. Catholic Archdiocese of Corfu, Corfu – Cardiff, January 2005, pp. 1-10.
- ³⁷ Sgouros Kostas, “The family names of the Maltese of Corfu”, Corfiot Union of Athens, April-May 1999.
- ³⁸ Kagouridi Kassiani, “Rome–Malta–Corfu. An overlooked Pietro Paolo Caruana and other paintings at the Seat of the Order of St. Michael and St George in Corfu”, *Treasures of Malta 70 - Christmas 2017*, p. 45-52.
- ³⁹ Kardamis Kostas, “Corfiot musicians: Corfu, Malta and music”.

¹⁹ Καρδάμης Κώστας, “Κερκυραίοι μουσικοί: Η Κέρκυρα, η Μάλτα και η μουσική”, Πρόγραμμα συναυλίας στην παρουσίαση του βιβλίου του γράφοντα: *Το Χρονικό των Μαλτέζων Καλογραιών*, Ιόνιος Ακαδημία, Κέρκυρα 19 Μαΐου 2007.

²⁰ Όπως προκύπτει από τους εγγεγραμμένους στους εκλογικούς καταλόγους του 2002 ο αριθμός των Κερκυραίων μαλτέζικης καταγωγής ανέρχονταν σε 1521 άτομα, χωρίς να είναι βέβαιο εάν περιλαμβάνεται σ’ αυτούς και ένας αριθμός μη διαγεγραμμένων αποβιωσάντων, Ζαμίτ Λουκιανός, *Οι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα και στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο. Συνθήκες που τους οδήγησαν σε μετανάστευση*. Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών, β’ έκδ. Κέρκυρα 2018, σ. 117.

Concert programme for the presentation of the author’s book: *The Chronicle of the Maltese Sisters in Corfu*, Ionian Academy, Corfu, 19 May 2007.

⁴⁰ According to the 2002 electoral registers, the number of Corfiots of Maltese origin amounted to 1521 people, it is not certain whether a number of undeclared deceased people are included in them, Zamit Loukianos, *The Maltese in Corfu and the wider Mediterranean area. Conditions that led them to emigration*. Publications of the Society for Corfiot Studies, 2nd ed. Corfu 2018, p. 117.

Το κείμενο βασίστηκε στις εργασίες του συγγραφέα:

Gauci (Gaoutsis) Spiros, “Present situation in Corfu”. *Proceedings and reports of the Convention of Leaders of Maltese abroad and of Maltese origin*, FOMA Convention, Malta 2000.

Γαούτσης Σπύρος, *Το Χρονικό των Μαλτέζων Καλογραιών στην Κέρκυρα*, (translated by Irena Mouzakiti: *The Chronicle of the Maltese Sisters in Corfu*), Κέρκυρα 2007.

Gauci (Gaoutsis) Spiros, “Assimilation through education for the Maltese immigrants in Corfu during the first half of the 20th century”. *Proceedings and reports of the Convention of the Maltese living abroad*, Ministry of Foreign Affairs, Malta 2010.

Γαούτσης Σπύρος, *Περιοδική Έκθεση στο Μουσείο Ασιατικής Τέχνης στην Κέρκυρα: «ΜΑΛΤΑ-ΚΕΡΚΥΡΑ»*, (20 Ιανουαρίου-22 Απριλίου 2012).

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

Αθανασοπούλου Ιωάννα, “Οι ξένοι στην πόλη της Κέρκυρας σύμφωνα με την απογραφή του 1827”. *Τετράδια Ιστορικής Δημογραφίας* 4, Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2010.

Γιάννου Σπυριδούλα, *Εγκληματικότητα, αλητεία και επαιτεία στην Κέρκυρα του 19^{ου} αιώνα*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Ιστορίας, Κέρκυρα 2012.

Δεμπόνος Άγγελος – Διονύσης, *Ξένες παροικίες στην Κεφαλονιά*, Έκδοση της Επιτροπής Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κεφαλληνίας και Ιθάκης, Αργοστόλι 1996.

Ζαμίτ Λουκιανός, *Οι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα και στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο. Συνθήκες που τους οδήγησαν σε μετανάστευση*. Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών, β’ έκδ. Κέρκυρα 2018.

Καμιζούλης Πύργος, *Έλληνες – Μαλτέζοι. Η αμφίδρομη διαδρομή: αποικισμός και ονόματα*. Εκδ. Περίπλους, Αθήνα 2023.

Μοσχονάς Νίκος – Παγκράτης Γεράσιμος (επιμ.), *Πληθυσμιακές μετακινήσεις προς τα Ιόνια Νησιά από τον 13^ο αιώνα έως την Ένωση με την Ελλάδα*. Φιλοσοφική Σχολή Ε.Κ.Π.Α. – Κέντρο Μελετών Ιονίου, (Πρακτικά Συνεδρίου 9-11/10/2019), Αθήνα 2022.

Attard Lawrence, “Il – Maltin ta’ Korfu”, εφημ. *Lil Hutna*, Malta 05/08/1973.

Attard Lawrence, *The Great Exodus: Cyprus, Corfu, Constantinople and Smyrna (1918-1939)*, Publishers Enterprises Group, Malta 1989.

Frendo Henry, *Diaspora, Maltese overseas settlement*. Midsea Books Ltd., Valletta Malta 2020.

Gekas Athanasios, *Xenocracy. State, Class and Colonialism in the Ionian Islands, 1815-1864*, New York - Oxford 2016.

“Help for the aged poor Maltese of Corfu”, εφημ. *The Daily Malta Chronicle*, Malta 24/03/1930.

Plaskasoviti Amalia, “Language and identity in migrant context: Attitudes of the members of the Maltese Community of Corfu towards their ethnic language and heritage”. *The European Mind: Narrative and Identity*, Malta University Press, vol. 2, Malta 2012.

Price Charles, *Malta and the Maltese. A study in Nineteenth Century Migration*, Melbourne 1989.

Vadala Ramir, *Les Maltais hors de Malte, Étude sur l’émigration Maltaise*, Paris 1912.

[...]

Αναζητώ στο σώμα μου

την αναχώρηση

την αποκοπή

τη μέρα που μικρές ομάδες σάλπαραν βορειοανατολικά

στη ρότα του Οδυσσέα

με κομμένες μιλιές

με την ανατριχίλα του αγνώστου

με τους θολούς θρύλους από γενιές

υποχρεωμένοι να τα πνίξουν

κάπου ανάμεσα Αδριατική και Ιόνιο

[...]

(Κ.Σ., *Αρχιπέλαγος της Μάλτας*, Έψιλον / ποίηση 1994)

ΜΑΛΤΕΖΟΙ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ

Δρ Κώστας Σουέρεφ, Ιστορικός και Αρχαιολόγος, Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων

THE MALTESE IN CORFU, AN APPROACH TO THE HISTORY OF DEPARTURES AND ARRIVALS

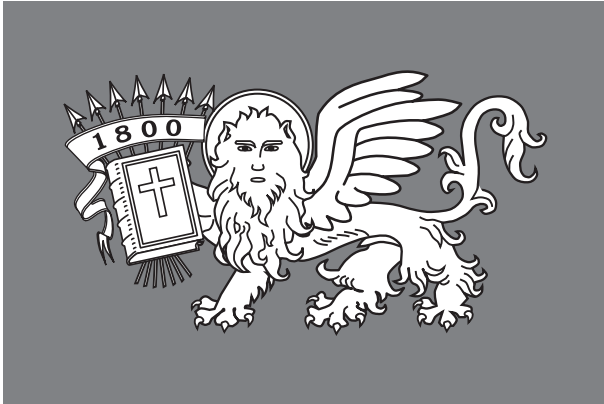
Dr. Kostas Soueref, Historian and Archeologist, Emeritus Ephor of Antiquities

Επτάνησα

Ο εξαναγκασμός σε παραίτηση του Δόγη Ludovico Manin και η διάλυση της υπερπόντιας Γαληνοτάτης Βενετικής Δημοκρατίας από τους Γάλλους υπό τον Ναπολέοντα Βοναπάρτη (Συνθήκη του Κάμπο Φόρμιο 1797), οδήγησε στη διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στα Επτάνησα, στην κατάλυση της εκκλησιαστικής και φεουδαρχικής εξουσίας και τον σχηματισμό διοίκησης από συμβούλια εκπροσώπων περισσότερων κοινωνικών τάξεων. Όμως, η ήττα του Γαλλικού στόλου στον Κόλπο του Αμπουκίρ της Αιγύπτου, από το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό υπό τον Νέλσον (1798), προκάλεσε τη Ρωσία και την Τουρκία να συμπράξουν, με τη σύμφωνη γνώμη των Βρετανών,

The Ionian Islands

The forced abdication of Doge Ludovico Manin and the dissolution of the overseas Republic of Venice by the French under Napoleon Bonaparte (Treaty of Campo Formio 1797) led to the spread of Enlightenment ideas and the French Revolution to the Ionian Islands, the abolition of ecclesiastical and feudal power, and the formation of an administration by councils representing various social classes. However, the defeat of the French fleet at Aboukir Bay in Egypt by the British Royal Navy under Nelson (1798) caused Russia and Turkey to join forces, with the consent of the British, to prevent Napoleonic expansionism to the east and occupy French bases and possessions, such as the Ionian Islands (1799).

Εικ. 1. Η σημαία της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807).
Fig. 1. The flag of the Septinsular Republic (1800-1807).

εμποδίζοντας τον ναπολεόντειο επεκτατισμό ανατολικά και καταλαμβάνοντας τις γαλλικές βάσεις και κτήσεις, όπως τα Επτάνησα (1799).

Οι προσπάθειες για αυτονομία των Επτανήσιων, στη συγκυρία αυτή, ανάμεσα στους οποίους διακρίθηκε ο εκ των ευγενών πατέρας του Ιωάννη Καποδίστρια, Αντώνιος Μαρία (1741-1821), οδήγησαν στη Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, στο «Βυζαντινό Σύνταγμα» και στην ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας (21 Μαρτίου 1800), με την έγκριση και την εγγύηση του τσάρου και του σουλτάνου. Η Επτανήσος Πολιτεία υπήρξε το πρώτο ελεύθερο κράτος στην Ελλάδα, μετά από τριακόσια πενήντα χρόνια από την κατάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας (Εικ. 1). Στα χρόνια εκείνα (1802) αναφέρεται η ασαφής πληροφορία για παρουσία ενός Μαλτέζου εμπόρου στην Κέρκυρα.

Η Συνθήκη του Τιλσίτ (1807) επέτρεψε την κηδεμονία στα Επτάνησα των Γάλλων του Ναπολέοντα, αυτοκρατορικών αυτή τη φορά, ενώ συνέχισε η ισχύς του Συντάγματος της Πολιτείας. Αντίθετα, οι Βρετανοί κατακτούσαν σταδιακά, μεταξύ 1809 και 1814, τα Κύθηρα, τη Ζάκυνθο, τα υπόλοιπα νησιά και την Κέρκυρα (1814). Η Συνθήκη των Παρισίων (1814) συνομολογήθηκε για την ισορροπία των μεγάλων Δυνάμεων, που είχαν αναστατωθεί από τους πολέμους του Πρώτου (1792-1797) και Δευτέρου Συνασπισμού (1798-1802) και από τους Ναπολεόντιους Πολέμους (1803-1814).

In this pivotal era, marked by fervent aspirations for the autonomy of the Ionian Islands, the illustrious figure of Antonios Maria Kapodistrias, the esteemed father of Ioannis Kapodistrias, emerged as a beacon of distinction. His endeavours culminated in the Treaty of Constantinople, often referred to as the "Byzantine Constitution," which heralded the formation of the Ionian State on the 21st of March in the year 1800, sanctioned and fortified by the benevolent oversight of both the Tsar and the Sultan. Thus, the Ionian Republic arose as the first sovereign state in Greece, a remarkable revival following three and a half centuries since the fall of the Byzantine Empire (Fig. 1). In the midst of this transformative period, the year 1802 bore witness to vague reports concerning the presence of a Maltese merchant in the storied city of Corfu.

The Treaty of Tilsit, 1807, bestowed upon the French emperors, under the reign of Napoleon, the guardianship of the Ionian Islands, all the while allowing the existing State Constitution to endure. In stark contrast, the British forces embarked upon a gradual conquest, spanning from 1809 to 1814, claiming the islands of Kythira and Zakynthos, alongside their brethren, culminating in the capture of Corfu in 1814. This tumultuous era was ultimately addressed by the Treaty of Paris in 1814, a pivotal accord crafted to restore equilibrium among the great powers—an equilibrium that had been so profoundly disturbed by the ravages of the First Coalition (1792-1797), the Second Coalition (1798-1802), and the Napoleonic Wars (1803-1814).

After the defeat of Napoleon and France at Waterloo (1815), the most important Congress of Vienna (1814-1815) for Europe, at which Ioannis Kapodistrias was a key contributor as a representative of Russia, favoured the establishment of the United States of the Ionian Islands (or the Ionian State), under the protection of Great Britain (1814-1864). This new political situation further consolidated the power of the United Kingdom in the Mediterranean Sea, controlling the Ionian Sea in a decisive geographical and military position, south-west of the Balkans, which were possessions of the Ottoman Empire (Fig. 2).

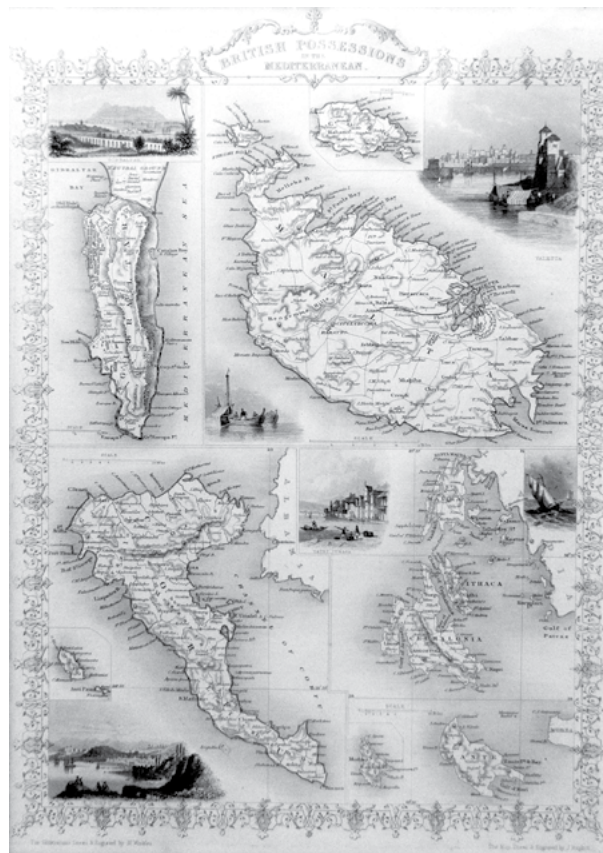
Μετά την ήττα του Ναπολέοντα και της Γαλλίας στο Βατερλό (1815), το, σημαντικότερο για την Ευρώπη, Συνέδριο της Βιέννης (1814-1815), στο οποίο κύριος συντελεστής υπήρξε ο Ιωάννης Καποδίστριας, ως αντιπρόσωπος της Ρωσίας, ευνόησε την ίδρυση του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων (ή Ηνωμένοι Πολιτεία των Ιονίων Νήσων, United States of the Ionian Islands ή Ιόνιος Πολιτεία), με την προστασία της Μεγάλης Βρετανίας (1814-1864). Η νέα πολιτική κατάσταση εδραίωσε περαιτέρω την ισχύ του Ηνωμένου Βασιλείου στη Μεσόγειο Θάλασσα, ελέγχοντας το Ιόνιο Πέλαγος, σε καθοριστική γεωγραφική και στρατιωτική θέση, νοτιο-δυτικά των Βαλκανίων, κτήσεων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Εικ. 2).

Μάλτα (ιστορική ανασκόπηση)

Το πυκνοκατοικημένο νησιωτικό σύμπλεγμα της Μάλτας, η μικρότερη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (542.051 κάτοικοι το 2022 και έκταση 316 τ.χ.), βρίσκεται καταμεσής της Μεσογείου, νότια της Σικελίας, βόρεια της Λιβύης και ανατολικά της Τυνησίας. Το Αρχιπέλαγος των επτά νησιών, τρία εκ των οποίων κατοικούνται, η Μάλτα, το Γκότζο και το Κομίνο, με προφυλαγμένα από τον άνεμο αγκυροβόλια, κατακτήθηκε επανειλημμένα, πράγμα το οποίο άφησε στους κατοίκους πολιτισμικά στοιχεία, όπως τα κατάλοιπα στη γλώσσα και τα ήθη. Χαμηλοί λόφοι με χαρακτηριστικούς «χρυσούς» ασβεστόλιθους, πεζούλες με χωράφια κλιμακωτά και περιορισμένοι υδάτινοι πόροι, περιβάλλονται από ευλίμενες ακτές.

Αρχαιολογικά στοιχεία από την 6η χιλιετία και εξής συνδέουν τη Μάλτα με τη «Νεολιθική επανάσταση», την εγκατάσταση μόνιμων κατοίκων, τις εξημερώσεις φυτών και ζώων. Οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι συνδέθηκαν με τις γνωστές μαλτεζόπετρες, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν στις μεγαλιθικές κατασκευές της 4ης και 3ης χιλιετίας π.Χ., γνωστές ως Μεγαλιθικοί Ναοί της Μάλτας (επτά μεγαλιθικά σύνολα στη Μάλτα και το Γκότζο συγκαταλέγονται στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO).

Η Μάλτα ταυτίστηκε με τη μυθική Ωγγυγία, το ομη-

Εικ. 2. John Tallis, Βρετανικές κτήσεις στη Μεσόγειο, Λονδίνο 1851. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Fig. 2. John Tallis, British Possessions in the Mediterranean, London 1851. Spyros P. Gaoutsis' collection.

Malta (Historical Review)

The densely populated island group of Malta, the smallest country in the European Union (with 542,051 inhabitants in 2022 and an area of 316 square kilometres), is located in the middle of the Mediterranean, south of Sicily, north of Libya and east of Tunisia. This archipelago of seven islands, three of which are inhabited—Malta, Gozo, and Comino—features sheltered anchorages from the wind and has been repeatedly conquered, leaving the inhabitants with cultural elements reflected in their language and customs. Low hills composed of

Εικ. 3. Μντίνα, αεροφωτογραφία.

Fig. 3. Mdina, aerial view.

ρικό νησί της Καλυψώς, ενώ παραδίδεται ότι οι Έλληνες τη γνώριζαν ως Μελίτη, κατά τον Ηρόδοτο Μύλιτα, και οι Φοίνικες την ονόμαζαν Μάλεθ (= ασφαλές καταφύγιο), στην οποία ίδρυσαν εγκαταστάσεις για τις ναυτικές δραστηριότητές τους και αποικία με εμπορικό λιμάνι στη θέση της κατοπινής Μντίνα και στο Γκότζο (8ος αιώνας π.Χ.). Καρχηδόνιοι (αρχές 5ου αιώνα π.Χ.) εξουσίαζαν τη Μάλτα για δύο αιώνες, καθιστώντας την κόμβο εμπορίου μεταξύ Αφρικής και Σικελίας.

Η κατάληψή της Μάλτας από τους Ρωμαίους της *Res publica Romana* (218 π.Χ.), και του *Imperium Romanum* (μετά το 31 π.Χ.) καθόρισε τις ζωές των Μαλτέζων για τους επόμενους αιώνες, αφού είχαν το προνόμιο της «ισοπολιτείας», σχετικής αυτονομίας στο πλαίσιο της αυτοκρατορίας. Λέγεται ότι ο Απόστολος Παύλος βρέθηκε ναυαγός στα παράλια της Μάλτας, σηματοδοτώντας την έλευση και διάδοση του Χριστιανισμού στους γηγενείς.

Η κατάρρευση του δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (476 μ.Χ.), σε συνδυασμό με τις καταστροφές των Βανδάλων και των Οστρογότθων,

characteristic "golden" limestone, terraces with cultivated fields, and limited water resources surround fertile coasts. Archaeological evidence dating from the 6th millennium onwards connects Malta with the "Neolithic Revolution," characterized by the settlement of permanent residents and the domestication of plants and animals. Farmers and herders were associated with the well-known Maltese stones, which were utilized in the megalithic constructions of the 4th and 3rd millennia BC, known as the Megalithic Temples of Malta (seven megalithic complexes in Malta and Gozo are among the UNESCO World Heritage Sites).

Malta was identified with the mythical Ogygia, the Homeric island of Calypso, while it is said that the Greeks referred to it as Meliti, according to Herodotus, or Mylita, and the Phoenicians called it Maleth (meaning "safe haven"), where they established facilities for their naval activities and a colony with a commercial port on the site of present-day Mdina and Gozo (8th century BC). The Carthaginians (in the early 5th cen-

Εικ. 4. Πολιτικό έμβλημα της Μάλτας.

Fig. 4. Civil Ensign of Malta.

εξαθλίωσε τον μαλτέζικο πληθυσμό. Ο Ιουστινιανός Α' επεξέτεινε την εξουσία του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας των Ρωμαίων προς τη Βόρεια Αφρική, την Ιταλία και την Ισπανία, συμπεριλαμβάνοντας και τη Μάλτα (553-554), η οποία αναδείχτηκε εκ νέου σε στρατηγικό κείμενο σημείο για τη ναυσιπλοΐα και το εμπόριο.

Η εξάπλωση των Αράβων στη Μεσόγειο και ειδικότερα της δυναστείας των Αγλαβιδών εμίρηδων περιέλαβε εισβολές και την κατάκτηση της Σικελίας και της Μάλτας (870), με συνέπεια την απομάκρυνση των Βυζαντινών και την αραίωση των κατοίκων, ενώ ιδρύθηκαν οι πόλεις Μντίνα και Ραμπάτ. Σαρακηνοί, Αγαρηνοί, Βερβερίνοι, Ισμαηλίτες, άφησαν τη σφραγίδα των βαναυσοτήτων, των λαφυραγωγήσεων και των καταστροφών στις χώρες της Μεσογείου, δίχως να εξαιρέσουν τη Μάλτα, χρήσιμο σταθμό και ορμητήριό τους. Τα νησιά του Αρχιπελάγους δέχτηκαν κατά τον 11ο αιώνα νέους Άραβες κατακτητές και ενίσχυση του πληθυσμού.

Η κατάληψη της πρωτεύουσας Μντίνα (Εικ. 3) από τον αδελφό του Ροβέρτου Γυισκάρδου, τον Ρογήρο Α' ή Ρογήρο Μπόσο, πρώτο κόμη της Σικελίας από τον οίκο των Νορμανδών Οτβίλ (1091), σήμανε την αποκατάσταση του Χριστιανισμού στα νησιά της Μάλτας, την ένταξη στο Βασίλειο της Σικελίας και τη φεουδαρχική διακυβέρνηση από διάφορους τοπάρχες Ανδηγαυούς, Σουηβούς, Αραγωνέζους, Καστιλιάνους. Τα κατακτητικά ίχνη και οι τραυματικές επιδρομές ενσωμάτωσαν τους Μαλτέζους

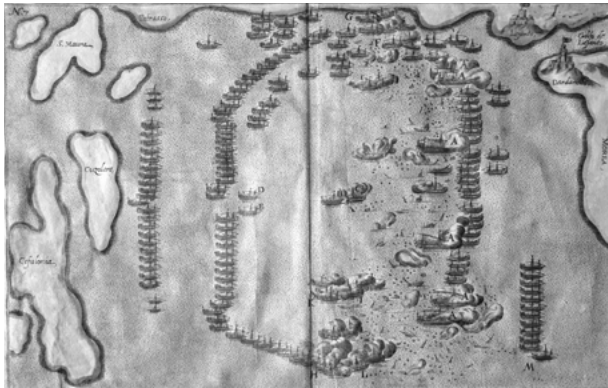
Εικ. 5. Η σημαία της Μάλτας.

Fig. 5. The flag of Malta.

του BC) ruled Malta for two centuries, transforming it into a hub of trade between Africa and Sicily.

The occupation of Malta by the Romans of the Res Publica Romana (218 BC) and the Imperium Romanum (after 31 BC) profoundly influenced the lives of the Maltese for the following centuries, as they enjoyed the privilege of "egalitarianism" and relative autonomy within the empire. It is said that the Apostle Paul was shipwrecked on the coast of Malta, marking the advent and spread of Christianity among the native population. The collapse of the western part of the Roman Empire (476 AD), coupled with the destruction wrought by the Vandals and the Ostrogoths, impoverished the Maltese population.

Justinian I extended the power of the eastern part of the Roman Empire to North Africa, Italy, and Spain, including Malta (553-554), which once again emerged as a strategic pivot for navigation and trade. The spread of the Arabs in the Mediterranean, particularly the dynasty of the Aghlabid emirs, included the invasion and conquest of Sicily and Malta (870), resulting in the removal of the Byzantines and a thinning of the population, while the cities of Mдина (Fig. 3) and Rabat were founded. The Saracens, Hagarenes, Berbers, and Ismailis inflicted cruelty, looting, and destruction in Mediterranean countries, including Malta, which served as a useful station and base for them. In the 11th century,

Εικ. 6. Johann Christoph Wagner, Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου, Άουγκσμπουργκ 1684. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Fig. 6. The naval Battle of Lepanto. Johann Christoph Wagner, «Delineation Provinciarum Pannoniae et Imperii Turcici in Oriente Eine Grundrichtige Beschreibund deb ganzen Aufgangs Gedruckt bei Jacob Koppmayer», Augsburg, 1684. Spyros P. Gaoutsis' Collection.

στις ιστορικές αναταράξεις εκείνων των αιώνων στην κεντρική και δυτική ενότητα της Μεσογείου μέχρι τις αρχές του 16ου αιώνα. Θρυλείται ότι το κόκκινο και το λευκό χρώμα της μαλτέζικης σημαίας προέκυψε από το έμβλημα του Ρογήρου Α΄, ενώ ο καθιερωμένος «σταυρός της Μάλτας» προήλθε από το σύμβολο των Ιωαννιτών Ιπποτών (Εικ. 4-5).

Το Τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη του Ιεροσολυμίτη (Ordo Fratrum Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani) ιδρύθηκε από Φράγκους αριστοκράτες για να περιθάλπει τα θύματα της Πρώτης Σταυροφορίας (1096-1099), στην υποστηρικτική στους Βυζαντινούς εκστρατεία κατά των Σελτζούκων στη Μικρά Ασία και την Ιερουσαλήμ. Το Τάγμα μετεξελίχθηκε σε στρατιωτική ναυτική δύναμη κατά των Σαρακηνών και των Οθωμανών, εγκαταστάθηκε στη Ρόδο (1309-1523) και, μετά την εκδίωξή του, στη Μάλτα (1530), η οποία εκχωρήθηκε από τον Κάρολο Ε΄ της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με εξάρτηση από τη Σικελία.

Οι Ιππότες του Τάγματος, μαζί με τους Μαλτέζους, αντιστάθηκαν νικηφόρα στην πολιορκία των Οθωμανών (1565), η οποία αναπαρίσταται σε δεκατρείς τοιχογραφίες του Matteo Peres de Alessio ή da Lecce στην αίθουσα του

the islands of the archipelago experienced new Arab conquerors and a strengthening of the population.

The occupation of the capital, Mdina, by Robert Guiscard's brother, Roger I (also known as Roger Bosso), the first Count of Sicily from the Norman house of Hauteville (1091), marked the restoration of Christianity in the Maltese islands, their accession to the Kingdom of Sicily, and feudal rule by various Angevin, Swabian, Aragonese and Castilian rulers. The traces of conquest and traumatic raids incorporated the Maltese into the historical turmoil of those centuries within the central and western Mediterranean until the beginning of the 16th century. Legend has it that the red and white colours of the Maltese flag originated from the emblem of Roger I, while the established "Maltese cross" derived from the symbol of the Knights Hospitaller (Fig. 4-5).

The Order of the Knights of St. John of Jerusalem (Ordo Fratrum Hospitalis Sancti Johannis Hierosolymitani) was founded by Frankish aristocrats to care for the victims of the First Crusade (1096-1099), during the campaign supporting the Byzantines against the Seljuks in Asia Minor and Jerusalem. The Order evolved into a military naval force against the Saracens and the Ottomans, settling in Rhodes (1309-1523) and, after their expulsion, moving to Malta (1530), which was ceded by Charles V of the Holy Roman Empire and was dependent on Sicily.

The Knights of the Order, together with the Maltese, successfully resisted the siege of the Ottomans (1565), an event depicted in thirteen frescoes by Matteo Peres de Alessio or da Lecce in the throne room dedicated to Saint Michael and Saint George of the Grand Master's Palace in Malta. Grand Master Jean Parisot de La Valette founded the capital city of Valletta (Humilissima Civitas Valettae).

Additionally, the Hospitallers participated during the Venetian-Turkish War in the alliance of fleets (Lega Santa) comprising Spain, Venice, Genoa, Savoy, Urbino, Tuscany and Rome against the fleet of the Ottoman Empire in the historic Battle of Lepanto (October 7, 1571) (Fig. 6). Wounded soldiers from the battle,

θρόνου, αφιερωμένη στον Άγιο Μιχαήλ και Άγιο Γεώργιο του ανακτόρου του Μεγάλου Μαγίστρου στη Μάλτα. Ο Μέγας Μαγίστρος Jean Parisot de La Valette ίδρυσε την πρωτεύουσα Βαλέτα (*Humilissima Civitas Valettae*).

Επίσης, οι Ιωαννίτες, συμμετείχαν, κατά τη διάρκεια του Βενετο-τουρκικού Πολέμου, στη συμμαχία των στόλων (*Lega Santa*) της Ισπανίας, της Βενετίας, της Γένοβας, της Σαβοΐας, του Ουρμπίνο, της Τοσκάνης και της Ρώμης κατά του στόλου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην ιστορική Ναυμαχία της Ναυπάκτου (7 Οκτωβρίου 1571) (Εικ. 6). Τραυματίες της Ναυμαχίας, όπως ο Θερβάντες (*Miguel de Cervantes Saavedra*), έφθασαν στην Κέρκυρα για να επουλώσουν τις πληγές τους στο νοσοκομείο του μοναστηριού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (*Annunziata*), των Αυγουστίνων μοναχών, ενώ λείψανα των θυμάτων φυλάχτηκαν στον ναό. Εικάζεται βάσιμα ότι ανάμεσα στους τραυματίες και τους νεκρούς, που μεταφέρθηκαν στην Κέρκυρα, συγκαταλέγονταν και Μαλτέζοι.

Η παρουσία για δεκαπέντε μήνες του διάσημου ζωγράφου, διαμορφωτή του μπαρόκ, Καραβάτζιο (*Michelangelo Merisi da Caravaggio*), ο οποίος, μετά από εμπλοκή του σε φονικό, κατέφυγε από τη Ρώμη στη Μάλτα (1607-1608), υπήρξε καρποφόρα για την ιστορία της Τέχνης. Τα έργα που πραγματοποίησε στη Μάλτα, «Ο Άγιος Ιερώνυμος» και «Ο αποκεφαλισμός του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή» (ενυπόγραφο) στον Συν-Καθεδρικό Ναό του Αγίου Ιωάννη στη Βαλέτα, η προσωπογραφία του Μεγάλου Μαγίστρου Alof de Wignacourt (σήμερα στο Μουσείο του Λούβρου), ο «Ερωτιδέας που κοιμάται» και «Προσωπογραφία Ιππότη της Μάλτας - Fra' Antonio Martelli» (Εικ. 7) (σήμερα αμφότερα στο Palazzo Pitti της Φλωρεντίας), συνιστούν υποδείγματα ρεαλιστικού και δραματικού ύφους, με τη χρήση ζωντανών μοντέλων, έντονης φωτοσκίασης και σκοτεινού βάθους. Ο Καραβάτζιο εκδιώχθηκε από τους Ιππότες ως " διεφθαρμένος και ρυπαρός" (*putridum et foetidum*), αν και οι πίνακές του, μαζί με εκείνους του Mattia Preti (1613-1699) και Antoine Favray (1706-1798) εμπλουτίζουν την πολιτιστική κληρονομιά της Μάλτας.

Η διοίκηση του Τάγματος, στη διάρκεια του 17ου αιώνα, εκτέλεσε έργα υποδομής, όπως το Υδραγωγείο

Εικ. 7. Καραβάτζιο, Προσωπογραφία Ιππότη της Μάλτας - Fra' Antonio Martelli, 1610, Palazzo Pitti, Φλωρεντία.

Fig. 7. Caravaggio, Portrait of a Knight of Malta - Fra' Antonio Martelli, 1610, Palazzo Pitti, Florence.

including Miguel de Cervantes Saavedra, arrived in Corfu to recover from their injuries in the hospital of the Annunziata monastery of the Augustinian monks, while relics of the fallen were kept in the church. It is believed that among the injured and the dead transported to Corfu were also Maltese.

The fifteen-month presence of the famous painter and shaper of the Baroque, Caravaggio (*Michelangelo Merisi da Caravaggio*), who fled from Rome to Malta (1607-1608) after being involved in a murder, was significant for the history of art. His works in Malta, including *Saint Jerome* and *The Beheading of Saint John the Baptist* (signed), located at the Co-Cathedral of Saint John in Valletta, the portrait of Grand Master Alof de Wignacourt (now at the Louvre), as well as *Sleeping Eros* and *Portrait of a Knight of Malta—Fra' Antonio Martelli* (Fig. 7) (both now at the Palazzo Pitti

του Wignacourt για την υδροδότηση της Βαλέτας (1610-1615) και οχυρώσεις. Εξάλλου, η Μάλτα των Ιωαννιτών υπήρξε η μικρότερη χώρα που έγινε κάτοχος, για ένα διάστημα, τεσσάρων νησιών της Καραϊβικής (1651).

Η εισβολή των Γάλλων της Πρώτης Δημοκρατίας μετά την Επανάσταση στη Μάλτα (1798) διέκοψαν την κυριαρχία, μετά από 268 χρόνια, των Ιπποτών, οι οποίοι παραδόθηκαν στον Ναπολέοντα. Οι Γάλλοι άφησαν αρνητική φήμη στους Μαλτέζους, επειδή λαφυραγόνησαν ναούς και κατοικίες ευγενών. Η κατοχή έληξε δύο χρόνια μετά, ενώ ορισμένοι Μαλτέζοι είχαν ακολουθήσει τον Βοναπάρτη στην Αίγυπτο, και μετά τη διάλυση της λεγεώνας τους έγιναν μετανάστες, πειρατές και τυχοδιώκτες στα αφρικανικά και οθωμανικά παράλια. Άλλοι, με την υποστήριξη Βρετανών, Ναπολιτάνων και Πορτογάλων υποχρέωσαν τους Γάλλους να παραδώσουν την εξουσία του Αρχιπελάγους στους Βρετανούς (1800).

Οι κάτοικοι της ενδοχώρας της Μάλτας και του Γκότζο, μεταξύ 17ου και 19ου αιώνα, στο πλαίσιο των παραδοσιακών *Universitas* (μορφή παραχώρησης γης σε χωρικούς), είχαν λοφώδεις εκτάσεις με διάσπαρτα ελαιόδεντρα, στενά χωράφια, επί το πλείστον τεχνητά, τρίβοντας βράχους και φτιάχνοντας «πεζούλες», αναβαθμούς με ξερολιθιές για ανάχωμα. Καλλιεργούσαν με δυσκολία βαμβάκια, ιδίως για βαμβακόσπορο, λίγα όσπρια, σιτάρι και κριθάρι, τα οποία χρησιμοποιούσαν για τη διατροφή τους ανάμεικτα (*mischiato*, η τροφή των φτωχών), ενώ από τα περιορισμένα αμπέλια έπαιρναν το σταφύλι μόνον, δίχως να παράγουν κρασί. Επίσης, στα βοσκοτόπια εξέτρεφαν γίδες και πρόβατα, κυρίως για γάλα και γαλακτοκομικά.

Η Μάλτα αναδείχτηκε γρήγορα (1802) σε πρωτεύοντα θαλάσσιο κόμβο της Μεσογείου. Λειτουργήσε για τους Βρετανούς ως κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου. Ο ναύαρχος του Βασιλικού Βρετανικού Ναυτικού, Νέλσον (Horatio Nelson, 1758-1805), αντίπαλο δέος του Ναπολέοντα, γνωστός ως «θεός του πολέμου» και «θρύλος των θαλασσών», συνέβαλε στη βρετανική θαλασσοκρατία. Ο Νέλσον θεωρούσε τη Μάλτα ως το σημαντικότερο «πρόχωμα» προς την Ινδία (1803), αναγκαίο κρίκο μεταξύ Ανατολής και Ευρώπης.

Εξάλλου, η Μάλτα αναβαθμίστηκε ως λιμάνι και

in Florence), exemplify a realistic and dramatic style, utilizing live models, intense shading, and deep contrasts. Caravaggio was expelled by the Knights as *putridum et foetidum* (corrupt and dirty); however, his paintings, along with those of Mattia Preti (1613-1699) and Antoine Favray (1706-1798), enrich Malta's cultural heritage.

During the 17th century, the administration of the Order executed infrastructure projects, such as the Wignacourt Aqueduct for the water supply of Valletta (1610-1615) and various fortifications. Of note is that Malta under the Hospitallers was the smallest country that temporarily owned four Caribbean islands (1651).

The invasion of the French from the First Republic after the Revolution in Malta (1798) interrupted the 268-year rule of the Knights, who surrendered to Napoleon. The French left a negative reputation among the Maltese due to their plundering of temples and noble residences. The occupation ended two years later, during which some Maltese followed Bonaparte to Egypt, and, after the dissolution of their legion, became immigrants, pirates, and adventurers along the African and Ottoman coasts. Others, with the support of the British, Neapolitans and Portuguese, forced the French to surrender control of the Archipelago to the British (1800).

Between the 17th and 19th centuries, the inland inhabitants of Malta and Gozo, under the traditional *Universitas* (a form of land concession to villagers), cultivated hilly areas with scattered olive trees and narrow fields, mostly artificial, by breaking up rocks and creating "terraces" with dry stone walls for embankment. They cultivated cotton, particularly for its seeds, as well as a few legumes, wheat, and barley, which formed part of their mixed diet (known as *mischiato*, the food of the poor). From their limited vineyards, they produced grapes but did not make wine. Goats and sheep were kept in the pastures primarily for milk and dairy products.

Malta quickly emerged in 1802 as the Mediterranean's primary maritime hub, operating for the British as a transit trade centre. The Admiral of the Royal British Navy, Horatio Nelson (1758-1805), Napoleon's rival,

Εικ. 8. Ιταλική Σχολή 19ου αιώνα, Η Βαλέτα, Ιδιωτική Συλλογή.

Fig. 8. Italian School 19th century, La Valletta, Private Collection.

εμπορικό κέντρο, αφότου ο Ναπολέων έκλεισε ορισμένα ευρωπαϊκά λιμάνια (1806), αλλά και, με τις αμυντικές δαπάνες των Βρετανών, ως ναυτική βάση του στόλου τους. Έχει καταγραφεί ότι μέσω Μάλτας εφοδιαζόντουσαν ιταλικά λιμάνια και ευρωπαϊκοί προορισμοί με λαθραία βρετανικά εμπορεύματα υπό ξένη σημαία, όπως συνέβαινε μετά το 1815 και μέσω των Ιονίων Νήσων.

Οι επιχειρήσεις εισαγωγών και εξαγωγών με επίκεντρο τη Μάλτα κατέστησαν την πρωτεύουσα Βαλέτα (Εικ. 8) πόλη όπου «συνωστίζονταν άνθρωποι και εμπορεύματα», οι κοσμοπολίτες και οι διασκεδάσεις δεν είχαν τέλος. Η εισαγωγή χρήματος και αγαθών από διάφορες χώρες οδήγησαν στην ίδρυση Τράπεζας, ενώ παρατηρήθηκε δημογραφική αύξηση στα νησιά του Αρχιπελάγους, συνδεδεμένη με την ευημερία. Η βρετανική Προστασία μετέτρεψε τη Μάλτα σε αποικία (1813), επιβεβαιώνοντας την καθοριστική γεωγραφική της θέση στις ρότες της

known as the God of War and the Legend of the Seas, contributed to British naval dominance. Nelson regarded Malta as the most important “bulwark” toward India (1803), a necessary link between the East and Europe.

Malta was upgraded as a port and commercial centre after Napoleon closed several European ports in 1806, and with increased British defence spending became a naval base for their fleet. It is recorded that through Malta, Italian ports and other European destinations were supplied with smuggled British goods under foreign flags, as was also the case after 1815 via the Ionian Islands.

Import and export operations centred in Malta transformed the capital city of Valletta (Fig. 8) into a bustling hub where people and goods were plentiful, and cosmopolitan amusements were abundant. The influx of money and goods from various countries led

Εικ. 9. Πάυλος Προσαλέντης, Προτομή του Sir Thomas Maitland, 1821-1822, ορείχαλκος, ευγενική παραχώρηση, Ανάκτορο Αρχαγγέλου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου, Κέρκυρα.

Fig. 9. Pavlos Prosalentis, Bust of Sir Thomas Maitland, 1821-1822, bronze, Courtesy of the Palace of St. Micael and St. George, Corfu.

Μεσογείου, για τα συμφέροντα του Ηνωμένου Βασιλείου, καθεστώς που διήρκεσε μέχρι το 1964.

Η επιδημία της πανώλης του 1813 μετέτρεψε το Αρχιπέλαγος της Μάλτας από «μεγάλη αγορά της Ευρώπης» και διαμετακομιστικό παράδεισο σε έρημο τόπο συμφοράς και θλίψης. Καταγράφηκαν τουλάχιστον 4572 θύματα από τη Μάλτα και 96 από το Γκότσο. Οι λιμενικές εγκαταστάσεις υπολειπόμενες, οι εμπορικές επιχειρήσεις μείωσαν δραστικά τον κύκλο εργασιών τους, οι τιμές του βαμβακιού και των αγροτικών προϊόντων κατέρρευσαν, ακόμη και τα δικαστήρια και τα σχολεία δεν λειτουργούσαν, η ανέχεια οδήγησε σε πτώση του βιοτικού επιπέδου. Πλοία που προέρχονταν από τη Μάλτα υποχρεωνόντουσαν σε καραντίνα έως το 1826.

to the establishment of a bank, while a demographic increase in the islands of the archipelago was linked to this prosperity. British protection turned Malta into a colony in 1813, confirming its strategic geographical position in the Mediterranean for the interests of the United Kingdom, a regime that lasted until 1964.

However, the plague epidemic of 1813 transformed the Maltese archipelago from a "great market of Europe" and a transit paradise into a desolate place of calamity and sorrow. At least 4,572 victims from Malta and 96 from Gozo were recorded. Port facilities underperformed, commercial enterprises drastically reduced their turnover, and the prices of cotton and agricultural products collapsed. Even the courts and schools ceased to function, leading to a decline in living standards. Ships from Malta were quarantined until 1826.

Maltese and Gozitans, along with southern Italians and Sicilians—including craftsmen, farmers, and political exiles—sought refuge in other parts of the Mediterranean, such as Tunis, Tripoli, Alexandria, and Corfu. They participated in the phenomenon of economic migration which marked the 19th century. The exodus of the inhabitants of the Maltese archipelago to other destinations for survival was encouraged by the British, who anticipated benefits to their possessions in the wider region. The appointment of Thomas Maitland (1760-1824) (Fig. 9) as Governor of Malta in 1813, during the chaotic situation of the starving Maltese, shaped new perspectives. Maitland sought to replace the image of the Grand Masters, who had previously ruled with despotism, by now increasingly utilizing locals in administrative roles, imposing English and Maltese instead of Italian, and intervening in the courts. The Maltese hoped to strengthen their economy, despite restrictions on freedoms and concessions to the Church.

The defeat of Napoleon and the dissolution of the French army in Russia, the Grand Duchy of Warsaw, and Germany at the Battle of Leipzig, part of the Battle of the Sixth Coalition (comprising Prussia, Russia, Great Britain, Austria, Sweden, and the German states), resulted in significant historical developments in the

Μαλτέζοι και Γκοζιτανοί, όπως Ιταλοί του Νότου και Σικελοί, ανάμεσά τους τεχνίτες, αγρότες και πολιτικοί εξόριστοι, αναζήτησαν διέξοδο σε άλλους τόπους της Μεσογείου, Τύνιδα, Τρίπολη, Αλεξάνδρεια, Κέρκυρα, συμμετέχοντας και αυτοί στο φαινόμενο της οικονομικής μετανάστευσης, που σημάδεψε τον 19ο αιώνα. Η έξοδος των κατοίκων του Αρχιπελάγους της Μάλτας προς άλλους προορισμούς επιβίωσης ευνοήθηκε από τους Βρετανούς, σε συνδυασμό με τα προσδοκώμενα οφέλη στις κτήσεις τους στην ευρύτερη περιοχή.

Η τοποθέτηση το 1813 του Μέτλαντ (Thomas Maitland, 1760-1824) (Εικ. 9) ως Κυβερνήτη της Μάλτας στη χαώδη κατάσταση των λιμοκτονούντων Μαλτέζων, διαμόρφωσε νέες προοπτικές. Ο Μέτλαντ μερίμνησε να υποκαταστήσει την εικόνα των Μεγάλων Μαγίστρων, διοικώντας με δεσποτισμό, αξιοποιώντας εντόπιους σε κατώτερες υπηρεσίες, επιβάλλοντας την αγγλική και τη μαλτέζικη γλώσσα αντί της ιταλικής, παρεμβαίνοντας στα δικαστήρια. Οι Μαλτέζοι ευελπιστούσαν να ενισχυθεί η οικονομία τους, παρά τον περιορισμό των ελευθεριών και τις υποχωρήσεις της Εκκλησίας.

Η ήττα του Ναπολέοντα και η διάλυση του στρατού των Γάλλων στη Ρωσία, στο Μεγάλο Δουκάτο της Βαρσοβίας και στη Γερμανία, στη μάχη της Λειψίας ή μάχη των Εθνών του Έκτου Συνασπισμού (Πρωσία, Ρωσία, Μεγάλη Βρετανία, Αυστρία, Σουηδία και Γερμανικά Κράτη), επέφερε ιστορικές εξελίξεις στη Μεσόγειο. Η Συνθήκη των Παρισίων (1814) και το Συνέδριο της Βιέννης (1815) επικύρωσαν τη νέα διευθέτηση στα ευρωπαϊκά πράγματα, όπως η ηγεμονία των Βρετανών στις θάλασσες (Pax Britannica, 1815-1914) και ο κατευνασμός στις διενέξεις των μεγάλων δυνάμεων.

Μαλτέζοι – Κερκυραίοι

Η μετάβαση των Ιονίων Νήσων από τη γαλλική κηδεμονία στη βρετανική Προστασία (1814-1815) έφερε τον στρατηγό και πολιτικό Μέτλαντ, Κυβερνήτη της Μάλτας και διοικητή της Μεσογείου, στην Κέρκυρα ως Λόρδο Ύπατο Αρμοστή των Ιονίων Νήσων (Lord High Commissioner of the Ionian Islands, 1816–1824), αντικαθιστώντας τον

Mediterranean. The Treaty of Paris (1814) and the Congress of Vienna (1815) ratified the new settlement in Europe, including British maritime hegemony (Pax Britannica, 1815-1914) and the pacification of conflicts among the great powers.

Maltese-Corfiots

The transition of the Ionian Islands from French tutelage to British protection (1814-1815) brought general and politician Maitland, Governor of Malta and Commander of the Mediterranean, to Corfu as Lord High Commissioner of the Ionian Islands (1816–1824), replacing the temporary General James Campbell. Maitland estimated that Malta was not in danger of being removed from British rule, although it suffered from piracy, and he settled in Corfu.

One of the severe problems that Maitland faced was the plague, which affected Marathias and Lefkimi in Southern Corfu. However, his primary concern was to tame the local aristocracy, which he considered corrupt and indifferent to the people, and to tie the Ionian Islands and their islets to Britain's chariot. He adopted a deceptive Constitution (1817) and practiced censorship. Ioannis Kapodistrias strongly protested to the great powers of the time, in London and St. Petersburg (1820), regarding the non-respect of the terms of the Treaty of Paris and the Congress of Vienna, specifically the lack of freedom for the Ionian Islands under Maitland and Britain, the violation of the Constitution, the abuse of power, and the lack of transparency in economic matters.

Unlike his fellow countrymen, Maitland did not support the Greeks in their struggle; he advocated for neutrality and punished with exile and confiscation of property any involvement from the Ionian Islands, which secretly supplied food, weapons, and money or accepted refugees. In 1819, he ceded the British possession of Parga to Ali Pasha for 15,000 pounds, prompting the Souliotes and Pargians to flee to Corfu, the latter bringing with them the ashes of their ancestors. He sup-

Εικ. 10. Sir George Whitmore, μηχανικός και αρχιτέκτων, Το Ανάκτορο του Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, 1819-1824, Κέρκυρα. Εμπρός από το Ανάκτορο: Παύλος Προσαλέντης, Άγαλμα του Sir Frederick Adam, ορείχαλκος, 1832.

Fig. 10. Sir George Whitmore, engineer and architect, The Palace of St. Michael and St. George, 1819-1824. In front of the Palace: Pavlos Prosalentis, Statue of Sir Frederick Adam, bronze, 1832.

προσωρινό στρατηγό Κάμπελ (James Campbell). Ο Μέτλαντ εκτίμησε ότι η Μάλτα δεν διέτρεχε κίνδυνο να εξοκειλεί από τη βρετανική κυριαρχία, αν και υπέφερε από τις πειρατείες, και εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα.

Ένα από τα προβλήματα που ο Μέτλαντ αντιμετώπιζε με μεγάλη αυστηρότητα ήταν, και πάλι, η πανώλη, στον Μαραθιά και τη Λευκίμμη, στη Νότια Κέρκυρα. Ωστόσο, κύριο μέλημά του ήταν να τιθασεύσει την τοπική αριστοκρατία, την οποία θεωρούσε διεφθαρμένη και αδιάφορη για το λαό και να δέσει τα Επτάνησα και τις νησίδες τους στο άρμα της Βρετανίας. Ενέκρινε ένα παραπλανητικό Σύνταγμα (1817) και ασκούσε λογοκρισία. Ο Ιωάννης Καποδίστριας διαμαρτυρήθηκε έντονα στις μεγάλες δυνάμεις της εποχής, στο Λονδίνο και την Αγία

ported the use of the Greek language instead of Italian and allowed the Ionian Academy to operate in embryonic form, although he mocked its founder, Guildford (Frederic North, 5th Earl of Guildford, 1766-1827). Nevertheless, the Palace he erected for his residence reflects Greek themes in many ways, both in terms of neoclassical style and the shields of the seven islands of the Ionian Sea (Fig. 10).

The first Maltese immigrants arrived in Corfu voluntarily between 1815 and 1816, encouraged by the British, in search of a new life. Prosperity had waned in their homeland, where they faced the pressures of unemployment and overpopulation. Maitland was, of course, a guarantee for them as they sought work.

Πετρούπολη (1820), για τη μη τήρηση των όρων της Συνθήκης των Παρισίων και του Συνεδρίου της Βιέννης, σε ό, τι αφορά την ανελευθερία των Επτανήσων από τον Μέτλαντ και τη Βρετανία, την παραβίαση του Συντάγματος, την κατάχρηση της εξουσίας και την αδιαφάνεια στις οικονομικές υποθέσεις.

Ο Μέτλαντ δεν υποστήριζε τους Έλληνες στον αγώνα τους, σε αντίθεση με τους φιλέλληλες συμπατριώτες του, πρέσβευε την ουδετερότητα και τιμωρούσε με εξορία και δήμευση περιουσίας κάθε ανάμειξη των Επτανήσιων, οι οποίοι προμήθευαν κρυφά τρόφιμα, όπλα και χρήματα ή δέχονταν πρόσφυγες. Το 1819 εκχώρησε τη βρετανική κτήση της Πάργας στον Αλή πασά έναντι 15000 λιρών, οπότε Σουλιώτες και Παργινοί κατέφυγαν στην Κέρκυρα, οι δεύτεροι, περί τις τέσσερις χιλιάδες, με τις στάχτες από τα οστά των νεκρών προγόνων τους. Ο Μέτλαντ, παρ' όλα αυτά, υποστήριξε τη χρήση της ελληνικής γλώσσας, αντί της ιταλικής, επέτρεψε να λειτουργήσει προπαρασκευαστικά η Ιόνιος Ακαδημία, αν και λειδορούσε τον ιδρυτή της Γκίλφορντ (Frederic North, 5th Earl of Guildford, 1766-1827). Το Ανάκτορο που ανέγειρε για την κατοικία του παραπέμπει πολλαπλά σε ελληνικά θέματα, τόσο ως προς το νεοκλασικό ύφος, όσο και ως προς τους θυρεούς των επτά νησιών του Ιονίου Πελάγους (Εικ. 10).

Οι πρώτοι Μαλτέζοι μετανάστες έφθασαν στην Κέρκυρα αυτοβούλως (1815-1816), με την ενθάρρυνση των Βρετανών, για να δοκιμάσουν μια νέα ζωή. Η ευμάθεια στα μέρη τους είχε παρέλθει, βίωναν στην πατρίδα τους την πίεση της ανεργίας και του υπερπληθυσμού. Ο Μέτλαντ ήταν προφανώς γι' αυτούς εγγύηση και για την αναζήτηση εργασίας.

Ο Μέτλαντ, άρχων της Μάλτας, των Ιονίων Νήσων, της Κύπρου, της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης, εδραίωσε τα βρετανικά συμφέροντα στη Μεσόγειο. Η σκληρή διακυβέρνησή του αντιπαραθετόταν στις τάσεις για ανεξαρτησία των Επτανήσιων, προβάλλοντας ότι κάτι τέτοιο θα απέκλειε την οικονομική ενίσχυση από την κεντρική εξουσία. Περί τις πέντε χιλιάδες βρετανοί στρατιώτες κατέφθασαν στην Κέρκυρα, ενώ το Σύνταγμα που επέβαλε ο Μέτλαντ, με προσωπικές παρεμβάσεις στο Συμβούλιο και τους ελεγχόμενους Επτανήσιους εκ-

Εικ. 11. Περιδέραιο του Διακεκριμένου Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου. Χαρακτική αναπαράσταση. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Fig. 11. Engraving of the Collar and Badge of the Most Distinguished Order of Saint Michael and Saint George. Spyros P. Gaoutsis' Collection.

Maitland, the ruler of Malta, the Ionian Islands, Cyprus, Constantinople, and Smyrne, consolidated British interests in the Mediterranean. His strict governance opposed the independence movements in the Ionian Islands, arguing that such independence would jeopardise financial support from the central authority. Approximately five thousand British soldiers arrived in Corfu, while the Constitution imposed by Maitland, along with his personal interventions in the Council and the controlled representatives of the Ionian Islands in the House and Senate, solidified the unlimited power he wielded (1817).

Εικ. 12. Sir George Whitmore - Παύλος Προσαλέντης, Τιμητικό για τον Μέτλαντ Περισύλιο, πάνω από βενετσιάνικη στέρνα, στη Σπιανάδα, 1821, φωτογραφία "άλμπουμινια", τέλη 19ου αιώνα. Συλλογή Σπύρου Π. Γαούτση.

Fig. 12. Sir George Whitmore - Pavlos Prosalentis, The peristyle honouring Maitland, over a Venetian cistern, Spianada in Corfu, 1821, albumina photo, the end of 19th century. Spyros P. Gaoutsis' collection.

προσώπους της Βουλής και της Γερουσίας, κάλυπτε την απεριόριστη δύναμη που ασκούσε (1817).

Ο Μέτλαντ, ο οποίος διέμενε αρχικά στο Παλαιό Φρούριο, στο οίκημα των βενετών Γενικών Προνοητών, απόπλισε τους κατοίκους των Επτανήσων, μεταρρύθμισε τη διοίκηση και τους δασμούς, περιόρισε τη διαφθορά, βελτίωσε υποδομές, κατασκεύασε οχυρωματικά έργα και νέα κτήρια. Επίσης, ίδρυσε το Ιπποτικό Τάγμα του Αγίου Μιχαήλ και Αγίου Γεωργίου, με Μέγα Μάγιστρο τον εκάστοτε Αρμοστή, καθώς και ομώνυμο τιμητικό παράσημο (1818), για επιφανείς Επτανήσιους, Μαλτέζους, και Βρετανούς που διακρίθηκαν στα νησιά του Ιονίου. Η παρουσία του, μέσω της αρχιτεκτονικής, παραμένει σχεδόν ανεξίτηλη στην Κέρκυρα με την οικοδόμηση του Ανακτόρου, επίσης αφιερωμένο στους Αγίους Μιχαήλ και Γεώργιο, ως έδρα του ομώνυμου Τάγματος των Ιπποτών, της βρετανικής διοίκησης και της Ιονίου Γερουσίας,

Maitland, who originally resided in the Old Fortress, in the building of the Venetian governor-generals, disarmed the inhabitants of the Ionian Islands, reformed the administration and tariffs, reduced corruption, improved infrastructure, and constructed fortifications and new buildings. He also established the Knightly Order of Saint Michael and Saint George, with the Grand Master being the Commissioner, as well as the honorary medal of the same name (1818), awarded to distinguished Ionian, Maltese, and British knights (Fig. 11). His influence, evident through architecture, remains almost indelible in Corfu, particularly with the construction of the Palace, dedicated to Saints Michael and George. This palace served as the seat of the Order of Knights, the British administration, and the Ionian Senate, as well as the luxurious residence for "King Tom", the High Commissioners, and their guests, until the end of British protection.

αλλά και ως πολυτελής κατοικία του «king Tom» και των Υπάτων Αρμοστών και των φιλοξενουμένων τους, μέχρι το πέρας της βρετανικής Προστασίας.

Ο φίλος και συνεργάτης του Μέτλαντ, αντισυνταγματάρχης Γουίτμορ (George Whitmore, 1775-1862), επικεφαλής των Βασιλικών Μηχανικών στη Μάλτα (1811-1829), σχεδίασε και υλοποίησε στην Κέρκυρα τον εξωραϊσμό της Σπιανάδας και το τιμητικό για τον Αρμοστή μνημείο, το οποίο αποφάσισαν οι ευγενείς του τόπου το 1816, να είναι μια αψίδα, αλλά το 1821 εγκαινιάσθηκε με τη μορφή του περιστυλίου, πάνω από βενετσιάνικη στέρνα, με είκοσι κίονες από πέτρα της Μάλτας, ιωνικού ρυθμού, και την καλλιτεχνική συμβολή του Παύλου Προσαλέντη (Εικ. 12).

Σημαντικότερο έργο του Γουίτμορ αποτέλεσε το Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου στη βόρεια πλευρά της Σπιανάδας, στη θέση του παλαιού βενετικού στρατιωτικού νοσοκομείου (Εικ. 10). Το «Παλάτιον» χαρακτηρίστηκε από την Εφημερίδα του Ιονίου Κράτους ως το μεγαλύτερο ανάκτορο στην Ελλάδα, πριν από εκείνο του Όθωνα, το οποίο κατασκευάστηκε στο διάστημα 1836-1847. Ο Όθων επισκέφθηκε το Ανάκτορο της Κέρκυρας το 1833, πρώτο έτος της βασιλείας του.

Το Ανάκτορο εμφανίζει επιρροές από στοιχεία του ευρωπαϊκού νεοκλασικισμού, συγκεκριμένα από έργα του Robert Adam (1728-1792) και εμπίπτει στην ύστερη φάση της Γεωργιανής βρετανικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα, στο ύφος Regency. Οι εξωτερικοί κίονες παραπέμπουν στον δωρικό ρυθμό του Παρθενώνα και οι εσωτερικοί στον ιωνικό ρυθμό του ναού της Αθηνάς Πολιάδας στην Πριήνη. Στις εσωτερικές αίθουσες χρησιμοποιήθηκε ξυλεία από την Ιταλία και την Αυστρία, όπως το μαόνι, ποικίλα μάρμαρα από ευρωπαϊκές χώρες και μεταξύ από τη Λυόν. Δύο πύλες ανατολικά και δυτικά φέρουν ελληνικά τα ονόματα του Αγίου Μιχαήλ και του Αγίου Γεωργίου αντίστοιχα.

Συνεργάτες του Γουίτμορ στην οικοδόμηση του ανακτόρου και τον έλεγχο των υλικών υπήρξαν οι Επτανήσιοι μηχανικοί του στρατού Φίλιππος Πετριτσόπουλος και Ιωάννης Μπατίστας Παρμαζάν, όπως και στην καλλιτεχνική διακόσμηση ο Κερκυραίος γλύπτης Παύλος Προσαλέντης (1784-1837). Το ανάκτορο θεμελιώθηκε

Εικ. 13. Μαλτέζικοι ασβεστόλιθοι, διαφόρων ποιότητων, κύριο οικοδομικό υλικό του Ανακτόρου.

Fig. 13. The Maltese limestones, variable textures, the majority of which are construction material of the Palace.

Εικ. 14. Ο Μαλτέζος διακοσμητής και γλύπτης του Ανακτόρου της Κέρκυρας Vincenzo Dimech.

Fig. 14. Vincenzo Dimech, the Maltese sculptor and decorator of the Palace of Corfu.

κατά την εορτή του Αγίου Γεωργίου, 23 Απριλίου του 1819 και εγκαινιάστηκε την ίδια ημέρα του 1824, αφού οι Επτανήσιοι επιβαρύνθηκαν με τις δαπάνες.

Μεγάλες ποσότητες μαλτεζικής πέτρας έφθναν με πλοία στην Κέρκυρα, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως κύριο οικοδομικό υλικό του Ανακτόρου. Το διάσημο ασβεστολιθικό πέτρωμα της Μάλτας, σε ανοικτό καφέ χρώμα, διαφόρων ποιοτήτων, με την ιδιότητα να κρατά τη θερμότητα τον χειμώνα και τη δροσιά το καλοκαίρι, χαρακτηρίστηκε ως «ο πραγματικός πλούτος του νησιού» (Εικ. 13).

Πρωτομάστορες, αρχιεργάτες, ειδικευμένοι λιθοξόοι και κτίστες, οικοδόμοι Μαλτέζοι συνόδευαν τις μαλτεζόπετρες στην Κέρκυρα, οι οποίοι, στη συνέχεια, μοίραζαν τα μυστικά της δουλειάς τους και συνεργάζονταν με εντόπιους τεχνίτες και εργάτες. Ο Μέτλαντ και ο Γουίτμορ επέλεξαν για την ανέγερση του Ανακτόρου, τη γνωστή τους ανοιχτόχρωμη πέτρα της Μάλτας και την τεχνογνωσία των έμπιστων Μαλτέζων, ανάμεσά τους ο

Maitland's friend and collaborator, Lieutenant Colonel George Whitmore (1775-1862), head of the Royal Engineers in Malta (1811-1829), designed and implemented the landscaping of the Spianada in Corfu and the monument honouring the Commissioner. The nobles of the area decided in 1816 that the monument would take the form of an arch; however, it was inaugurated in 1821 as a peristyle, situated over a Venetian cistern, featuring twenty columns of Maltese stone in the Ionic style, with artistic contributions from Pavlos Prosalentis (Fig. 12).

Whitmore's most significant work was the Palace of Saints Michael and George, located on the northern side of the Spianada, on the site of the old Venetian military hospital (Fig. 10). It was characterized by the Ionian State Gazette as the largest palace in Greece before the construction of King Otto's palace, which took place between 1836 and 1847. Otto visited the Palace of Corfu in 1833, the first year of his reign.

The Palace exhibits influences from European neoclassicism, particularly from the works of Robert Adam (1728-1792), and falls into the late phase of 19th-century Georgian British architecture in the Regency style. The outer columns draw inspiration from the Doric style of the Parthenon, while the inner columns reflect the Ionic style of the temple of Athena Polias in Priene. Inside the halls, materials such as mahogany from Italy and Austria, a variety of marbles from European countries, and silk from Lyon were utilized. Two gates to the east and west are named after Saint Michael and Saint George, respectively.

Whitmore's collaborators in the construction of the Palace and the oversight of materials included Ionian army engineers Philippos Petritsopoulos and Ioannis Batistas Parmazan, as well as the Corfiot sculptor Pavlos Prosalentis (1784-1837), who contributed to the artistic decoration. The foundation stone was laid on St. George's Day, April 23, 1819, and the Palace was inaugurated on the same date in 1824, after the people of the Ionian Islands had borne the costs.

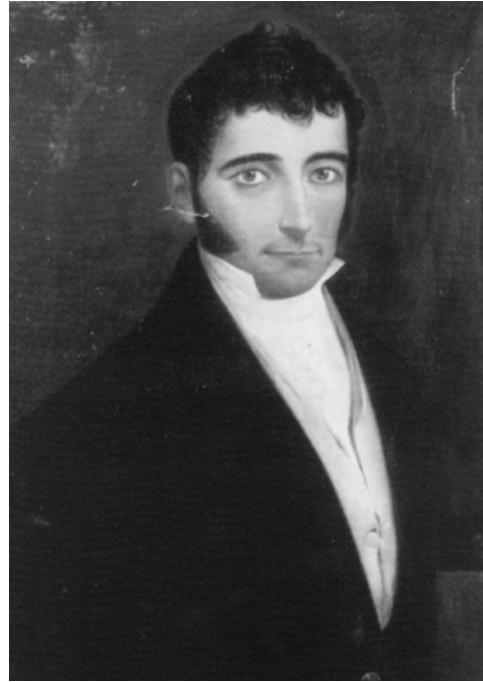
The illustrious stone of Malta found its way across the Ionian Sea to Corfu, destined to serve as the mainly

Εικ. 15. Ο Μαλτέζος ευεργέτης Vincenzo Bugeja.
Fig. 15. The Maltese benefactor Vincenzo Bugeja.

Vincenzo και ο Ferdinando Dimech (Εικ. 14), γλύπτες, που συνυπήρξαν με τον Παύλο Προσαλέντη στην κατασκευή των ολόγλυφων και ανάγλυφων εμβλημάτων της Μεγάλης Βρετανίας (γυναικεία μορφή με λιοντάρι), της Κέρκυρας (απήδαλος ναυς), των επτά νησιών και στις άλλες διακοσμήσεις του οικοδομήματος.

Η δεύτερη αυτή μετακίνηση κατοίκων, ορισμένοι με τις συζύγους, από τη Μάλτα και από χωριά του Γκότζο, εξαιτίας των εργοταξίων του Ανακτόρου (1819-1824), αρχικά περί τους ογδόντα, ενώ ακολούθησαν και άλλοι, εξυπηρετούσε εμφανώς προγραμματικούς στόχους του Μέτλαντ: εμπορική διάθεση των τοπικών ασβεστολίθων σε άλλες χώρες, ως οικοδομικό υλικό, μετανάστευση «αξιόπιστων» Μαλτέζων οικοδόμων, εργατών, αλλά και αγροτών, η οποία εξυπηρετούσε την αποσυμφόρηση του πληθυσμού της Μάλτας μετά την πανώλη. Πρόθεση του βρετανού Κυβερνήτη της Μεσογείου αποδεικνύεται ότι ήταν η εγκατάσταση Μαλτέζων σε νέες πατρίδες, όπου είχαν επεκταθεί τα βρετανικά συμφέροντα και θα συνέχιζαν να εργάζονται εκεί οι απόγονοί τους.

Εικ. 16. Ο ευεργέτης Ιωάννης Παπάφης.
Fig. 16. The benefactor Ioannis Papafis.

construction material of the Palace. This Maltese limestone, with its warm, light brown tones and variable textures, garnered admiration for its remarkable properties—retaining the sun's warmth through the chill of winter while bestowing a refreshing coolness during the swelter of summer. Thus, it came to be celebrated as "the true wealth of the island" (Fig. 13).

Accompanying the precious shipment were master builders, foremen, and skilled stonemasons, along with Maltese artisans whose craftsmanship was renowned. United in purpose, they collaborated with local labourers, imparting their knowledge and techniques. Among them were the esteemed sculptors Vincenzo and Ferdinando Dimech (Fig. 14), who, alongside Pavlos Prosalentis, meticulously crafted the sculpted and embossed emblems that adorned the edifice—symbols of Great Britain (a female figure accompanied by a lion), Corfu (unhelmed ship), the seven islands, and an array of intricate decorations that spoke to the grandeur of the undertaking.

Η τρίτη γνωστή ομαδική μετακίνηση Μαλτέζων στην Κέρκυρα το 1831, επί Αρμοστείας του λαοφιλούς Άνταμ (Frederick Adam, 1824-1832), ακολούθησε μια δυσάρεστη διαδρομή. Διακόσιοι εβδομήντα οκτώ γεωργοί από το Γκότζο μεταφέρθηκαν στο Αργοστόλι (1826), ύστερα από αίτημα του τοποτηρητή Νάπιερ (Charles James Napier), γνωστού από τον ομώνυμο κήπο στο Αργοστόλι, προς τον Κυβερνήτη της Μάλτας Χάστινγκς (Francis Rawdon-Hastings). Οι ενεργότες Vincenzo Bugeja (1820-1890) (Εικ. 15), Μαλτέζος επιχειρηματίας και Ιωάννης Παπαφής (Giovanni di Niccolò Pappafy, 1792-1886) (Εικ. 16), Θεσσαλονικίος επιχειρηματίας στη Μάλτα, ανέλαβαν τις δαπάνες της αποστολής, για να μην επιβαρυνθούν τα κρατικά ταμεία. Όμως, η ομάδα αυτών των Μαλτέζων, απομονώθηκε από μισαλλόδοξους εντόπιους και σε κατάσταση ένδειας κατέληξε στην Κέρκυρα, χάρη στο ενδιαφέρον του Άνταμ.

«Πολυπληθείς» Μαλτέζοι ή Μελιταίοι, κηπουροί και αχθοφόροι, αναφέρονται στην Αθήνα των μέσων του 19ου αιώνα, όπως και η πληροφορία ότι στα συνεργεία των αρχαιολογικών ανασκαφών στην πρωτεύουσα, μεταξύ 1850 και 1870, συμμετείχαν Μαλτέζοι, χρήσιμοι και ως διερμηνείς, μεταφορείς και τροφοδότες. Τα μεταναστευτικά κύματα των Μαλτέζων στη Μεσόγειο έφεραν τους κατοίκους του Αρχιπελάγους στον Πειραιά και την Πάτρα, όπου ασχολήθηκαν με εμπορικές επιχειρήσεις και δουλειές του λιμανιού.

Παρατηρήθηκε μία αντίστροφη μετακίνηση προσφύγων από τη Χίο στη Μάλτα, μετά τη σφαγή του 1822, γεγονός το οποίο υποδηλώνει ότι υπήρχαν επαφές και εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στα δύο νησιά, ίσως λόγω της μαστίχας. Επιπλέον, και άλλοι Έλληνες αναζήτησαν φιλοξενία στη Μάλτα, αν κρίνουμε από την ύπαρξη ελληνικού τυπογραφείου (1827) και την ίδρυση Προξενείου πριν από το 1830.

Οι βρετανικές αρχές κανόνισαν ώστε οι Μαλτέζοι, από τη Μάλτα και το Γκότζο, να ιδρύσουν την παροικία τους εκτός των τειχών της πόλης της Κέρκυρας, δυτικά της εμπορικής πλατείας Σαρρόκου, νότια της βιομηχανικής ζώνης του Μαντουκιού, στις παραγωγικές περιοχές Πλατυτέρα, Κουλίνες, Σολάρι. Η Ένωση των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα (1864) σήμανε το τέλος των με-

This influx of Maltese artisans, many accompanied by their spouses from Malta and the villages of Gozo, coincided with the construction of the Palace between the years 1819 and 1824. Initially, their number swelled to around eighty, soon followed by others—a clear reflection of Maitland's strategic vision. His ambition encompassed not only the commercial exportation of local limestone to foreign shores but also the immigration of “reliable” Maltese builders, labourers and farmers. This initiative sought to alleviate the pressures of a burgeoning population in Malta in the years after the plague. The British Governor of the Mediterranean appeared intent on establishing a new homeland for the Maltese, ensuring their descendants would continue to contribute to British interests in these expanding territories.

A subsequent migration, recorded in 1831 during the tenure of the esteemed Frederick Adam, unfolded along a more arduous path. At the behest of Charles James Napier, the locum tenens known for the eponymous garden in Argostoli, Kefalonia, two hundred seventy-eight farmers from Gozo were relocated to Argostoli in 1826. The endeavour, funded by benefactors Vincenzo Bugeja (Fig. 15), a prominent Maltese businessman, and Ioannis Papafis (Fig. 16), a Thessaloniki merchant residing in Malta, sought to spare the state treasury from the burden of this mission. Yet, this group of Maltese, cast into isolation by the hostility of their new surroundings and beset by destitution, ultimately reached Corfu, thanks to the benevolence of Adam.

“Numerous” Maltese evoked a vibrant image of mid-19th century Athens, where it was noted that the crews engaged in archaeological excavations in the capital between 1850 and 1870 included Maltese individuals, whose versatility rendered them invaluable as interpreters, carriers, and purveyors of sustenance. The waves of migration that swept the Maltese across the Mediterranean brought them to the bustling ports of Piraeus and Patras, where they engaged in commercial ventures and port labour, weaving their legacy into the fabric of maritime history.

In the wake of the tragic Chios massacre of 1822, a poignant reversal of fate unfolded as refugees jour-

Εικ. 17. Οι Μαλτέζοι ενσωματώθηκαν στην κοινωνία της Κέρκυρας ομαλά και δυναμικά. Φωτογραφίες από την Κέρκυρα, πριν από τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Fig. 17. The Malteses integrated with remarkable fluidity and vigour into the Corfiot culture. Photos from Corfu before the second World War.

ταναστεύσεων από τη Μάλτα. Αντίθετα, ορισμένοι Κερκυραίοι μαλτέζικης καταγωγής και βρετανικής υπηκοότητας μετανάστευσαν στο Κάρντιφ της Ουαλίας και τη Σμύρνη. Η παροικία, σύμφωνα με τα γνωστά στοιχεία των αρχείων, αριθμούσε, μετά τις πρώτες σαράντα οικογένειες, περί τα χίλια άτομα στις αρχές του 20ού αιώνα.

Η προσαρμογή των παλαιότερων Μαλτέζων, οι οποίοι προσεύχονταν στον Άγιο Παύλο, τον «Σαν Παπούλιο», και τον Άγιο Σπυρίδωνα, πολιούχο της νέας πατρίδας, στις λιτανείες του οποίου κρατούσαν τις βαρύτερες λαμπάδες (τορτσόνια), είχαν πρωτοστατήσει στις καλλιέργειες της γλυκοπατάτας, των αχλαδιών και στην εκτροφή κουνελιών, στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική καθημερινότητα των Κερκυραίων, πριν και μετά την Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα (1864), πριν και μετά τους Παγκόσμιους Πολέμους (Εικ. 17). Η ένταξή τους στα αστικά επαγγέλματα, όπως η πρώιμη εισαγωγή αγοραίων αυτοκινήτων στην Κέρκυρα, πραγματοποιήθηκε σχετικά ομαλά, αλλά και δυναμικά, παρά τις

neyed from Chios to Malta. This exodus hints at the existence of connections and trade ties between the two islands, perhaps spurred by the coveted mastic that flourished in their lands. Moreover, a notable influx of Greeks sought sanctuary in Malta, a fact underscored by the establishment of a Greek printing house in 1827 and the formation of a Consulate prior to 1830.

The British authorities, in their administrative wisdom, facilitated the resettlement of Maltese from Malta and Gozo, guiding them to cultivate a new colony beyond the fortifications of Corfu. This settlement was strategically located to the west of the bustling commercial square of San Rocco, nestled south of the industrial precincts of Mantouki, amidst the fertile expanses of Platytera, Koulines, and Solari. The historic Union of the Ionian Islands with Greece in 1864 heralded a cessation of migrations from Malta. Yet, paradoxically, some Corfiots of Maltese lineage, bearing British citizenship, embarked on journeys to Cardiff in Wales and to Smyrne. According to archival records, the community had burgeoned to approximately a thousand souls by the dawn of the 20th century, tracing its roots back to an initial wave of forty families.

The older Maltese, devoted in their veneration of Saint Paul, known as "San Papulio", and Saint Spyridon, the revered patron of their newfound home, played a vital role in the cultivation of sweet potatoes, the raising of rabbits, and the enhancement of the economic, political and social tapestry of Corfu. Their active participation in processions, bearing the heaviest torches, epitomized their integration into the local culture, both before and after the Union of the Ionian Islands with Greece and throughout the tumultuous years of the World Wars (Fig. 17). Despite the challenges they faced as perceived "foreigners," their transition into urban vocations, including pioneering the use of motor vehicles in Corfu, unfolded with remarkable fluidity and vigour.

Yet, the decree issued during the German occupation—an edict that faltered in its timely execution—sought the expulsion of the "Maltese," a community of

αρχικές δυσκολίες, τις οποίες αντιμετώπισαν ως «ξένοι».

Ωστόσο, δεν λησμονήθηκε το διάταγμα της γερμανικής κατοχής, το οποίο δεν πρόλαβε να εκτελεστεί, για απέλαση των «Μαλτέζων» (562 άτομα ήταν ακόμη βρετανοί πολίτες) από την Κέρκυρα, λόγω προέλευσης από βρετανική αποικία, μετά τις αποστολές των Κερκυραίων Εβραίων σε ναζιστικά στρατόπεδα εργασίας.

Σήμερα, οι Κερκυραίοι με καταγωγή από τη Μάλτα, έβδομη γενεά, υπερβαίνουν τις δύομισι χιλιάδες, ενώ από την παροικία επιβιώνουν μόνον τα τοπωνύμια. Η κερκυραϊκή και ελληνική κοινωνία εμβολιάσθηκε θετικά, κατά γενική ομολογία, από την ενσωμάτωση των μαλτέζικης καταγωγής απογόνων, οι περισσότεροι με ελληνική πλέον υπηκοότητα, ενώ χάθηκε η μαλτέζικη γλώσσα, παρέμεινε σε μεγάλο ποσοστό το Καθολικό θρήσκευμα και υπερίσχυσαν οι μεικτοί γάμοι.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΘΑΝΑΣΑΙΝΑΣ Γ., *Κέρκυρα Σεπτέμβρης 1943*, Αθήνα 1996, ειδικά σελ. 58-59.
- ΑΝΙΝΟΣ Μπ., *Αι Αθήναι του 1850. Εντυπώσεις δύο Γάλλων περιηγητών στην Αθήνα*, Αθήνα 1871, ειδικά σελ. 41-42 = Επιφυλλίδες, Τ. Α' 1926, τεύχος Η' Αύγουστος, 3-21.
- ΑΣΠΙΩΤΗ Μ., *Το Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου – Η βασιλική Έπαυλη του Mon Repos*, Κέρκυρα 1964.
- ΒΕΡΥΚΙΟΣ Σ., *Ιστορία των «Ηνωμένων Κρατών» των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα 1964, ειδικά σελ. 178.
- ΓΑΟΥΤΣΗΣ Σ.Π., *Το Χρονικό των Μαλτέζων Καλογραίων στην Κέρκυρα*, Κέρκυρα 2007, ειδικά σελ. 17-26.
- ΓΑΟΥΤΣΗΣ Σ. Π., *Λατρευτικές παραδόσεις και ευλάβειες στην Κέρκυρα, στον απόηχο της Ναυμαχίας Ναυπάκτου, στο 450 χρόνια από τη Ναυμαχία Ναυπάκτου*, Εκδόσεις Οδύσσεια, Κεφαλονιά 2021, ειδικά σελ. 33-40.
- ΓΑΡΔΙΚΑ Ε., *Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΛΤΑΣ (1827)*, *Μνήμων* 2, 1972, 118-134 = <https://doi.org/10.12681/mnimon.143>
- ΔΑΦΝΗΣ Κ., *Οι παλαιότεροι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα*, *Κερκυραϊκά Νέα* 1468, 1469, 1981.
- ΖΑΜΙΤ Λ., *Οι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα και στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο, Συνθήκες που τους οδήγησαν σε μετανάστευση*, Κέρκυρα 1995 (Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών).
- ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ Ε., *Μιγκέλ ντε Θερβάντες: μία ζωή σαν μυθιστόρημα*, στο <https://www.maxmag.gr/politismos/prosopa/thervantes/> 10 Ιουλίου 2019.
- ΜΙΑΕΣΗΣ Σ., *Οι Μαλτέζοι του Πειραιά στο* https://pireorama.blogspot.com/2012/08/blog-post_29.html.
- Πολέμης Δ. Ι., *Τα ελληνικά έντυπα του εν Μάλτα τυπογραφείου της Αγγλικανικής Ιεραποστολής. The Gleaner* 8, 1970, 153-168 = <http://dx.doi.org/10.12681/er.9926>

562 individuals who still bore the mark of British citizenship. This decree emerged in the wake of the deportations of Corfiot Jews to the grim Nazi concentration camps, a chapter of history that would not easily fade from memory.

In the present day, the descendants of those Maltese settlers, now the seventh generation, number over two and a half thousand, their lineage woven into the very fabric of Corfu, though only the names of their vanished community linger in the landscape. The society of Corfu, along with the broader Greek milieu, has undeniably thrived through the integration of these Maltese descendants, the majority of whom have embraced Greek citizenship. While the Maltese tongue has succumbed to the passage of time, the Catholic faith continues to resonate within this community, and the bonds of mixed marriages have flourished, further intertwining their heritage with that of the island.

INDICATIVE BIBLIOGRAPHY

- ΑΘΑΝΑΣΑΙΝΑΣ Γ., *Κέρκυρα Σεπτέμβρης 1943*, Αθήνα 1996, ειδικά σελ. 58-59.
- ΑΝΙΝΟΣ Μπ., *Αι Αθήναι του 1850. Εντυπώσεις δύο Γάλλων περιηγητών στην Αθήνα*, Αθήνα 1871, ειδικά σελ. 41-42.
- ΑΣΠΙΩΤΗ Μ., *Το Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου – Η βασιλική Έπαυλη του Mon Repos*, Κέρκυρα 1964.
- ΒΕΡΥΚΙΟΣ Σ., *Ιστορία των «Ηνωμένων Κρατών» των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα 1964, ειδικά σελ. 178.
- ΓΑΟΥΤΣΗΣ Σ.Π., *Το Χρονικό των Μαλτέζων Καλογραίων στην Κέρκυρα*, Κέρκυρα 2007, ειδικά σελ. 17-26.
- ΓΑΟΥΤΣΗΣ Σ. Π., *Λατρευτικές παραδόσεις και ευλάβειες στην Κέρκυρα, στον απόηχο της Ναυμαχίας Ναυπάκτου, στο 450 χρόνια από τη Ναυμαχία Ναυπάκτου*, Εκδόσεις Οδύσσεια, Κεφαλονιά 2021, ειδικά σελ. 33-40.
- ΔΑΦΝΗΣ Κ., *Οι παλαιότεροι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα*, *Κερκυραϊκά Νέα* 1468, 1469, 1981.
- ΖΑΜΙΤ Λ., *Οι Μαλτέζοι στην Κέρκυρα και στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο, Συνθήκες που τους οδήγησαν σε μετανάστευση*, Κέρκυρα 1995 (Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών).
- ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ Ε., *Μιγκέλ ντε Θερβάντες: μία ζωή σαν μυθιστόρημα*, στο <https://www.maxmag.gr/politismos/prosopa/thervantes/> 10 Ιουλίου 2019.
- ATTARD L.E., *Il Maltin ta' Korfu, Lil Hutna*, May-August 1973.
- ATTARD, L. E. *The Great Exodus: Cyprus, Corfu, Constantinople and Smyrna*, PEG, Marsa 1989.
- ATTARD, L. E., *Emigration, in Malta Culture and Identity*, FRENDO H., FRIGGIERI O. (eds.), Ministry of Youth and the Arts, Malta 1994, pp. 253-270.

- ATTARD L.E., Il Maltin ta' Korfu, *Lil Hutna*, May-August 1973.
- ATTARD, L. E. *The Great Exodus: Cyprus, Corfu, Constantinople and Smyrna*, PEG, Marsa 1989.
- ATTARD, L. E., Emigration, in *Malta Culture and Identity*, FRENDO H., FRIGGIERI O. (eds.), Ministry of Youth and the Arts, Malta 1994, pp. 253-270.
- ATTARD, L. E., *Emigrazzjoni Maltija: is-seklu Dsatax u Ghoxrin (19°-20° c.)*, PIN, Malta 1999.
- ATTARD, L. E., *Profiles in Maltese Migrations*, PEG, Malta 2003.
- BEZZINA J., *Religion and Politics in a Crown Colony: The Gozo Malta Story 1798-1864*, Bugelli Publications, Valletta 1985.
- BLOUET B., *A Short History of Malta*, Praeger, New York 1967.
- CASSAR, C. *A Concise History of Malta*. Mireva Publications, Msida 2000.
- CHICHESTER, H. M. (2004). *Maitland, Sir Thomas (1760-1824)*, Oxford University Press 2004.
- DAVY J., *Notes and Observations on the Ionian Islands and Malta*, vol. 1, London 1842.
- DIMACOPOULOS I.E., *George Whitmore on Corfu : the Palace of St. Michael and St. George and the Maitland Monuments*, ΥΠΠΙΟ, Αθήνα 1994.
- DIXON C. W., *The Colonial Administrations of Sir Thomas Maitland*, Longmans, Green and Company, London 1939 = Reprinted in 1968 by Cass, London = Routledge Revivals 2020.
- ELLUL, M., Art and Architecture in Malta in the early nineteenth century, *Proceedings of History Week: 16-17, 1982*, The Historical Society, Malta 1983, 1-19, part. pp. 16-17.
- FRENDO H., FRIGGIERI O., *Malta Culture and Identity*, Ministry of Youth and the Arts, Malta 1994.
- FRENDO H., *Maltese Corfiots: The Greek Connection*, *Malta Independent* 12 June 2011.
- GIACINTO C. (Carmelitano Scalzo), *Saggio di Agricoltura per le Isole di Malta e Gozo*, Messina 1911.
- HARDMAN, W., *A History of Malta during the period of the French and British occupations, 1798-1815*, Longmans, Green & Co., London 1909.
- LORD W. F., *Sir Thomas Maitland: the Mastery of the Mediterranean*, Longmans, New York 1897 = Reprint: Kessinger Publishing, 2008.
- MALLIA-MILANES V. (ed.), *The British Colonial Experience, 1800-1964, The Impact on Maltese Society*, Amsterdam 1988.
- PLASKASOVITI A., Language and Identity in Migrant Context: Attitudes of the members of the Maltese community of Corfu towards their ethnic language and heritage, στο FRENDO H. (ed.), *The European Mind: Narrative and Identity*, University Press, Vol. 2, Malta 2012, part. pp. 670-678.
- PRICE C., *Malta and the Maltese: a study in nineteenth century migration*, Georgia House, Melbourne 1954 = Reprinted 1989.
- SIEBERT D., The fate of the Maltese in Nazi-occupied Corfu, *Times of Malta*, 15 October 2017.
- VADALA G., *Malta e les Dependences*, Malta 1906.
- VADALA R., *Les Maltais hors de Malte, Étude sur l'émigration maltaise*, Paris 1912, part. pp. 102-104.
- VASSALLO M., *From Lordship to Stewardship: Religion and Social Change in Malta*. The Hague, Mouton 1979.
- VASSALO B., Malta's link to Corfu, *Times of Malta* 9 November 2014.
- YOUNG M., *Corfu and the other Ionian Islands*, (Travellers' Guide), Cape and Transvaal Publishers Ltd, Revised Edition 1977.
- ZAMMIT T., *Malta, the Islands and their History*, The Malta Herald Office, Malta 1926.
- ATTARD, L. E., *Emigrazzjoni Maltija: is-seklu Dsatax u Ghoxrin (19°-20° c.)*, PIN, Malta 1999.
- ATTARD, L. E., *Profiles in Maltese Migrations*, PEG, Malta 2003.
- BEZZINA J., *Religion and Politics in a Crown Colony: The Gozo Malta Story 1798-1864*, Bugelli Publications, Valletta 1985.
- BLOUET B., *A Short History of Malta*, Praeger, New York 1967.
- CASSAR, C. *A Concise History of Malta*. Mireva Publications, Msida 2000.
- CHICHESTER, H. M. (2004). *Maitland, Sir Thomas (1760-1824)*, Oxford University Press 2004.
- DAVY J., *Notes and Observations on the Ionian Islands and Malta*, vol. 1, London 1842.
- DIMACOPOULOS I.E., *George Whitmore on Corfu : the Palace of St. Michael and St. George and the Maitland Monuments*, ΥΠΠΙΟ, Αθήνα 1994.
- DIXON C. W., *The Colonial Administrations of Sir Thomas Maitland*, Longmans, Green and Company, London 1939 = Reprinted in 1968 by Cass, London = Routledge Revivals 2020.
- ELLUL, M., Art and Architecture in Malta in the early nineteenth century, *Proceedings of History Week: 16-17, 1982*, The Historical Society, Malta 1983, 1-19, part. pp. 16-17.
- FRENDO H., FRIGGIERI O., *Malta Culture and Identity*, Ministry of Youth and the Arts, Malta 1994.
- FRENDO H., *Maltese Corfiots: The Greek Connection*, *Malta Independent* 12 June 2011.
- GIACINTO C. (Carmelitano Scalzo), *Saggio di Agricoltura per le Isole di Malta e Gozo*, Messina 1911.
- HARDMAN, W., *A History of Malta during the period of the French and British occupations, 1798-1815*, Longmans, Green & Co., London 1909.
- LORD W. F., *Sir Thomas Maitland: the Mastery of the Mediterranean*, Longmans, New York 1897 = Reprint: Kessinger Publishing, 2008.
- MALLIA-MILANES V. (ed.), *The British Colonial Experience, 1800-1964, The Impact on Maltese Society*, Amsterdam 1988.
- PLASKASOVITI A., Language and Identity in Migrant Context: Attitudes of the members of the Maltese community of Corfu towards their ethnic language and heritage, στο FRENDO H. (ed.), *The European Mind: Narrative and Identity*, University Press, Vol. 2, Malta 2012, part. pp. 670-678.
- PRICE C., *Malta and the Maltese: a study in nineteenth century migration*, Georgia House, Melbourne 1954 = Reprinted 1989.
- SIEBERT D., The fate of the Maltese in Nazi-occupied Corfu, *Times of Malta*, 15 October 2017.
- VADALA G., *Malta e les Dependences*, Malta 1906.
- VADALA R., *Les Maltais hors de Malte, Étude sur l'émigration maltaise*, Paris 1912, part. pp. 102-104.
- VASSALLO M., *From Lordship to Stewardship: Religion and Social Change in Malta*. The Hague, Mouton 1979.
- VASSALO B., Malta's link to Corfu, *Times of Malta* 9 November 2014.
- YOUNG M., *Corfu and the other Ionian Islands*, (Travellers' Guide), Cape and Transvaal Publishers Ltd, Revised Edition 1977.
- ZAMMIT T., *Malta, the Islands and their History*, The Malta Herald Office, Malta 1926.

ΟΙ ΜΑΛΤΕΖΟΙ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Κώστας Καρδάμης, *Μουσικολόγος - Καθ. Τμήματος Μουσικών Σπουδών Ι.Π.*

MUSIC AND CORFU'S MALTESE COMMUNITY

Kostas Kardamis, Musicologist-Professor – Dep. of Music Studies, Ionian University

Αν και δεν έχει ακόμα τεκμηριωθεί ο βαθμός, στον οποίο οι Μαλτέζοι μέτοικοι έφεραν στην Κέρκυρα –εκτός από τις ξεχωριστές τεχνικές και επιχειρηματικές ικανότητες τους– και το ιδιαίτερο μουσικό ιδίωμα της πατρίδας τους, φαίνεται ότι μια αόρατη μουσική οδός συνέδεε τα δυο νησιά εντός του τόσο δυναμικού μεσογειακού χώρου. Είναι ενδιαφέρον, ότι κατά τον 19ο αιώνα καταγράφονται περιπτώσεις μουσικών προερχόμενων από τη Μάλτα να βρίσκονται στην Κέρκυρα ως μέλη της ορχήστρας του θεάτρου San Giacomo, ενώ το ίδιο θέατρο συχνά υπήρξε χώρος δραστηριοποίησης θιάσων και λιγότερο ή περισσότερο προβεβλημένων τραγουδιστών όπερας, οι οποίοι συνέχισαν την επαγγελματική δράση τους στο νησί των Ιωαννιτών Ιπποτών. Μάλιστα, ο Μαλτέζος βιολοντσέλιστας Giuseppe Pavia, πέρα από τη συμμετοχή του στην κερκυραϊκή ορχήστρα, συνέδεσε το όνομά του και με την οργάνωση οπερατικών παραστάσεων στο νησί μεταξύ 1855 και 1857. Άλλωστε, Μάλτα και Επτάνησα θεωρούνταν συχνά ενιαίος χώρος στην ιταλική οπερατική αγορά του 19ου αιώνα. Επίσης, ο Ιταλός συγγραφέας και πατριώτης Tommaso Zauli Sajani, ο οποίος θεωρείται ότι συνέβαλε καταλυτικά στη δημιουργία μπαντών στη Μάλτα, έφτασε εκεί το 1836 από την Κέρκυρα, στην οποία είχε εκδώσει και παρουσιάσει έργα του στις αρχές της δεκαε-

Although the extent to which Maltese settlers brought to Corfu not only their distinctive technical and entrepreneurial skills, but also the musical idiom of their homeland, remains to be documented, it appears that an invisible musical thread connected the two islands within the dynamic Mediterranean space. In the 19th century there are cases of musicians from Malta being present in Corfu performing in the San Giacomo Theatre orchestra. At the same time, this theatre frequently served as a venue for opera troupes and singers, some more acclaimed than others, who later continued their professional careers on the island of the Knights of St. John. Notably, the Maltese cellist Giuseppe Pavia, beyond his participation in Corfu's orchestra, was also involved in organising opera performances on the island between 1855 and 1857. After all, Malta and the Ionian Islands were often regarded as a unified space within the world of 19th century Italian operatic market. Additionally, the Italian writer and patriot Tommaso Zauli Sajani, who is credited with playing a key role in the development of bands in Malta, arrived there in 1836 from Corfu, where he had published and presented some of his works in the early 1830s. As for the Maltese side, the brief sojourn of the “King's Own Band” in

τίας του 1830. Αλλά και από την πλευρά της Μάλτας, η σύντομη παραμονή της King's Own Band στην Κέρκυρα το 1912 κατά την επιστροφή της από το Fiume, όχι μόνο κινητοποίησε τη μαλτέζικη κοινότητα του νησιού, αλλά άφησε εποχή σε τέτοιο βαθμό, ώστε οι επιδόσεις τού συγκεκριμένου μουσικού συνόλου να αποτελούν μέτρο σύγκρισης για τις κερκυραϊκές μπαντιστικές δραστηριότητες ακόμα και στα μέσα του 20ού αιώνα.

Η μαλτέζικη κοινότητα της Κέρκυρας έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μουσική και δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί, ότι τουλάχιστον από τα 1850 και μετά ένα διόλου αμελητέο μέρος της μουσικής δραστηριότητας του νησιού οφείλεται σε μέλη της. Κομβικό σημείο υπήρξε η ίδρυση της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας («Παλαιά Φιλαρμονική») το 1840, ενός ιδρύματος, το οποίο υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Νικόλαου Χαλικιόπουλου Μάντζαρου (1795-1872), αφενός εξαρχής είχε δομή μουσικής ακαδημίας με πλήρες πρόγραμμα σπουδών σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, και αφετέρου

Corfu in 1912, while returning from Fiume, not only mobilized the island's Maltese community, but also became emblematic to such an extent that the concert of this musical ensemble remained a landmark for Corfiot band activities even into the mid-20th century.

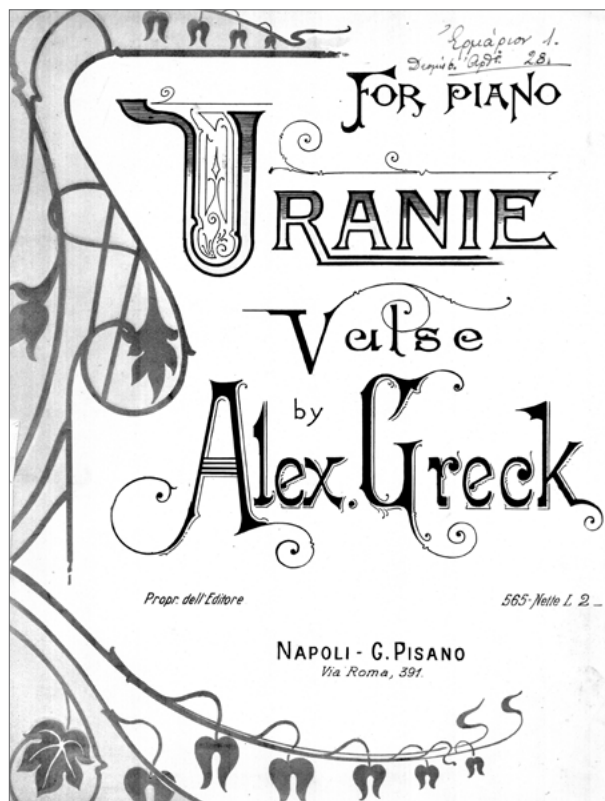
The Maltese community of Corfu showed a particular interest in music, and it would not be an exaggeration to say that, at least from 1850s onward, it was this community that was responsible for a significant part of the island's musical activity. A pivotal event was the founding of the Corfu Philharmonic Society (the so-called "Old Philharmonic") in 1840. Under the artistic direction of Nikolaos Chalikiopoulos Mantzaros (1795–1872), this institution was structured from its outset as a music academy, offering a comprehensive curriculum in both music theory and performance. Moreover, it was open to students from all social classes, free of charge. This allowed individuals who had previously been unable to receive systematic musical education due to financial constraints (as was the case with many Maltese settlers) to study harmony, counterpoint, composition, as well as piano, vocal music, strings and wind instruments. In this respect, it is notable that a considerable number of young musicians of Maltese origin were members of the institution's initial wind band and participated in its debut appearance in August 1841. In the following years their numbers continued to grow.

Under these circumstances, it is not surprising that families of Maltese descent established, so to speak, "musical dynasties" within the bands of Corfu's philharmonic institutions. Thus, certain leading figures of the Corfu Philharmonic Society came from the island's Maltese community, such as Frangiskos Skembris (trombonist of the San Giacomo Theatre and bandmaster of the Society's band, 1853–1855), Frangiskos Karavanas (1825–1902, horn and music theory teacher, a student of Nikolaos Mantzaros), his son, Petros Karavanas (flautist and bandmaster between 1903–1918, as well as musician and assistant conductor of Corfu's theatre orchestra), and Dionysios Mamos (bandmaster during the difficult postwar years 1945–1947). Of

ήταν ανοικτό άνευ διδάκτρων σε μαθητές από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα σε άτομα, τα οποία για οικονομικούς λόγους αδυνατούσαν μέχρι εκείνη τη στιγμή να μετέλθουν συστηματικής μουσικής παιδείας (όπως συνέβαινε τότε κατά τεκμήριο με τους Μαλτέζους μέτοικους), να διδαχθούν στο ίδρυμα αρμονία, αντίστιξη, σύνθεση, αλλά και πιάνο, φωνητική, έγχορδα και πνευστά. Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι και το ότι ικανός αριθμός νεαρών μουσικών μαλτέζικης καταγωγής επάνδρωσε την αρχική μπάντα του ιδρύματος και συμμετείχε στην πρώτη εμφάνισή της τον Αύγουστο του 1841. Τα επόμενα χρόνια ο αριθμός αυτός αυξήθηκε.

Με τέτοιες συνθήκες δεν προκαλεί έκπληξη ότι οικογένειες μαλτέζικης καταγωγής έχουν δημιουργήσει τρόπον τινά «μουσικές δυναστείες» στις μπάντες των φιλαρμονικών σωματείων της πόλης της Κέρκυρας. Από τη μαλτέζικη κοινότητα προήλθαν και μερικά κορυφαία στελέχη της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας, όπως ο Φραγκίσκος Σκέμπρης (τρομπονίστας του θεάτρου San Giacomo και αρχιμουσικός της μπάντας της Εταιρείας, 1853-1855), ο Φραγκίσκος Καραβάνας (1825-1902, δάσκαλος κόρνου και θεωρητικών, μαθητής του Νικόλαου Μάντζαρου), ο γιος του, Πέτρος Καραβάνας (φλαουτίστας και αρχιμουσικός της μπάντας μεταξύ 1903-1918, καθώς και μουσικός και βοηθός διευθυντή της ορχήστρας του κερκυραϊκού θεάτρου) και ο Διονύσιος Μάμος (επικεφαλής της μπάντας στα δύσκολα μεταπολεμικά χρόνια 1945-1947). Μαλτέζικης καταγωγής είναι και ο με αφετηρία την Παλαιά Φιλαρμονική επίτιμος αρχιμουσικός της Φιλαρμονικής Εταιρείας «Μάντζαρος» (ιδρ. 1890), Νικόλαος Φαρούγγιας, ο γηραιότερος σήμερα μπαντίστας της Κέρκυρας.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί, ότι κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ο άτυπος συναγωνισμός ανάμεσα στις μπάντες της πόλης της Κέρκυρας έβρισκε τη μουσική έκφρασή του και στα πρόσωπα δύο κορνετιστών, του μαλτέζικης καταγωγής Ιωσήφ Μπονέλου και του σικελικής καταγωγής Ιωάννη Τζιουφρέ. Ο πρώτος, μάλιστα, δραστηριοποιήθηκε και στα δύο φιλαρμονικά σωματεία της πόλης, ενώ το 1909 πρωτοέπαιξε στην ορχήστρα του μελοδραματικού θιάσου υπό τον Διονύσιο Λαυράγκα, τον οποίο ακολούθησε σε περιοδείες εντός

Maltese descent is also Nikolaos Faroungias, who began his career at the Old Philharmonic and today is the honorary bandmaster of the "Mantzaros" Philharmonic Society (founded in 1890) and Corfu's oldest living bandsman.

It is also worth noting that, during the early decades of the 20th century, the informal contest between the bands of Corfu town was musically expressed through two cornetists: Iosif Bonelos, of Maltese descent, and Ioannis Tzioufrés, of Sicilian origin. The former was active in both of the town's philharmonic societies, and in 1909 he performed in the orchestra of the operatic troupe led by Dionysios Lavrangas, whom Bonelos followed on tours within and beyond Greece (Smyrna, Constantinople). Finally, a pivotal role in the development and dissemination of string instruments in Corfu during the first half of the 20th century, as well as in staffing the theatre orchestra with local performers, was played by the Kamilieris family (particularly

και εκτός Ελλάδας (Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη). Τέλος, κομβικό ρόλο στην ανάπτυξη και διάδοση των εγχόρδων στην Κέρκυρα κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, καθώς και στη στελέχωση της ορχήστρας του θεάτρου της με επιχώριο δυναμικό, είχαν οι δραστηριότητες της οικογένειας Καμηλιέρη (ιδιαιτέρως του τσελίστα Φρειδερίκου Καμηλιέρη) και κυρίως του χαρισματικού δασκάλου και μουσικού Μάριου Φαρούγγια, ο οποίος κατά τη δεκαετία του 1930 συνεργάστηκε και με τη βραχύβια Μουσική Σχολή Ρομποτή. Μαλτέζικης καταγωγής ήταν και ο κοντραμπασίστας Άγγελος Καμηλιέρης, ο οποίος σταδιοδρόμησε στη Θεσσαλονίκη, διδάσκοντας από το 1920 στο μετέπειτα κρατικό ωδείο της πόλης. Τέλος, σταθερό σημείο μουσικής αναφοράς ήταν και είναι η χορωδία της Ρωμαιοκαθολικής Μητρόπολης της Κέρκυρας, στην οποία η παρουσία μελών της μαλτέζικης κοινότητας ήταν και είναι διαρκής και διαμορφωτική από πολλές απόψεις. Ομοίως χαρακτηριστική ήταν και είναι η παρουσία μαλτέζικης καταγωγής χορωδών σε διάφορα φωνητικά σχήματα της πόλης της Κέρκυρας.

Η προσφορά, όμως, των Μαλτέζων της Κέρκυρας δεν περιορίστηκε μόνο στη διδασκαλία και στην απόδοση της μουσικής. Εξίσου σημαντική είναι η παρουσία τους και στον χώρο της πρωτότυπης μουσικής δημιουργίας. Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες, αλλά σχετικά άγνωστες σήμερα, περιπτώσεις είναι εκείνη του κοσμοπολίτη Λαυρέντιου Σπυρίδωνος Καμηλιέρη (10.6.1874–1956), απόφοιτου του περίφημου Ωδείου της Νάπολης (1895) και καθηγητή του Ωδείου Αθηνών μέχρι την επεισοδική απόλυσή του το 1905. Το γεγονός αυτό τον οδήγησε τελικά το 1914, μετά από σημαντική επαγγελματική πορεία σε Αγγλία, Γαλλία και Λατινική Αμερική, να εγκατασταθεί μόνιμα στις Η.Π.Α. (Νέα Υόρκη), όπου έγινε ονομαστός και για τις συναυλίες του με τα πολυπληθή χορωδιακά σχήματα της People's Chorus, την οποία ίδρυσε και διατήρησε για σχεδόν σαράντα έτη. Ο Καμηλιέρης κατέλειπε έναν σημαντικό αριθμό συνθέσεων ενόργανης, φωνητικής και πιανιστικής μουσικής, ενώ είχε και τη δική του συμβολή στη γνωριμία του ελλαδικού κοινού με το βαγκνερικό κίνημα.

Εμβληματική εξακολουθεί να είναι στην Κέρκυρα η μορφή του εξίσου κοσμοπολίτη Αλέξανδρου Γκρεκ

by the cellist Frederikos Kamilieris), but first and foremost by the charismatic teacher and musician Marios Faroungias, who in the 1930s also collaborated with the short-lived Rombotis Music School. Of Maltese descent was also the double bassist Angelos Kamilieris, who pursued a career in Thessaloniki, teaching from 1920 at what would later become the city's State Conservatory. Lastly, a constant musical reference point has been and still is the choir of the Corfu's Roman Catholic Archdiocese, where the presence of members of the Maltese community has been both continuous and influential in many respects. Likewise, singers of Maltese descent have had and continue to have a significant presence in various choral and vocal ensembles in the town of Corfu.

However, the contribution of the Maltese community was not limited solely to teaching and performing music. Equally significant was their presence in the field of musical composition. One of the most interesting, yet relatively little known, cases is that of the cosmopolitan Lavrentios Spyridon Kamilieris (1874–1956), a graduate of the renowned Naples Conservatory (1895) and a professor at the Athens Conservatory, until his controversial dismissal in 1905. This event ultimately led him, after a significant professional career in England, France, and Latin America, to permanently settle in the United States (New York) in 1914, where he gained fame for his concerts with the large choral ensembles of the People's Chorus, which he founded and maintained for nearly forty years. Kamilieris left behind a substantial number of instrumental, vocal, and piano compositions, while he also played a part in introducing the Greek public to the Wagnerian movement.

An iconic figure in Corfu remains the equally cosmopolitan Alexandros Grek (1876–1959), also a graduate of the Naples Conservatory (1898) and briefly "Mantzaros" Philharmonic Society's director, whose name became associated with the Greek community of Alexandria (Egypt), where he lived, taught, and composed from 1911 to 1948. Moreover, in the early 20th century, Grek actively participated in the resur-

Piano
Pianoforte Ο Θάνατος του Βουρού *Μουσική*
A. Markelajja

Moderato *Andantino*

allargando

Tempo mf *Tempo*

Poco rit.

cresc. cantò

Χαί χαί χαί - ναι τὰ σα γὰ γὰ, ε - τὰ σα γὰ - ρια - τού

Ο γιό υιο γος το σου υεό το γρι

ba - σε

Poco rit.

χαί, χαί χαί, - γι εν αφ υγι τὰ τὰ σοό βό βα γε - υα δε που ρό ναι να δε βὰ δὲ βὰι

(1876–1959), απόφοιτου επίσης του ναπολιτανικού ωδείου (1898) και επ'όλιγον διευθυντή της Φ.Ε « Μάντζαρος», ο οποίος συνέδεσε το όνομά του με τον ελληνισμό της Αλεξάνδρειας, αφού εκεί έζησε, δίδαξε και δημιούργησε από το 1911 έως το 1948. Επίσης, στις αρχές του 20ού αιώνα ο Γκρεκ είχε ενεργή συμμετοχή στην επαναπροσέγγιση του αιτήματος για ελληνική «εθνική μουσική» στην Αθήνα των προεόρτιων των Βαλκανικών Πολέμων. Τα σκηνικά του έργα (όπως οι όπερες *Ανδρονίκη* και *Σέλευκος*, και φυσικά η θρυλική οπερέτα του *Μυριέλα*) αποτελούν μουσικά διαμάντια της ύστερης περιόδου της επονομαζόμενης «Επτανησιακής Σχολής» (απόκεινται όλα, πλην της *Ανδρονικής*, στο μουσικό αρχείο της Παλαιάς Φιλαρμονικής, η οποία το 2019 αναβίωσε την *Μυριέλα* στην αρχική εκδοχή της). Τα δε τραγούδια του προσφέρουν μόνο μια μικρή ιδέα της μουσικής τέχνης και των πάμπολλων επιρροών του μουσουργού. Με την επιστροφή του στην Κέρκυρα ο Γκρεκ συνέδεσε τις δραστηριότητές του με αμφότερα τα φιλαρμονικά σωματεία της πόλης και προσέφερε ζωτική κινητικότητα στα μουσικά πράγματα του νησιού κατά τα δύσκολα μεταπολεμικά χρόνια.

Νεώτερος ηλικιακά ο συνθέτης, αρχιμουσικός και παιδαγωγός Αλέξανδρος Μποτετσάγιας (1908-1991) συνδέθηκε επίσης με τη Φιλαρμονική Εταιρεία Κερκύρας, της μάλιστα της οποίας υπήρξε αρχιμουσικός (1938-1941), διευθύνοντας παράλληλα και τη συμφωνική ορχήστρα της. Σημαντική, όμως, ήταν και η μουσική δράση του στην Αθήνα της γερμανικής κατοχής, πόλη στην οποία τελικά εγκαταστάθηκε μόνιμα το 1947 μετά τον διορισμό του στη δημόσια εκπαίδευση. Συνέβαλε δε καθοριστικά στην ίδρυση της Δημοτικής Φιλαρμονικής Νέας Φιλαδέλφειας (1957), η οποία το 2004 έλαβε τιμητικά το όνομά του. Ο Μποτετσάγιας άφησε αξιόλογο συνθετικό έργο αποτελούμενο από ορχηστρικές και φωνητικές συνθέσεις, καθώς και εγχειρίδια σχετικά με την ιστορία και την αισθητική της μουσικής.

Το εικονογραφικό υλικό προέρχεται από το Μουσικό Αρχείο της Παλαιάς Φιλαρμονικής.

gence of demand for Greek “national music” in Athens during the period before the Balkan Wars. His stage works, such as the operas *Androniki* and *Seleukos*, and of course his legendary operetta *Myriela*, are musical gems of the later period of the so-called "Ionian School". These works, with the exception of *Androniki*, are held in the music archive of the Old Philharmonic, which in 2019 revived *Myriela* in its original version. Grek's songs, meanwhile, offer only a glimpse of his musical artistry and vast influences. Upon his return to Corfu, Grek collaborated with both of the town's philharmonic societies, bringing vital energy to Corfu's post-war musical life during a difficult period.

A younger composer, Alexandros Botetsagias (1908–1991), also a conductor and educator, was closely associated with the Corfu Philharmonic Society, where he served as bandmaster (1938–1941), while also conducting its symphony orchestra. His musical activities were equally significant in Athens during the German occupation, and he permanently settled there in 1947 following his appointment to public education. He played a key role in founding the Municipal Band of Nea Filadelpheia (1957), which in 2004 was re-named in his honour. Botetsagias left a significant corpus of orchestral and vocal compositions, as well as textbooks on the history and aesthetics of music.

The illustrative material belongs to the Musical Archive of the Corfu Philharmonic Society.

ΧΟΡΗΓΟΣ / SPONSOR

ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ / AEGEAS NPCC